

PEDAGOOGILISE PRAKTIKA ANALÜÜS

KUUES KÕRGGKOO LIS

Analüüsi lõpparuanne

Tallinn 2012

Eduko

Tellija: Sihtasutuse Archimedes haridusteaduse ja õpetajakoolituse edendamise programm Eduko. Analüüs on valminud Euroopa Sotsiaalfondi kaasrahastamisel.

Autorid: Laura Kirss, Hanna-Stella Haaristo, Tiina Pauklin

Pedagoogilise praktika analüüs valmis paljude inimeste koostöös ja kaasabil. Suur tänu kõikidele intervjueeritud inimestele ning Eduko programmi riikliku pedagoogilise praktika arendamise kava juhtrühma liikmetele. Samuti tänu Leelo Tiisveltile Viimsi Keskkoolist nõuannete ja tagasiside eest.

SA Poliitikauuringute Keskus PRAXIS

Tornimäe 5, 10145 Tallinn, Eesti

Tel 640 8000, faks 640 8001

e-post praxis@praxis.ee

<http://www.praxis.ee>

Poliitikauuringute Keskus Praxis on Eesti esimene sõltumatu, mittetulunduslik mõttekeskus, mille eesmärk on toetada analüüsile, uuringutele ja osalusdemokraatia põhimõtetele rajatud poliitika kujundamise protsessi.

Sisukord

I.	SISSEJUHATUS.....	2
II.	METOODIKA.....	4
III.	PEDAGOOGILINE PRAKTIKA TARTU ÜLIKOO LIS	7
IV.	PEDAGOOGILINE PRAKTIKA TALLINNA ÜLIKOO LIS.....	21
V.	PEDAGOOGILINE PRAKTIKA TALLINNA PEDAGOOGILISES SEMINARIS	32
VI.	PEDAGOOGILINE PRAKTIKA TALLINNA TEHNIKAÜLIKOO LIS.....	41
VII.	PEDAGOOGILINE PRAKTIKA EESTI MUUSIKA- JA TEATRIAKADEEMIAS.....	50
VIII.	PEDAGOOGILINE PRAKTIKA EESTI KUNSTIAKADEEMIAS	63
IX.	ÕPPEKAVADE VÕRDLUS	71
	Õppekavade võrdlus 1: koolieelse lasteasutuse õpetaja	74
	Õppekavade võrdlus 2: klassiõpetaja	77
	Õppekavade võrdlus 3: aineõpetaja	79
	Õppekavade võrdlus 4: kutseõpetaja.....	81
	Õppekavade võrdlus 5: huviharidus.....	83
X.	KOKKUVÕTE JA ETTEPANEKUD PRAKTIKA KORRALDUS- JA RAHASTAMISMUDELITE ARENDA MISEKS.....	86

I. SISSEJUHATUS

Alates 1. septembrist 2011 kehtima hakanud põhikooli ja gümnaasiumi riiklikud õppekavad esitavad õpetajale oluliselt suuremaid nõudmisi, võrreldes praegu kehtiva riikliku õppekavaga. Põhikoolis toetatakse võrdsel määral õpilase emotsionaalset, sotsiaalset ja kõlblist arengut, gümnaasiumis luuakse võimalused küpsuse saavutamiseks. Põhikool loob tingimused õpilaste erisuguste võimete tasakaalustatud arenguks ja eneseteostuseks ning teaduspõhise maailmapildi kujunemiseks. Gümnaasium loob igale õpilasele võimalused tema võimete maksimaalseks arenguks tema eelistusi arvestades, loovaks eneseteostuseks, teaduspõhise maailmapildi kinnistumiseks. Nii põhikoolil kui gümnaasiumil on nii hariv kui ka kasvatav ülesanne.

Õpetaja eesmärk on olulisel määral nihkunud õpetamiselt tingimuste ja võimaluste loomisele, mis toetaks õppimist ja valmisolekut elukestvaks õppeks. Fookusesse tõusevad aktiivõppemeetodid, mis toovad esile laste loomupärase vajaduse midagi ise luua ja uurida. Sellises õpikeskkonnas toimetamiseks eeldatakse õpetajalt mitmekesist suutlikkust, sh käsitleda oma ainet/aineid ühe orgaanilise osana tervikust, teha koostööd kolleegidega läbivate teemade realiseerimisel ja õpilaste üldpädevuste kujundamisel, juhtida grupiprotsesse ja õppetegevust klassiruumis, olla õpilastele juhendaja, tagasisidestaja ja mentor, hinnata õpilase arengut jne.

Selliste pädevuste kujundamiseks on vaja kõigil kõrgkoolidel ümber vaadata oma õpetajakoolituse õppekavad, et tagada uute õpetajate suutlikkus uute õppekavade rakendamine. Sealhulgas vajaks üle vaatamist küsimused nagu, millisel tasemel võiks või peaks õpetajakoolitusega algust tegema, kuidas ja millal vaatluspraktikat korraldada, kas senine praktikamaht (15EAP) on piisav, praktikabaaside sobivus ja nende kvaliteet, kõrgkoolide praktikajuhendajate kvaliteet ning eri osapoolte koostöö praktika tulemuslikuks korraldamiseks. Lisaks vajab uue õppekava valguses üle vaatamist põhipraktika sisuline külg, sh kas ja kuidas valmistatakse tulevast õpetajat ette mitmeid tunde kestvateks integratsiooniprojektideks või õppekäikudeks või muudeks õppvormideks, mis välistavad tunniandmispõhise lähenemisviisi praktikale. Samuti on senisest olulisem tähelepanu osutada praktika käigus toimuvale üliõpilase koostööle, klassijuhatajapraktika käigus on tulevasel õpetajal vaja saada ka arenguestluse läbiviimise kogemus.

Valitsuse tegevuskava 2011-2015 näeb ette ühiskonnas õpetajakutse suuremaks väärtustamiseks õpetajakoolituse kvaliteedi tõstmist läbi toimiva kutsevaliku ja korraliku, harjutuskoolidele tugineva õpetajakoolituse. Õpetajahariduse strateegia 2007-2013 seab ootused õpetajate esmaõppes toimuva pedagoogilise praktika arendamiseks. Lähtuvalt valitsuse tegevuskavast, õpetajahariduse strateegiast ja diskussioonidest kõrgkoolides on õpetajate esmakoolituse praktika arendamine seatud Eestis prioriteetseks tegevusvaldkonnaks.

Eelnevast tulenevalt on Eesti Kunstiakadeemia (EKA), Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia (EMTA), Tallinna Pedagoogiline Seminar (TPS), Tallinna Ülikool (TLÜ), Tallinna Tehnikaülikool (TTÜ) ning Tartu Ülikool (TÜ) Eduko programmi raames välja töötamas riiklikku praktika

arendamise kava. Kava koostamise eesmärgiks on fikseerida pedagoogilise praktika arendamise põhimõtted ja pakkuda välja praktika mudelid koos finants skeemidega, mis vastaks tänapäeva ootustele praktikakorralduse osas. Kava soovitakse esitada Haridus- ja Teadusministeeriumile õpetajakoolituse pedagoogilise praktikakorralduse arendamiseks. Seoses praktika arendamise riikliku kava koostamisega oli vajalik läbi viia käesolev õpetaja esmakoolituse pedagoogilise praktika analüüs, mille **eesmärk** on kaardistada 15 õpetaja esmaõppe õppekava raames pedagoogilise praktika korraldus- ja rahastamine, analüüsida pedagoogilist praktikat õppekavatüüpide¹ kaupa ja praktikakorralduse põhimõtete põhjal. Analüüs annab sisendit riikliku praktika arendamise kava väljatöötamiseks.

Pedagoogilise praktika analüüsi **sihtrühm** on Eesti kõrgkoolide ja haridus- või praktikaasutuste õppejõud või õpetajad (kes juhendavad praktikat), praktika korraldajad ja koordinaatorid, õppekava (programmi)juhid ning üliõpilased.

Analüüsis vaadeldavateks kõrgkoolideks ja õppekavadeks on:

Tartu Ülikool

- ❖ Klassiõpetaja (BA+MA)
- ❖ Gümnaasiumi loodusteaduste õpetaja (MA)
- ❖ Põhikooli mitme aine õpetaja, humanitaarainete õpetaja (MA)
- ❖ Muusikaõpetaja (MA) Viljandi Kultuuriakadeemias
- ❖ Huvijuht-loovtegevuse õpetaja (RKH) Viljandi Kultuuriakadeemias

Tallinna Ülikool

- ❖ Alushariduse pedagoog (BA)
- ❖ Klassiõpetaja (BA+MA)
- ❖ Aineõpetaja (MA)
- ❖ Pedagoogika (BA) + mitme aine õpetaja, loodusainete õpetaja põhikoolis (MA)
- ❖ Kutsepedagoogika (BA)

Tallinna Pedagoogiline Seminar

- ❖ Koolieelse lasteasutuse õpetaja (RKH)

Tallinna Tehnikaülikool

- ❖ Tehnikaõpetaja (MA)

Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia

- ❖ Muusikapedagoogika (MA)
- ❖ Interpretatsioonipedagoogika (MA)

Eesti Kunstiakadeemia

- ❖ Kunstiõpetaja (MA)

¹ Käesolevas analüüsis vaatluse all olevad õppekavad grupeeritud rühmadeks vastavalt Eduko praktika arendamise töörühma nägemusele ja soovidele. Rühmitamine ei lähtu kõrgharidusstandardiga kehtestatud õppevaldkondade ja suundade loetelust.

Täpsemalt sooviti analüüsi käigus saada ülevaade 15 õpetajakoolituse õppekava praktikakorraldusest ja rahastamismudelitest, analüüsida pedagoogilist praktikat õppekava gruppide kaupa ja praktikakorralduse põhimõtete põhjal. Täpsemalt keskendub analüüs järgmistele küsimustele:

- 1) Milline on üldine praktikakorraldus kõrgkoolides?
- 2) Milline on praktika töömaht (nii ettenähtud töömaht kui ka reaalne)?
- 3) Mis on praktika hind (sh töö maht, palga-, materjalide, logistika, tehnika- ja koolituskulu)?
- 4) Millised on pedagoogilise praktika tugevused, arenguvajadused, võimalused ja ohud (SWOT analüüs)?
- 5) Kuidas vastab täna toimuv praktika väljapakutud praktikakorralduse üldpõhimõtetele?

II. METOODIKA

Eelpool toodud uurimisküsimustest lähtuvalt valiti analüüsi tegemiseks dokumendianalüüsil ning kvalitatiivsel analüüsil põhinev lähenemine. Uuring toimus neljas etapis:

- I. **Taustaanalüüs** õpetajakoolituse õppekava pakkuvate kõrgkoolide olemasolevatest praktika dokumentidest, kirjeldatud praktikakorralduse ja rahastamismudelite põhjal.

Taustaanalüüsi etapis ajavahemikus juuli – september 2011 koguti kõrgkoolidelt kokku dokumendid ning info praktikakorraldus- ja finantsmudeli kohta, samuti saadi taustaanalüüsis sisendit SWOT analüüsi läbiviimiseks. 15 õpetaja esmaõppe õppekava pedagoogilise praktika korralduse ja rahastamise kaardistamise eesmärgil töötati esmalt olemasolevad materjalid läbi ning sellest lähtuvalt koostati intervjuu kavad erinevate sihtgruppidega teise tööetapi tarvis. Taustaanalüüsi eesmärk oli seega ühest küljest kaardistada praegust olukorda ning teisalt luua sisend intervjuudeks (millised küsimused vajavad täpsustamist, millised andmed ei kajastu olemasolevates dokumentides, millised on osapoolte nägemused, arvamused, hinnangud).

- II. **Intervjuud** erinevate õpetaja esmaõppe praktika osapooltega.

Lähtudes analüüsi iseloomust, mis hõlmas peamiselt kvalitatiivse iseloomuga tööülesandeid ning arvestades, et praktikal käimise protsess ei ole enamasti üheselt kirjeldatav, vaid mõjutatav mitmetest eri teguritest (nt eriala, kõrgkooli, erialade ühiskondlik prestiiž jne), on oluline keskenduda praktikakorralduse toimimisele ning selle, kuidas praegune süsteem toimib. Kvalitatiivne analüüs täiendab olemasolevaid andmeid, võimaldades täiendavalt analüüsida pedagoogilist praktikat õppekava gruppide kaupa, mõista pedagoogilise praktika korralduse põhimõtteid ja paika panna pedagoogilise praktika tugevused, arenguvajadused, võimalused ja ohud. Seetõttu hõlmas antud uuring ka intervjuude läbiviimist ning nende kvalitatiivset analüüsi.

Andmed kvalitatiivse analüüsi tarbeks koguti pool-struktureeritud intervjuude kaudu. Intervjuud tehti praktikat juhendavate õppejõudude ja õpetajatega, praktika korraldajate ja koordinaatoritega, õppekava juhtide ning üliõpilastega. Erinevate sihtgruppide intervjuukavad koostati lähtudes eelnevalt kogutud dokumentide analüüsist, arvestades seejuures vastava sihtgrupi eripära. Intervjuud teostati ajavahemikus oktoober – november 2011.

Peale erinevate osapooltega intervjuude tegemist analüüsiti intervjuusid lähtuvalt eelnevalt paika pandud uurimisküsimustel tuginevatest analüüsikategooriatest. Analüüsi kvaliteedi tagamiseks intervjuud transkribeeriti.

Tabel 1 annab ülevaate teostatud intervjuude kõrgkoolide lõikes. Kõrgkoolides intervjueeriti eri õppekavade programmijuhte, praktika koordinaatoreid, praktika juhendajaid ning teisi praktikakorraldusega kokku puutuvaid inimesi. Kokku tehti kõrgkoolides 31 intervjuud.

Tabel 1 Analüüsi käigus tehtud intervjuud kõrgkoolide kaupa

Kõrgkool	Intervjueeritute arv
EKA	2
EMTA	5
TLÜ	7
TPS	3
TTÜ	3
TÜ, sh TÜ VKA	11
Kokku	31

Praktikaasutuste intervjuudest annab ülevaate tabel 2. Praktikaasutustes intervjueeriti pedagoogilise praktika koordinaatorit ja/või juhendajat. Kokku tehti praktikaasutustes 5 intervjuud.

Tabel 2 Analüüsi käigus tehtud intervjuud praktikaasutustes

Kõrgkool	Intervjueeritute arv
EMTA praktikaasutus	1
TLÜ praktikaasutus	1
TTÜ praktikaasutus	1
TÜ praktikaasutus	2
Kokku	5

Lisaks toimus projekti käigus kaks fookusgrupi intervjuud pedagoogika üliõpilastega. Kokku toimus kaks fookusgrupi intervjuud – üks EKA ja EMTA tudengitega ning teine TLÜ tudengitega. TTÜ tudengid töötavad igapäevaselt ning õpivad kaugõppes, mistõttu oli neid keeruline fookusgrupiks kokku saada. TÜ ning TPSi puhul ei olnud võimalik fookusgrupi

intervjuudeks üliõpilasi leida, sest osadel üliõpilastel ei olnud praktika veel alanud ning teine osa ei vastanud Praxise üleskutsesele.

III. **SWOT analüüs**, sh võrdlus praktikakorralduse üldpõhimõtetega.

Projekti kolmandas etapis toimus dokumendianalüüsi ja intervjuudest kogutud info põhjal praktikakorraldussüsteemi analüüs, mis keskendus praeguse süsteemi tugevustele ja nõrkustele ning ohtudele ja võimalustele. Lisaks võrreldi praktikakorraldust Eduko programmi poolt etteantud praktikakorralduse üldpõhimõtetega.

IV. Eduko praktika töögrupile tulemuste esitamine ja **arutelud**

Neljandas tööetapis esitati analüüsi vahetulemusi Eduko programmi riikliku pedagoogilise praktika arendamise juhtrühmale ning toimusid vastavasisulised arutelud. Eduko töörühma kuulusid Inge Timoštšuk (TLÜ), Maaja Mänd (TPS), Kristi Kiilu (EMTA), Annely Köster (EKA), Janika Laur ja Margus Pedaste (TÜ), Tiia Rüütmann (TTÜ) ning Teibi Torm (SA Archimedes, Eduko programm).

Projekti tulemusel valmis kõikide tööetappide tulemusi koondav lõpparuanne, mis annab ülevaate pedagoogilise praktika korraldusest ja rahastamisest igas vaadeldud kõrgkoolis, käsitleb pedagoogilist praktikat eraldi igal analüüsiks valitud õppekaval (15) ning võrdleb õppekava tüüpide² lõikes praktikaid. Iga kõrgkooli kohta on koostatud ka SWOT analüüs, samuti käsitletud õppekavade vastavust praktikakorralduse põhimõtetele. Aruanne lõpeb kokkuvõtlike järeldustega, millele järgnevad soovitusel praktikakorralduse edaspidiseks parendamiseks.

² Käesolevas analüüsis vaatluse all olevad õppekavad on grupeeritud rühmadeks vastavalt Eduko praktika arendamise töörühma nägemusele ja soovidele. Rühmitamine ei lähtu kõrgharidusstandardiga kehtestatud õppevaldkondade ja suundade loetelust.

III. PEDAGOOGILINE PRAKTIKA TARTU ÜLIKOO LIS

Sissejuhatus

Järgnev peatükk käsitleb õpetajakoolituse õppekavade pedagoogilise praktika korraldust Tartu Ülikoolis (TÜ), andes ülevaate pedagoogilise praktika korraldusest nii ülikooli tasandil kui ka iga vaadeldava õppekava spetsiifilisest eripärast. Lisaks praktikakorralduse ülevaate andmisele ning erinevate õppekavadega seotud eripärade kirjeldamisele, analüüsitakse pedagoogilise praktika korraldusega seotud olukorda (tugevused, nõrkused, võimalused ja ohud). Viimaks on vaatluse alla praktikate vastavus praktikakorralduse põhimõtetele.

Pedagoogilise praktika maht ja eesmärk

TÜ õpetajakoolituse õppekavadest on analüüsis vaatluse all viis õppekava (vt tabel 1), neist kahte (muusikaõpetaja ning huvijuht-loovtegevuse õpetaja) õpetatakse Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias. Nagu allolevast tabelist näha, on tegemist erinevatel õppeastmetel pakutavate õppekavadega, mille pedagoogilise praktika mahud on samuti erinevad. Kõige mahukam on pedagoogiline praktika klassiõpetaja integreeritud õppekaval, koosnedes 7 osast, andes 30 ainepunkti (EAP). Täpne ülevaade iga õppekava praktika eesmärkidest, praktikaülesannetest, õpiväljunditest ning hindamiskriteeriumitest on toodud Lisas 2. Enamik õppekavade puhul hinnatakse praktika läbimise edukust hindeliselt (välja arvatud põhikooli mitme aine õpetaja praktika ning klassiõpetaja mitte-diplomipraktikad).

Tabel 3 Pedagoogiline praktika Tartu Ülikooli vaadeldavatel õppekavadel

Õppekava	Aine	Maht	Kestus	Aeg (semester)
Klassiõpetaja (BA+MA)	I ja II kooliastme diplomipraktika	9 EAP	6 nädalat	9. ja 10.
	Koolipraktika (I aste)	6 EAP	4 nädalat	5.
	Koolipraktika (II aste)	6 EAP	4 nädalat	8.
	Lapse esimene koolinädal	1 EAP	1 nädal	9.
	Vaatluspraktika (I kooliaste)	3 EAP	2 nädalat	4.
	Vaatluspraktika (II kooliaste)	2 EAP	1 nädal	7.
	Lisaeriala praktika	3 EAP	2 nädalat	
Põhikooli mitme aine õpetaja, humanitaarainete õpetaja (MA)	Pedagoogiline praktika põhikooli mitme aine õpetajale	18 EAP	12 nädalat	vabalt valitav
Gümnaasiumi loodusteaduste õpetaja (MA)	Pedagoogiline praktika loodusteadustes	15 EAP	10 nädalat	4.
Muusikaõpetaja (MA)	Pedagoogiline praktika	15 EAP	10 nädalat	1.-4.
Huvijuht-loovtegevuse õpetaja (RKH)	Pedagoogiline praktika	12 EAP	8 nädalat	8.

Vastavalt pedagoogilise praktika läbiviimise korrale TŪs³ on praktika juhendaja juhendamisel töökeskkonnas praktilise tegevusena läbi viidav õpetajakoolituse osa, mille eesmärgiks on õpetaja kutseoskuste arendamine, tuginedes õpetajakoolituse õpingutes omandatud teadmiste ja oskustele.

Pedagoogilise praktika juhtimine ja koordineerimine

Pedagoogilise praktika korraldust reguleerib TŪs pedagoogilise praktika läbiviimise kord⁴, mis sätestab teaduskondade ja kolledžite ning Pedagogicum rollid praktikate läbiviimisel. 2011. aasta lõpul täpsustas TŪ Pedagogicum nõukogu teaduskondade/kolledžite ja Pedagogicum rollid pedagoogilise praktika töövoos dokumendiga⁵. Allolev tabel 2 esitab erinevate allüksuste rollid.

Tabel 4 Erinevate allüksuste tegevused pedagoogilise praktika korraldamisel

Pedagogicum tegevused	Teaduskonna/kolledži tegevused
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Sõlmib raamlepingud praktikabaasidega (v.a kolledžite praktika) ✓ Koordineerib praktika üldjuhendi, läbiviimise korra ja raamlepingu väljatöötamist. ✓ Aitab koordineerida praktika läbiviimist koostöös teaduskondade ja kolledžitega, sh vahendab klassijuhataja- ja kasvatustöö praktika juhendajate infot. ✓ Haldab teaduskondadest, kolledžitest ja praktikabaasidest laekuvat praktikaalast informatsiooni. ✓ Teeb praktikabaasidele, teaduskondadele ja kolledžitele ettepanekuid praktika tulemuslikumaks läbiviimiseks. ✓ Väljastab praktikatega seotud tõendeid. ✓ Korraldab praktikaga seonduvaid. koolitusi, töökoosolekuid, seminare ja infotunde ning vahendab praktikaga seonduvaid materjale. ✓ Kogub praktika kohta tagasiside koordinaatoritelt, juhendajatelt ja praktikantidelt. ✓ Korraldab lõpuseminari praktikabaasi koordinaatoritele ja ülikoolipoolsetele juhendajatele. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Täpsustab praktika toimumise algus- ja lõpukuupäevad. ✓ Täpsustab enne praktika algust praktikale minevate üliõpilaste ja nende ainedidaktika juhendajate andmed. ✓ Koostab ja arendab teaduskondade ja kolledžite hallatavate õppekavade praktikate juhendeid. ✓ Saadab praktikajuhendid praktikabaasi koordinaatorile. ✓ Räägib läbi praktika sisu. ✓ Sõlmib praktikabaasi koordinaatorite ja juhendajatega nõuetekohased käsunduslepingud. ✓ Korraldab praktikaseminare. ✓ On õigus teha ettepanekuid praktika sisu ja tulemuslikuma korraldamise kohta. ✓ Vajadusel esitab Pedagogicumile andmed praktikabaaside juhendajate tehtud töö osas.

Kuigi viimasel ajal on pedagoogilise praktika korraldusega seonduvate erinevate osapoolte rolle mõnevõrra täpsustatud, iseloomustab TŪd asjaolu, et seal puudub üks ja ainus pedagoogilise praktika korralduse eest vastutav üksus. Viimane tuleb omakorda asjaolust, et õpetajakoolitust kui valdkonda TŪs terviklikult ei juhita (sellele on varasemalt osutanud ka Arro, Koka jt poolt

³ Pedagoogilise praktika läbiviimise kord Tartu Ülikoolis, 24.09.2010.

⁴ Pedagoogilise praktika läbiviimise kord Tartu Ülikoolis, 24.09.2010.

⁵ Tartu Ülikooli pedagoogilise praktika töövoog 2011/2012. Kinnitatud TŪ Pedagogicum nõukogus 09.12.2011.

2010.a läbi viidud õpetajakoolituse juhtimissüsteemi analüüs⁶). Seega on pedagoogilise praktika korralduse vastutus hajutatud mitmete erinevate üksuste vahel. Pedagogicumile (PG) on antud koordineerivad ülesanded, kuid tema roll praktikate juhtimisel on juhtimishoobade puudumisel pigem sümbolse tähtsusega: PG otsused ei ole kellelegi väljaspool PGd kohtuslikud, PGle antud ülesanded on samal ajal ka mõne muu struktuuriüksuse vastutusalaks⁷. Käesoleva uuringu raames läbi viidud intervjuud osutasid sellele, et PG roll erinevate praktikate koordineerimisel on sõltuv eelkõige konkreetsest õppekavast.

PG tegeleb eelkõige aineõpetajate praktikate koordineerimisega – antud juhul on tegemist praktikatega, mis on suuresti sisult ja korralduselt ühetaolised, toimuvad üheaegselt ning väljakujunenud praktikabaasides. Aineõpetajate praktikate puhul kogub PG praktikale minevate üliõpilaste nimekirjad kokku ning edastab info praktikaasutustele. Seejuures siiski vaatab iga instituut sisuliselt selle üle, milline tudeng millisesse kooli praktikale läheb. PG tegeleb ka üldjuhul aineõpetajate õppekavade praktikabaasidega raamlepingute sõlmimisega. Praktika käigus lahendatakse vajadusel tekkivaid korralduslikke probleeme, praktika lõppemise järel väljastatakse praktikabaasi juhendajatele tõendid. PG korraldab ka praktika seminare (praktikat alustavate ja lõpetavate üliõpilaste seminar, õppejõudude seminar, praktikabaasi koordinaatorite seminar). Intervjuud instituutides osutasid samas sellele, et kohati täidavad PG ja vastav teaduskond dubleerivaid ülesandeid (praktikaseminarid, praktika korraldamine).

PG roll muude nüansirikkamate õppekavade praktikate koordineerimisel on tagasihoidlikum. Nii koordineerivad klassiõpetaja, muusikaõpetaja ning huvijuht-loovtegevuse õpetaja õppekavade praktikaid vastavad struktuuriüksused. PG väljastab nende praktikate puhul vajadusel praktikabaasi juhendajate tõendeid.

Lisaks läbiviimise korrale reguleerib TÜs pedagoogiliste praktikate korraldamist aineõpetajate pedagoogilise praktika üldjuhend⁸, mis sätestab teaduskondade ja kolledžite pedagoogiliste praktikate lähtealused. Teaduskonnad ja kolledžid koostavad üldjuhendi alusel oma õppekavade praktikajuhendid. Arvestades, et nimetatud üldjuhendit on uuendatud alles väga hiljuti, ei pruugi kõikide teaduskondade/kolledžite juhendid olla uuendatud. Samuti ei ole selge, mil määral on üldjuhend teaduskondadele/kolledžite kohustuslik, sest Pedagogicumil puuduvad volitused teaduskondade tööd suunata või korraldada. Praktika üldjuhend sätestab praktika üldeesmärgid, õpiväljundid, praktika osapoolte ülesanded, praktikandi individuaalse tegevuskava põhimõtted, klassijuhataja- ja kasvatustöö praktika eesmärgid, praktika hindamise ja lõpetamise nõuded, peamised praktika juhised (õpilase ja klassi iseloomustuse koostamine), ülesanded ja klassijuhataja ja kasvatustöö aruande vormi.

Teaduskondades/kolledžis vastutavad vastavate õppekavade pedagoogiliste praktikate eest programmijuhid. Praktika koordineerimise ja korralduslike küsimustega tegelevad vastavad töötajad (erinevad ametinimetused, tihti praktika korraldamine üks mitmest tööülesandest, edaspidi nimetatud *koordinaatoriteks*). Teaduskondade/kolledžite või nende allüksuse praktika koordinaatorite ülesannete hulka kuulub õppekava praktika juhendi(te) koostamine, juhendajate leidmine, seminaride korraldamine, infovahetus praktikaasutustega ning kogu praktika tehnilise korraldusega seonduv (sh lepingud).

⁶ Arro, T., Kokk, A., Pakk, H., Liigus, E., Vilgats, B. 2010. Õpetajakoolituse juhtimissüsteemi analüüs ja arendamine. Konsultatsiooniprojekti lõpparuanne. Executive Lab.

⁷ Arro, T., Kokk, A., Pakk, H., Liigus, E., Vilgats, B. 2010. Õpetajakoolituse juhtimissüsteemi analüüs ja arendamine. Konsultatsiooniprojekti lõpparuanne. Executive Lab.

⁸ Aineõpetajate pedagoogilise praktika üldjuhend. Kinnitatud TÜ Pedagogicum'i nõukogus 9.12.2011.

Praktikajuhendajad

Vastavalt praktika üldjuhendile juhendab ülikooli poolt üliõpilast kaks juhendajat – ainedidaktika juhendaja ning klassijuhataja- ja kasvatustöö juhendaja (ühiselt edaspidi nimetatud *ülikoolipoolne juhendaja*). Ülikoolipoolse praktikajuhendaja ülesandeks on koostöös praktikabaasi poolse koordinaatoriga praktikandi individuaalse tegevuskava koostamisel osalemine, tegevuskava elluviimises osalemine, praktikandi tundide/tegevuste vaatlemine ning vaatluste analüüs koostöös praktikandiga, praktika hindamise korraldamine, üliõpilasele praktika kohta vajaliku tagasiside andmine ning vajadusel teaduskonna, kolledži või selle struktuuriüksuse pedagoogilise praktika koordinaatorile praktikaga seonduvate andmete edastamine. Erinevalt klassi- ja aineõpetajatest on huvijuht-loovtegevuse õpetaja ja muusikaõpetaja õppekaval ülikoolipoolse juhendaja roll praktika ajal tagasihoidlikum – nendel õppekavadel pole otseselt juhendaja praktikandi tundide vaatlemist ette nähtud. Ülikoolipoolne juhendaja sekkub vastavalt vajadusele.

Praktikate juhendamine kuulub üldiselt õppejõudude normtöötaja sisse ning juhendamisele määratud tööaeg pole reguleeritud. Samuti pole reglementeeritud, milline on minimaalne nõutud juhendamise ajakulu üliõpilase kohta. Intervjuud tõid esile, et juhendamisele kuluv tööaeg võib kohati palju varieeruda, sõltudes üliõpilaste arvust ning ka praktikate asukohast (väljaspool ülikooli asukohta toimuvate praktikate juhendamine on aeganõudvam).

Praktikabaasis juhendab üliõpilast vajadusel kaks juhendajat – aineõpetaja ning klassijuhataja- ja kasvatustöö juhendaja (võivad olla ka üks ja seesama, edaspidi nimetatud *praktikabaasi juhendaja*). Huvijuht-loovtegevuse õpetaja ning muusikaõpetaja õppekaval klassijuhataja komponent puudub. Vastavalt käsunduslepingule ja üldjuhendile on praktikabaasi juhendaja tööülesandeks praktika ajal tutvustada praktikandile ainekava/õppekava, oma töö- või tegevuskava ja õppeasutuses kasutatavaid õppematerjale, aidata praktikandil tegevuskava koostada, abistada praktikanti õpilastega suhtlemisel ja õpitegevuse juhtimisel, juhendada praktikanti konspektide koostamisel, viibida praktikandi tundides/tegevustes ja analüüsida neid koos temaga, anda hinnang praktikandi pedagoogilisele praktikale ning viibida praktikandi korraldatud lastega läbiviidavatel üritustel. Praktikabaasi juhendaja ülesanded on enamasti reguleeritud nendega sõlmitavas käsunduslepingus (va huvijuht-loovtegevuse õpetaja, kus käsunduslepinguid ei sõlmita, sest juhendamine ei ole tasustatud). Praktikabaasi juhendaja töökoormus ning juhendamisele kuluv aeg ei ole TÕs reglementeeritud.

TÜ üldjuhend ei reguleeri praktikabaasi juhendajatele seatavaid nõudmisi ehk teisisõnu ei ole paika pandud juhendajatelt nõutavad minimaalsed kvalifikatsiooninõuded. Ka õppekavade praktikajuhendites ei ole juhendajate nõudmisi välja toodud. TÜ huvijuht-loovtegevuse õpetaja puhul on nõutud kõrgharidus ning 5aastane töökogemus. Üldjuhul on juhendajad juba pikaajalise koostöö tulemusel välja kujunenud. Nagu ütles üks praktikakooli esindaja intervjuus, on paljud õpetajad juba ammu harjunud oma kooli praktikabaasi staatusega ning praktikandid on saanud loomulikuks koolielu osaks. Praktikantidelt saavad õpetajad värskaid ideid, mõnikord aitavad ka töökoormust leevendada (nt aitavad üritusi korraldada, asendavad vajadusel mõnda õpetajat). Teisalt läheb tudengite juhendamine arvesse õpetajate atesteerimisel. Praktikabaasis sõltub juhendajate valik enamasti praktika koolipoolsest koordinaatorit (enamasti õppealajuhataja või õppejuht), kes teeb sobivate praktikajuhendajate osas valiku. Vajadusel otsustatakse praktikabaasi juhendajate sobivuse üle juhtumipõhiselt. Intervjuud osutasid, et praktikabaasis võivad juhendajaks olla põhimõtteliselt kõik vastava aine

õpetajad/klassiõpetajad, kui nad on selleks nõusoleku andnud. Värskest õpetajaameti omandanuid siiski juhendajaks ei panda. Intervjueeritud kõrgkoolide esindajad osutasid, et esinenud on ka juhtumeid, kus ebapädeva koolipoolse juhendaja korral on edasisest koostööst ka loobutud.

Praktikaasutused

Tartu Ülikool on õpetajakoolitust korraldanud juba väga pikka aega, mistõttu on pedagoogilise praktika baasid juba ajalooliselt suuresti väljakujunenud. Üldiselt on reeglits kujunenud, et praktikabaasid asuvad piirkonnas, kus toimub õppe läbiviimine (Tartus õpetatavatel õppekavadel Tartus ja selle lähiümbruses, Viljandis samuti linnas ja selle lähedal). Praktikabaaside lähedus kõrgkoolidele on vajalik eelkõige seetõttu, et juhendavatel õppejõududel oleks võimalik (oma teiste tööülesannete kõrvalt) praktikante erinevates koolides hõlpsasti vaatlemas ning juhendamas käia. Kaugemates piirkondades toimuvate praktikate külastamine on oluliselt aja- ja ressursimahukam. Samuti on üliõpilastel lihtsam oma praktikaid oma õppimis- ja elukoha lähedal teha. Kuigi praktikakohtade lähedus kõrgkoolile võimaldab nii üliõpilastel kui õppejõududel aega ja raha säästa, on piirab see praktikaasutuste mitmekesisust. Üliõpilastel on vähem võimalusi saada kogemusi väiksemates ja/või maapiirkonna haridusasutustes, tutvuda sealse õpetamiskeskonna ning eripäradega. Arvestades, et praktikandid on hea võimalus koolidele uut või asenduspersonali leida ning tulevasi töötajaid koolitada, jätab praegune praktikakorraldus maapiirkondade koolid sellest võimalusest ilma. Samas on just viimased sagedamini hädas õpetajate leidmisega. Samuti piirab praegune praktikabaaside ring üliõpilaste tulevasi töökohavalikuid.

TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia huvijuht-loovtegevuse õpetaja eriala üliõpilased teevad teistest üliõpilastest sagedamini oma praktikaid üle Eesti, põhjuseks nii soov teha praktikat oma kodukohas kui ka asjaolu, et mitut sama eriala praktikanti on enamasti keeruline ühte kooli mahutada. Seda võimaldab ka praktikakorraldus, sest ülikoolipoolsed juhendajad ei käi üldjuhul üliõpilaste tunde vaatlemas praktika ajal, vaid toetavad neid virtuaalselt (läbi foorumite).

Kui üldjuhul toimuvad praktikad õppeasutuse läheduses, siis ei ole siiski välistatud ka muudes piirkondades asuvates koolides praktika tegemine – sel juhul selgitatakse praktikabaasi sobivus välja juhtumipõhiselt kooli juhtkonna ning juhendajate läbirääkimiste käigus. Üldjuhul eelistatakse juba varasema juhendamiskogemusega koole. Mõnikord selgub praktikabaasi sobivus isiklike kontaktide põhjal (nt õppejõud on ühtlasi samas koolis õpetaja, praktikabaasi juhendaja on teada-tuntud valdkonna ekspert või sama õppekava lõpetanu).

Nii nagu ei ole juhendajatele kvaliteedikriteeriume seatud, ei ole ka praktikabaaside puhul paika pandud, millised koolid või asutused üliõpilaste pedagoogiliseks praktikaks sobivad. Kuigi praktikabaasid on pikaajalise koostöö kaudu suuresti välja kujunenud ning nende tase on teada, muudab kvaliteedikriteeriumite puudumine praktikaasutuste sobivuse läbipaistmatuks ning uutel võimalikel praktikakoolidel ei ole selge, millised koolid saavad praktikaasutused olla. Samuti ei ole tingimuste puudumise olukorras teada, kas praegused asutused ikka reaalselt vastavad mingisugustele minimaalsetele kvaliteedinõuetele.

TÜs sõlmitakse praktikabaasidega praktika raamlepingud, milles kehtestatakse praktikabaasi kohustused ja õigused.

Pedagoogilise praktika rahastamine

Pedagoogiliste praktikate finantseerimine toimub TÜs teaduskondade/kolledžite või nende allüksuste eelarve kaudu. Vastavalt riikliku koolitustellimuse (RKT) baasmaksule on vaadeldavatel õppekavadel järgmised hinnad:

Tabel 5 Õppekavade hind Tartu Ülikooli õppekavadel 1 üliõpilase kohta aastas

Õppekava	RKT suurus	RKT järgi 1 EAP hind	Üldkulude määr	RKT suurus ilma üldkuludeta	RKT 1 EAP hind ilma üldkuludeta
Klassiõpetaja	2634 €	44 €	50%	1302 €	22 €
Põhikooli mitme aine õpetaja (humanitaarained)	2739 €	46 €	50%	1371 €	23 €
Gümnaasiumi loodusteaduste õpetaja	4214 €	70 €	65%	1461 €	24 €
Muusikaõpetaja	7586 €	126 €	27%	5476 €	91 €
Huvijuht-loovtegevuse õpetaja	2528 €	42 €	73%	672 €	11 €

Riikliku koolitustellimuse järgi tulevast pearahast arvestatakse maha nii üle-ülikoolilised üldkulud (ülikooli tugistruktuuri kulud, kulud kirjandusele, raamatukogu ülalpidamine, ühiskonna teenimise kulud, kapitaalehituse (sh hoonete amortisatsiooni) kulud) kui ka teaduskonna/kolledži kaudsed kulud (tugipersonali tööjõukulud, ruumikulud, muud kulud, sh ühiskonna teenimise kulud). Selliste üldkulude määr on vaadeldavatel õppekavadel vägagi erinev, ulatudes 27%-st muusikaõpetaja õppekaval 73%-ni huvijuht-loovtegevuse õpetaja õppekaval. Arvestades RKT suurusest maha üldkulud, saame õppekavadel realselt erinevateks õppetööga seotud kuludeks kasutada olevavad rahalised vahendid, mis ühe ainepunkti alusel võrrelduna on samuti vaadeldavatel õppekavadel vägagi erinevad. Need õppekava otsesed kulud peaksid katma nii praktikaasutuse-poolsete juhendajate töötasud, õppejõudude juhendamistasud kui ka muud praktikaga seotud kulud.

Ülikoolipoolsete juhendajate puhul on kuulub praktikate juhendamine nende tööülesannete hulka (juhendajad on õppejõud ning täidavad samal ajal enamasti veel muid erinevaid ülesandeid) ning seetõttu juhendamist täiendavalt ei tasustata (va mõni erandjuht). Juhul, kui praktikad toimuvad väljaspool õppeasutuse piirkonda, kompenseeritakse juhendajatele lähetuskulud. Samas ei ole siiski üldjuhul õppejõudude-juhendajate tööaja sisse arvestatud õppeasutuse asukohast väljaspool asuvate praktikate juhendamisega seotud ajakulu. Üldjuhul on kõrgkooli poolsete juhendajate puhul nende ajaplaneerimisel eeldatud, et põhiliselt toimuvad praktika kõrgkooli asukohas.

Praktikabaaside koordinaatorite ja juhendajatega sõlmitakse praktikaks personaalsed käsunduslepingud, millega kompenseeritakse juhendamisega seotud täiendav koormus. Juhendamise eest makstakse tasu järgmiselt⁹:

- praktikabaasi juhendaja: 0,5 tunnitasmäära iga juhendatud tunni eest, 3,0 tunnitasmäära iga avatud tunni eest, praktikanti juhendavale klassijuhatajale 1,0 tunnitasmäära nädalas iga praktikandi kohta;
- praktikabaasi koordinaator: 0,2 tunnitasmäära nädalas iga praktikandi kohta

Praktikabaasi juhendaja töökoormuse ning töötasu arvestuse aluseks on üldiselt üliõpilaste poolt antavate tundide arv, mitte õpetajate tegelik täiendav praktika juhendamise seotud töö. Täpne regulatsioon praktika juhendamise tasu maksmise aluse kohta puudub, kuid käesoleva analüüsi jaoks kogutud andmete põhjal võib välja tuua järgmised arvestuslikud töökoormused juhendamisele ühe tudengi kohta (Tabel 6):

Tabel 6 Praktikaasutuse juhendajatele ettenähtud arvestuslik töökoormus ja -tasu vaadeldavatel õppekavadel

ÕPPEKAVA	Õpetaja töömaht	Õpetaja töömaht 1 EAP kohta	Õpetaja töötasu tunnis
Klassiõpetaja	163 tundi	6 tundi	2 €
Põhikooli mitme aine õpetaja	57 tundi	3,2 tundi	2 €
Gümnaasiumi loodusteaduste õpetaja	64 tundi	4,3 tundi	2 €
Muusikaõpetaja	64 tundi	4,3 tundi	2 €
Huvijuht-loovtegevuse õpetaja	-	-	-

Tunnitasmääraks on hetkel 4 eurot, samas näitavad kogutud andmed, et alati täpselt seda tariifi ei järgita. Nii nt makstakse ühel õppekaval praktikabaasi koordinaatorile vaid 20 euro senti nädalas praktika üliõpilase kohta (tunnitasmäär seega 0,05, mitte 0,2) ning teisel õppekaval kompenseeritakse magistriskraadiga praktikabaasi juhendajaid kõrgema tariifiga (5,11 eurot tunnitasmäär). Huvijuht-loovtegevuse õpetaja õppekaval ei tasustata rahaliste vahendite piiratud tõttu praktikajuhendajaid üldse.

Rahapuudusel on piiratud ka üliõpilaste võimalus teha praktikaid Tartust eemal, seetõttu on ka juhendajate lähetuskulud erandlikud, kuigi vajadus selleks on olemas.

Pedagoogilise praktika kogukulude arvutamisel saab aluseks võtta seega vaid praktikaasutusepoolsetele juhendajatele makstavad töötasud, kuid käesoleva analüüsi raames kogutud informatsiooni põhjal kasutatakse enamasti kogu riiklikust koolitustellimusest ühe ainepunkti kohta saadav raha (peale kaudsete kulude mahaarvamist) pedagoogilise praktika kulude katmiseks (õpetajate ja õppejõudude töötasud ja muud kulud). Seega on arvestuslikult pedagoogilise praktika kulu nii ühe tudengi kui ka ühe ainepunkti kohta võrdne tabelis 6 välja

⁹ Käsunduslepingu põhi õpetajale ja koordinaatorile, kiidetud heaks Pedagogiumi nõukogu poolt 24.09.2010.

toodud õppekavade otsesteks kuludeks ettenähtud RKT hinnaga. Tabel 7 võtab kokku praktikaasutuste-poolsetele juhendajatele kuluvad töötasud (koos tööandja kuludega) ning ülejäänud kulud õppekaval nii 1 tudengi kui ka ühe ainepunkti kohta.

Tabel 7 Pedagoogilise praktika hind 1 tudengi ja 1 EAP kohta õppekavadel

ÕPPEKAVA		Juhendamistasud praktikaasutustele	Juhendamistasud õppejõududele + muud kulud	KOKKU
Klassiõpetaja	Kulud 1 tudengi kohta	437 €	157 €	594 €
	Kulud 1 EAP kohta	15 €	5,2 €	20 €
Põhikooli mitme aine õpetaja	Kulud 1 tudengi kohta	151 €	263 €	414 €
	Kulud 1 EAP kohta	8,4 €	14,6 €	23 €
Gümnaasiumi loodusteaduste õpetaja	Kulud 1 tudengi kohta	172 €	193 €	365 €
	Kulud 1 EAP kohta	11,5 €	13 €	24 €
Muusikaõpetaja	Kulud 1 tudengi kohta	172 €	1197 €	1369 €
	Kulud 1 EAP kohta	11,5 €	80 €	91 €
Huvijuht- loovtegevuse õpetaja	Kulud 1 tudengi kohta	-	134 €	134 €
	Kulud 1 EAP kohta	-	11 €	11 €

Pedagoogilise praktika vastavus üldpõhimõtetele

Järgnevalt vaadeldakse lähemalt, mil määral vastavad vaadeldud pedagoogilised praktikad analüüsitavatele praktika üldpõhimõtetele.

PÕHIMÕTE	
Praktikal on võtmeroll õpetaja kutseidentiteedi kujunemisel.	TÜ pedagoogilise praktika üldjuhendi kohaselt on praktika eesmärk õpetaja kutseoskuse arendamine. Praktikate väljatöötamisel on aluseks olnud õpetajakoolituse raamnõuded, riiklik õppekava ja õpetaja kutsestandard. Õppekavade praktikajuhenditest mainitakse õpetaja kutsestandardit või – oskusi põgusalt. Põhikooli mitme aine õpetaja praktika juhendi ütleb, et <i>praktikant lähtub eneseanalüüsi kirjutamisel õpetaja kutsestandardist</i> . Klassiõpetaja praktika juhendis on märgitud, et <i>üliõpilane käitub kõigis olukordades õpetaja kutse-eetikale vastavalt</i> . Muusikaõpetaja praktikajuhend sisaldab tunnihindamise abimaterjalis viidet õpetaja kutseoskustele ning õpetaja hinnangulehel õpetaja kutseoskuste hindamise blokki. Huvijuht-loovtegevuse õpetaja praktika juhendis on välja toodud

	<p>nõue, et praktikandi tegevus peab vastama Eesti Huvijuhtide Liidu näidisametijuhendis sõnastatud eesmärkidele.</p> <p>Vaadeldes praktikajuhendites toodud üliõpilaste praktika ülesandeid õpetaja kutseoskuse ja –tegevuste valguses (mida on kutsestandardis väga suur hulk), selgub, et praktika juhendites puudutakse neid üliõpilaste tegevustes suhteliselt põgusalt. Juhendites käsitletakse küll erineva põhjalikkuse astmega üliõpilaste ülesandeid, kuid need keskenduvad enamasti üldisemalt praktika nõuete täitmisele (mitu tundi vaja vaadelda, anda või analüüsida, mis dokumendid täita) ning vähem sisuliselt õpetaja rolli ning kutseoskusi arendavate tegevuste täitmisele (räägitakse üldiselt vastava õpetaja kõikide kohustuste täitmisest). Praktika hindamisvormides hinnatakse küll erinevaid kutseoskusi, kuid tudengi jaoks sõnastatud ülesannetes erinevate kutseoskuste elemendid väga selgelt ei peegeldu. Seega ei ole täpselt selge, mil määral tudengitel on võimalik praktika ajal kutseoskusi arendavaid tegevusi teadlikult planeerida või mõtestada. Ilmselt sõltub kutseoskustele tähelepanu osutamine ka konkreetsest juhendajast.</p> <p>Kõige enam on erinevaid õpetaja kutsetegevusi üliõpilaste ülesannetes selgelt üles loetletud huvijuht-loovtegevuse õpetaja praktikajuhendis. Nii näiteks on huvijuht-loovtegevuse õpetaja juhendis erinevatelt teistest õppekavadest nimetatud õpikeskkonna kujundamise tegevust (koostöö õpilaste ja õpilasgruppide, kooli personali, lastevanemate, noorteorganisatsioonide jt-ga), väga mitmesuguseid koostöötegevusi ning suhtlemistegevust (õpilastega suhtlemine, nende jälgimine ning grupi käitumise kirjeldamine). Teistes juhendites esineb võrreldes huvijuhi omaga kutsetegevusi üliõpilaste ülesannetes vähem. Enamasti on praktikategevused kirjeldatud õppetunni rutiinsete tegevuste läbiviimisega. Kõige sagedamini mainitakse kutsetegevustest planeerimise ja juhtimisega seonduvat (tundide ja kooli- või klassivälise töö kavandamine) ning eneseanalüüsi (refleksioon, tunnianalüüsid). Õppija arengu ja õppeprotsesside analüüsimise ja hindamise tegevuste juures on mainitud õpilaste rühma või õpilaste analüüsi, koostööst on mainitud veel kooliüritustel osalemist. Õpilaste motiveerimise ning juhendamise tegevusi on mainitud vähe või üldse mitte.</p>
<p>Ülikool ja praktikaasutus tegutsevad praktika raames ühise õpetamiskogukonnana.</p>	<p>TÜ pedagoogilise praktika üldjuhendis ei ole ülikooli ja praktikaasutuse sisulist koostööd kirjeldatud. Juhendis puudutatakse ülikooli ja praktikabaasi vahelist suhtlust praktikate läbiviimise eesmärgil, kuid laiemat sisulisemat koostööd ei ole käsitletud. Mainitakse praktikabaasi poolse koordinaatori kohustust võimaldada õpetajatel osaleda ülikooli poolt korraldatavatel praktikaalastel koolitustel, seminaridel ja infotundidel. Tegemist on punktiga, mis võimaldab praktikaga seotud õpetajatel osaleda, kuid sisuliselt täpsemat koostöö viisi ja rolle ei määratle. Õppekava tasemel (praktika juhendites, lepingutes) ei ole samuti formaalset koostööd täpsemalt reguleeritud. Intervjuud osutasid aga sellele, et vaatamata formaalsele regulatsioonile toimivad ülikool ja praktikaasutus tihti koostöös, seda peamiselt just mitteformaalselt juhendajate tasemel. Pikaajalise koostöö tulemusel on ülikooli ja</p>

	<p>praktikabaasi juhendajate vahel head kontaktid välja kujunenud, mitmel õppekaval hõlbustab ülikooli ja praktikaasutuse koostööd asjaolu, et õppejõud on ühtlasi praktikabaasis juhendajad või siis praktikabaasi juhendajad on kooli sama eriala vilistlased. Lisaks kutsutakse praktikabaasi juhendajaid praktikaseminaridele, kuid tihti on õpetajatel suure töökoormuse ning ebasobivate toimumisaegade tõttu keeruline praktikaseminaridest osa võtta.</p> <p>Ülikooli ja praktikabaasi juhendajate suhtluse kaudu saab praktikabaas tagasisidet oma tegevuse kohta, samuti saadetakse praktikabaasile üliõpilaste praktikapäevikute kokkuvõtteid ning üliõpilased ise saavad mõnikord juhendajale oma hinnanguid. Praktika juhendis see osa reguleeritud ei ole.</p> <p>Selleks, et praktikabaasi juhendajad ning koordinaatorid saaksid senisest rohkem ülikooli praktikakorralduse arengusse panustada, vajaks see tegevus nende igapäevatöösse integreerimist ning vastavat planeerimist. See tähendab ka ilmselt vajadust teatud perioodidel õpetajate töökoormuse vastavalt vähendada, mis omakorda tähendab praktikabaasi töö ümberkorraldamise vajadust.</p>
<p>Praktikat juhendavad õppejõud ja õpetaja toetavad üliõpilaste kogemustest õppimist.</p>	<p>TÜ praktika üldjuhend näeb ette, et ülikoolipoolse juhendaja kohuseks on organiseerida praktika tundide/tegevuste vaatlust ning neid koos praktikandiga analüüsida. Juhend siiski ei täpsusta, kui mitut tundi on juhendaja kohustatud praktika jooksul külastama. Seda ei ole täpsustatud ka erinevate õppekavade praktika juhendites. Intervjuud osutasid, et ülikoolipoolsete juhendajate tundide külastamise sagedus varieerub õppekavade lõikes. Nt huvijuhil õppekaval ei näe praktika juhend ette tundide vaatlust, samas on üliõpilaste kogemuste vahetamiseks ning sellest õppimiseks sisse seatud veebipõhine praktikafoorumid, kus praktikandil on kohustus anda iganädalaselt tagasisidet oma tegevuse kohta. Foorumeid jälgivad vastutavad õppejõud, kes kohustuvad üliõpilastele tagasisidet andma ning praktika käigus tekkivatele küsimustele vastama. Muusikaõpetaja õppekavadel on tunnivaatlused olnud samuti vähesed, peamiselt tulenevalt asjaolust, et enamus lõpetajaid on juba töötavad pedagoogid, kes on saanud praktika arvestatud VÕTA raames. Klassiõpetaja, põhikooli mitme aine õpetaja ning gümnaasiumi loodusteaduste õpetaja õppekavadel käivad ülikoolipoolsed juhendajad praktikantide tunde külastamas, külastamise sagedus sõltub nii praktikantide arvust, praktikabaaside asukohast (kaugemal praktikaid tegevaid üliõpilasi on keerulisem külastada, mõnikord on põhikooli mitme aine õpetaja õppekaval kasutatud alternatiivina tunni videosalvestust) kui ka õppejõudude töökoormusest. Intervjuud osutasid, et siiski püütakse tööd korraldada nii, et kõiki praktikate käiks vähemalt korra juhendaja vaatlemas. Praktika juhendites on õppejõudude tunnikülastuse osa käsitlemata.</p> <p>Praktikabaasi poolse juhendaja ülesannete hulka kuulub vastavalt TÜ praktika üldjuhendile praktikandi tundides/tegevustes osalemine ning</p>

nende analüüsimise koos praktikandiga. Seda asjaolu on ka enamasti puudutatud õppekava praktikajuhendites. Intervjuud tõid esile, et enamasti püüab praktikabaasi juhendaja üliõpilasele tunnijärgselt kohe kiiresti tagasisidet anda, kuid alati pole see võimalik, sest õpetajate on seotud muude kohustustega (nt korrapidajaks olemine, infotund, järgmise tunni ettevalmistamine jne) ning õpetajal on võimalik leida aega alles oma tööpäeva lõpus. Siis aga pole tudengil aega, sest tal võivad olla muud kohustused ülikoolis või vajalik töö käia. Intervjuud osutavad, et täiskoormusega töötavatel õpetajatel on siiski väga raske leida oma igapäevatoos aega, et üliõpilastele vajalikul hulgal tagasisidet anda. See tegevus eeldaks parima tulemuse saamiseks õpetajate töökoormuse ümbervaatomist. Praktikabaasi juhendaja annab praktikandile individuaalset tagasisidet veel praktika lõpus oma hinnangu kaudu. Enamasti on hinnang hindeline, vajadusel lisatakse kommentaare/märkusi.

Kõikidel õppekavadel on ettenähtud ka praktikandi eneseanalüüs oma praktikast ning praktika eesmärkide saavutamisest. Kollektiivset tagasisidet antakse praktikantidele praktikaseminaridel (v.a huvijuhtloovtegevuse õpetaja, kus praktika lõpul toimub praktika kaitsmine).

Pedagoogiline praktika toimub läbivalt õpingute vältel ja algab esimesel semestril.

Hajutatud praktika on vaadeldavatest õppekavadest eelkõige iseloomulik klassiõpetaja õppekavale ja muusikaõpetaja õppekavale. Muusikaõpetaja praktika algab esimesest semestril vaatluspraktikaga, kestes läbi kogu õpingute aja (praktika on korraldatud osadena). Klassiõpetaja praktika algab neljandal semestril 2-nädalase I kooliastme vaatluspraktikaga. Vaatluspraktika käigus tehakse esimest korda põhjalikumalt tutvust praktilise õpetajatööga 1.-3. klassis ning jälgitakse erinevate tunnitüüpide, õppemeetodite, töövõtete kasutamist. Lisaks vaatlusele toimub tundide analüüsimine suuliselt ning kirjalikult. Põhikooli mitme aine õpetaja õppekaval on üliõpilastel endal praktikaid võimalik hajutada, sooritades praktika osade kaupa ning alustada on võimalik ka juba esimesel õppeaasta (juhul kui eeldusaine on läbitud). Põhikooli mitme aine õpetaja, gümnaasiumi loodusteaduste õpetaja ning huvijuhtloovtegevuse õpetaja praktika toimub ühes osas õpingute lõpul. Samas ei pruugi mitte-hajutatud praktika alati tähendada, et esmane kokkupuude koolikeskkonna ning seal toimivaga leiab aset alles õpingute lõpuosas. Nii näiteks on huvijuhtloovtegevuse õppekava üliõpilased praktikale minnes juba hästi koolistoimivaga kursis seetõttu, et nad on igas semestril praktikumis pidanud koolikeskkonnas tegema ühe projekti (nt erinevad ülesanded erinevatel kooliastmetel, õpilasesinduse töö analüüs ja juhendamine). Aineõpetajate (eriti gümnaasiumi loodusteaduste õpetaja) osas tõid intervjuud esile, et seal on praktika vähene hajutus kõige enam probleem. Praktika toimub magistriõpingute lõpus ning selle käigus peab toimuma kiiresti nii praktikakooli tundmaõppimine, tunnivaatlus, analüüs ning tundide andmine. Intervjuud osutasid, et isegi selliste lühikeste praktikate puhul võiks siiski praktika tulemuslikkuse eesmärgil enam püüda praktikat hajutada nagu muusikaõpetaja õppekaval või siis läbi praktiliste tööde nagu huvijuhi õppekaval.

Pedagoogilise praktika SWOT analüüs

Tugevused. Tartu Ülikoolil on pikaajalised kogemused pedagoogiliste praktikate korraldamisel. Pikaajalise töö tulemusel on välja kujunenud praktikabaaside võrk, kellega koostöö toimib hästi. Kuna mitmel erialal töötavad praktikabaasides ülikooli õppejõud või sama eriala lõpetanud, toimib koostöö eriti hästi, sest üksteise ootusi ning rolle teatakse hästi. Intervjueeritud osapooled hindavad ise praktikate toimimist heaks, suuri korralduslikke probleeme praktikate korraldamisel ei esine. Positiivne on, et TÜ on algust teinud pedagoogiliste praktikate üliülikoolilise koordineerimise ning õppekavadeülese infovahetusega, toetamaks praktika kvaliteedi veelgi suuremat tõusu.

Klassiõpetaja ning muusikaõpetaja õppekava praktikate tugevusena võib eelkõige välja tuua nende hajutatust läbi õppekava, võimaldades pidevalt õpingute ajal ühendada nii teoreetilist kui praktilist õpet. Huvijuht-loovtegevuse õpetaja õppekava tugevuseks on üliõpilaste praktikaks ettevalmistamine koolikeskkonna projekti kaudu ning praktikantide toetamine veebifoorumite kaudu.

Pedagoogiliste praktikate toimimist toetab koolide ja õpetajate motiveeritus praktikaid pakkuda. Koolidel on läbi praktikate võimalik lahendada õpetajate järelkasvu ning asendamise probleeme, samuti rikastavad praktikandid koole uute teadmiste-oskustega. Õpetajaid motiveerivad praktikante juhendama atesteerimisinõuded (praktikantide juhendamine kui üks nõue).

Arenguvajadused. TÜ praktikakorralduse ning õppekavade analüüs osutas siiski ka mitmete arenguvajadustele, mille adresseerimine aitaks veel praktikakorraldust tõhustada ning praktikate tulemuslikkust tõsta. Esiteks vajaks senisest olulisemalt läbipaistvamaks muutmist praktikate juhendamise ning rahastamise pool – käesoleva analüüsi käigus ei olnud võimalik täpselt välja selgitada, millist töökoormust nõuab erinevatelt juhendajatelt ühe üliõpilase praktika läbiviimine, milline on juhendajate tegelik töökoormus ning mil määral on juhendamisega seotud tegevused rahaliste vahenditega kaetud või mitte. Intervjuud osutasid sellele, et praktikate korraldus on alarahastatud, kuid mil määral, ei ole võimalik korralduse läbipaistmatuse tõttu täpselt öelda. Alarahastatuse probleem on seotud eelkõige praktikabaaside poolsete juhendajatega, kelle tööd ei tasustata ühel õppekaval üldse ning teistel tasustatakse väga madala tasuga. Ka kõrgkooli poolsete juhendajate puhul tõstatakse alarahastatuse probleem, seda eelkõige juhendamiseks ettenähtud aja tõttu, eriti seondub see väljaspool ülikooli asukohta toimivate praktikatega. Õppejõudude puhul tuleb ka mainida seda, et neil puudub motivatsioonimehhanism (tulemuslikuks) juhendamiseks.

Intervjuude ning dokumentide analüüsi põhjal võib öelda, et väga piiratud ressursside tingimustes kehtib eri osapoolte vahel nõrka kokkulepet, et kõik osapooled püüavad panustada parimal moel praktikate korraldusse, kuid ressursside vähesuse tingimustes ei seata üksteisele seejuures ka liialt suuri (formaalseid) ootusi/tingimusi. Näib, et väga suures osas lasub praktikate kvaliteedi eest vastutus praktika juhendajatel ning nende kohusetundel tagada tulemuslikud praktikad. Analüüs tõi ka välja, et praktikabaasidele ja juhendajatele ei esitata pea üldse formaalseid kvaliteedinõudeid. Praktika kvaliteedi toetamiseks vajaks esitatavad nõuded siiski kindlasti täpsustamist.

Pedagoogiliste praktikate analüüs osutas ka sellele, et praktika juhendid erinevad oma ülesehituselt ning sisult üksteisest väga palju, reguleerides erinevaid praktika aspekte erineval määral. Kuigi praktikajuhendite koostamisel on aluseks võetud õpetaja kutseoskused, vajaks senisest enam tudengite praktikaülesanded kutseoskustega seostamist. See võimaldaks üliõpilastel paremini mõista, kuidas mingisugused tegevused erinevate kutseoskuste arendamist toetavad. Praegu ei ole see seos alati selge ning sellele osutatakse tähelepanu pigem tagant järele praktika analüüsi ja hindamise käigus.

Aineõpetajate praktika puhul (eriti gümnaasiumi loodusainete õpetaja) tuli veel esile, et praktika võiks olla enam hajutatud õppeperioodi jooksul – nt võiks üliõpilaste parema sisseelamise eesmärgil lisada õppekavasse lühikese vaatluspraktika esimesel semestril.

Võimalused. Staažikatel praktikabaaside juhendajatel ning koordinaatoritel on suur potentsiaal praegusest oluliselt enam panustada praktikate korralduse arendamisse ning senisest tugevama õpetamiskogukonna tekkesse. Hetkel on see potentsiaal suhteliselt tagasihoidlikult ära kasutatud, sest praktikabaasi juhendajatel ja koordinaatoritel ei ole võimalik oma töökorralduse ning –koormuse juures praktikate arendamisse süstemaatiliselt panustada. Selle võimaldamine eeldaks koolides senise töökorralduse muutmist ning juhendajatele vastavateks tegevusteks aja planeerimist. See omakorda aga tähendab koolile vastavate ümberkorralduste tegemist ning rahaliste vahendite kavandamist. Siinkohal oleks ilmselt otstarbekas harjutuskoolide loomine koos vastavate ressurssidega.

Praegu on praktikabaaside ring suuresti piiratud Tartu ning Viljandi koolide/asutustega, mis tähendab, et praktikakoolide mitmekesisus kaldub olema suhteliselt tagasihoidlik. Täiendavate ressursside korral on suur potentsiaal avardada praktikaasutuste ringi, pakkudes üliõpilastele senisest rohkem erisuguseid praktikaid. See võimaldaks ka nende tulevase karjäärivõimalusi avardada, toetades ühtlasi maakoolide arenguvõimalusi.

Ohud. TÜ praeguse praktikakorralduse puhul on suurimaks ohuks praktikate ebaühtlane kvaliteet. Kuna praegu puuduvad ühtsed kvaliteedinõuded nii praktikasutustele kui juhendajatele, tuginetakse praktikate korralduses praktikaasutuste ning juhendajate usaldusele pakkuda kvaliteetset juhendamist. Usaldusel põhinemine on eriti probleemiks uute praktikasutuste või juhendajate puhul, kellega puudub koostöökogemus. Sel juhul on oht, et üliõpilasi suunatakse praktikale kohtadesse, mille puhul pole eelnevalt kindel, mil määral suudetakse kvaliteetset juhendamist tagada. Lisaks on täpselt reguleerimata ka praktikajuhendajate juhendamise koormus ehk teisisõnu pole teada, kui palju aega võiks või peaks üks üliõpilane oma praktika käigus juhendaja isiklikku tähelepanu saada. Seega pole päris kindel, kas kõik üliõpilased saavad ikka piisavalt juhendamist või mitte.

Teine suur oht praeguses praktikakorralduses seondub praktikajuhendajate ülekoormusega. Intervjuud tõid esile, et nii praktikabaasis kui ka teatud määral ülikoolis toimub praktikate juhendamine õpetajate ning õppejõudude ülekoormuse arvelt. Kuigi juhendamine on tihti seotud suure missiooni- ja vastutustundega tulevaste õpetajate koolitamise suhtes, on oht, et pikalt ülekoormatud juhendajad ei jaksa pidevalt soovitud tasemel juhendamist pakkuda või üks hetk väsivad ning võib tekkida oluline juhendajate puudus või nende leidmise probleem. Seetõttu on väga oluline leida lahendus juhendajate ülekoormuse probleemile.

TÜ on pedagoogiliste praktikate kvaliteedi tagamiseks loonud koordineeriva üksuse – Pedagogicum. Praktikate tulemuslikuma korraldamise eesmärgil toimuv koordineerimine,

infovahetus ning ühtsete põhimõtete väljatöötamine on positiivne ning tulemuslik vaid juhul, kui suudetakse leida sobiv tasakaal ühtlustamise ning õppekavade eripäradega arvestamise vahel. Eri õppekavadel peab jääma alles võimalus oma praktikaid paindlikult ning vastavalt vajadusele korraldada. Samuti on oluline, et koordineerimisprotsess toimuks asjatundlikult eri osapooli kaasates, mitte ülalt-alla juhiste jagamisena.

KOKKUVÕTTEKS

Tartu Ülikoolis on pedagoogilise praktika korraldus ning koostöö praktikabaasidega pika toimumisaja jooksul välja kujunenud. Erinevate osapoolte nägemuses toimivad praktikad olemasolevaid tingimusi arvestades hästi. Piiratud inim- ja rahaliste ressursside tingimustes annavad nii praktikabaasid kui ka ülikool oma parima tulemuslike praktikate elluviimiseks. Täiendavad rahalised vahendid praktika korraldamiseks (õppejõudude aja- ja sõidukulu kompenseerimiseks) võimaldaksid võrreldes tänasega senisest enam korraldada praktikaid erinevates piirkondades ja koolides, mitmekesisidades sellega üliõpilaste praktikakogemusi ning toetades seeläbi ka kaugemate piirkondades koolide õpetajate järelkasvu ja arengut. Lisaks võimaldaks praktikakorralduse suurem eelarve süstematilisemalt ning järjekindlamalt üliõpilasi juhendada. Seda nii ülikooli poolt, tagades igale üliõpilasele võrdse juhendaja tähelepanu praktika ajal, aga ka praktikabaasi poolt, tekitades sealsetele juhendajatele senisest enam ajaressurssi praktika juhendamiseks (praktika ajaks muude töökohustuste vähendamine koolis). Praktika harjutuskoolide võrgu väljakujundamine koos vastavate ressurssidega võimaldaks senisest enam ka ülikoolil ja praktikabaasil toimida ühte õpetamiskogukonnana, kus kõigi osapoolte rollid ja vastutus on selgelt jaotatud.

Kuigi praktikakorraldus toimib hästi, on selle üheks miinuseks korralduse läbipaistmatus. Praktikaga seotud osapoolte rolle on küll viimasel ajal täpsustatud, kuid endiselt vajaks täpsustamist ning dokumenteerimist mitmed kvaliteedi tagamise seisukohalt kriitilised aspektid (juhendamiste töökoormused, praktikabaaside ja juhendajate kvaliteedinõuded, rahastamissüsteem). Samuti vajaks senisest enam omavahelist seostamist õpetaja kutseoskused ning üliõpilaste praktikaülesanded. Kuigi praktikad on ülesehitatud kutseoskustest lähtuvalt, ei ole praktikajuhendites ülesannete ning kutseoskuste seoses piisavalt detailselt ning selgelt lahti seletatud. Tegemist on õppekavade ülese küsimusega, mille lahendamise võiks TÕS teaduskondi/kolledžeid asjatundlikult kaasates enda kanda võtta praktikaid koordineeriv Pedagogicum.

IV. PEDAGOOGILINE PRAKTIKA TALLINNA ÜLIKOOLIS

Sissejuhatus

Tallinna Ülikool on avalik-õiguslik ülikool, mis pakub mitmeid erinevaid õpetajakoolituse õppekavasid, käesolevas analüüsis on vaatluse all: alushariduse pedagoog (BA), klassiõpetaja, aineõpetaja (MA), mitme aine õpetaja (MA) ning kutsepedagoogika (BA). Kuna praktika on loetletud õppekavadel küllaltki ühtlustatud, antakse käesolevas peatükis ülevaade pedagoogilise praktika korraldusest Tallinna Ülikoolis tervikuna ning seejärel tuuakse välja õppekavade eripärad.

Pedagoogilise praktika eesmärk ja maht

TLÜ õpetajakoolituse õppekavadel on pedagoogilise praktika struktuur suuresti ühtlustatud nii, et kõikidel vaadeldavatel õppekavadel on kohustuslikuks ühine eelpraktika ning sellele järgnevad kaks põhipraktikat. Mitme aine õpetaja erialal on põhipraktikate asemel kompleks- ja klassijuhatajatöö praktika ning kõrvalaine praktikad, kutseõpetaja erialal nimetatakse põhipraktikaid kutsepedagoogiliseks praktikaks. Ülevaate erinevate õppekavade pedagoogilise praktika ainetest, mahust, kestusest ja toimumisajast annab tabel:

Tabel 8 Pedagoogiline praktika Tallinna Ülikooli õpetajakoolituse õppekavadel

Õppekava	Aine	Maht	Kestus	Aeg
Alushariduse pedagoog (BA)	Eelpraktika	3 EAP	2 nädalat	II S
	Põhipraktika I	5 EAP	3 nädalat	II K
	Põhipraktika II	9 EAP	6 nädalat	III S
Klassiõpetaja (BA+MA)	Eelpraktika	3 EAP	2 nädalat	II K
	Põhipraktika 1-3.klassis	11 EAP	7 nädalat	III S K
	Põhipraktika 4-6.klassis	11 EAP	7 nädalat	IV S
Aineõpetaja (MA)	Eelpraktika	3 EAP	2 nädalat	I S K
	Põhipraktika I	6 EAP	4 nädalat	II S
	Põhipraktika II	6 EAP	4 nädalat	II K
Pedagoogika (BA) + Mitme aine õpetaja (loodusained)(MA)	Eelpraktika (BA)	3 EAP	2 nädalat	II K
	Eelpraktika (MA)	3 EAP	2 nädalat	I K
	Kompleks- ja klassijuhatajatöö praktika	5 EAP	5 nädalat	II K
	Kõrvalaine praktikad	6-9 EAP	6-9 nädalat	I-II S K
Kutsepedagoogika (BA)	Eelpraktika	3 EAP	2 nädalat	I S
	Kutsepedagoogiline praktika I	6 EAP	24 kontakttundi	I K
	Kutsepedagoogiline praktika II	6 EAP	28 kontakttundi	II S

Eelpraktika eesmärgiks on luua eeldused kasvatusteaduslike teadmiste seostamiseks koolitegelikkusega, toetada pedagoogiliste situatsioonide ja õpikeskkonna vaatlemise ning analüüsimise oskuse kujunemist ning toetada üliõpilase kohanemist õpetaja rolliga. I põhipraktika eesmärgiks on siduda didaktikaalased teadmised koolitegelikkusega, toetada üliõpilaste oskust suhelda kooliperega (tulevase) õpetaja rollis ning võimaldada üliõpilasel saada kogemusi ning areneda aineõpetajana. II põhipraktika eesmärgiks on siduda eelnev õpetamiskogemus ja omandatud teadmised koolitegelikkusega, võimaldada üliõpilasel areneda aineõpetajana ja klassijuhatajana, toetada üliõpilaste oskust suhelda kooliperega õpetajana ning tervikliku kutsealase rollipildi kujunemist ning toetada üliõpilast professionaalse arengu kavandamisel. Kui eelpraktika maht on kõikidel õppekavadel ühiselt 3 ainepunkti, siis olulised erinevused on põhipraktikate mahus erinevatel õppekavadel. Ülevaate erinevate õppekavade praktikaainete sisust, ülesannetest ja õpiväljunditest annab lisatabel 2.

Pedagoogilise praktika juhtimine ja koordineerimine

Pedagoogilise praktika korraldamise ja arendamise eest vastutab Tallinna Ülikoolis pedagoogilise praktika keskus (edaspidi keskus), mis on Kasvatusteaduste Instituudi allüksus. Keskuse ülesandeks on koordineerida akadeemiliste üksuste koostööd praktika valdkonnas ning tagada praktika korraldamise tõhus toimimine ülikoolis, algatada ja toetada praktika alast arendustegevust ning koordineerida praktikaga seotud infovahetust nii ülikooli siseselt kui ka ülikooliväliste asutuste ja organisatsioonidega. Keskus tugineb praktika korraldamisel lisaks oma põhimäärusele nii riiklikule õpetajahariduse strateegiale, riiklikele õppekavadele, õpetaja kutsestandardile, kõrgharidusstandardile kui ka erinevatele ülikooli sisedokumentidele, muuhulgas üldistele praktika rakendamise põhimõtetele Tallinna Ülikoolis. Pedagoogilise praktika korraldamiseks eraldi strateegiat ei ole, see on ühendatud TLÜ õpetajahariduse valdkonna arengukavaga¹⁰. Üheks oluliseks aluseks pedagoogilise praktika arendamisel on ka praktika erinevate osapoolte tagasiside, mille kogumist ja analüüsimist korraldab samuti pedagoogilise praktika keskus keskselt. Keskuse peamise rollina näevad erinevad osapooled just üldiste põhimõtete juurutamist ja ühtlustamist erinevatel TLÜ õpetajakoolituse õppekavadel, arvestades samal ajal olulisel määral erinevate õppekavade eripäradega. Samuti pakub keskus olulist tuge asjaajamises ning suhtluses praktikaasutuste ja teiste väljaspool kõrgkooli olevate partneritega. Seeläbi vähendab keskuse tegevus olulisel määral kõrgkooli osakondade ja juhendajate töökoormust praktika korraldamisel.

Igale õpetajakoolituse õppekavale on TLÜ-s määratud peametoodikud (hetkel 25 peametoodikut, sealhulgas eraldi eelpraktika peametoodik), kelle ülesandeks on oma eriala pedagoogilise praktika-alase tegevuse juhtimine, koordineerimine ja arendamine ning sageli ka praktikate juhendamine. Selle alla kuulub nii läbirääkimine ja kokkulepete sõlmimine praktikabaasidega, juhendajate koordineerimine, koostöö organiseerimine (nii ülikoolisiselt kui ülikooli ja praktikaasutuste vahel), vajalike dokumentide koostamine ja esitamine, tagasiside korraldamine ja vahendamine, infovahetus kui ka kontroll ja aruandlus. Peametoodikuks on kõrgkoolis töötav õppejõud ning tema tööülesanded ja kvalifikatsiooninõuded on määratud peametoodiku ametijuhendiga, lisaks on peametoodikutele koostatud erinevatele praktikaliikidele vastavad tööjuhendid. Kui keskuse rolliks on pedagoogilise praktika üldiste põhimõtete ja regulatsioonide välja töötamine, siis peametoodikud tegelevad ainespetsiifiliste

¹⁰ TLÜ õpetajahariduse valdkonna arengukava 2010-2013

ülesannete ja küsimustega. Erinevate õppekavade peamethodikud kohtuvad omavahel igal kuul, et arutada praktika korralduse ja sisuga seonduvaid küsimusi. Kuigi TLÜ instituutidel on õppetegevuste korraldamisel suur autonoomia ning praktika keskusel puuduvad otsesed juhtimisinstrumendid, toimib koostöö praktika korraldamisel ja arendamisel just võrgustikupõhiselt, mille toimimisele pööratakse olulist tähelepanu. Nii korralduslikke kui ka sisulisi pedagoogilise praktikaga seonduvaid probleeme ja küsimusi arutatakse erinevatel tasanditel enamasti praktika keskuse eestvedamisel ning püütakse leida ühine lahendus.

Praktikaasutustes vastutab juhtimise ja koordineerimise eest prakticarühma juht, kelleks on reeglina õppealajuhataja või vastava koolituse saanud õpetaja. Prakticarühma juht vahetab infot TLÜ pedagoogilise praktika keskusega; instrueerib kooli töötajaid pedagoogilise praktika eesmärkidest, sisust ja korraldusest; määrab praktikantidele õpetatavad klassid, juhendavad aineõpetajad; tutvustab praktikantidele kooli; jälgib praktika käiku (praktikantide ja nende juhendajate tegevust); korraldab praktika alguses ja lõpus praktikantidele ja nende juhendajatele infokogunemise; kinnitab allkirja ja kooli pitsatiga üliõpilase tegevuste aruande; täidab, allkirjastab ja edastab pedagoogilise praktika keskusele pedagoogilise praktika töötasulehe; täidab TLÜ pedagoogilise praktika keskuse poolt saadetud küsitluslehed, teeb ettepanekuid praktika paremaks korraldamiseks ning osaleb ülikooli praktikateemalistel infopäevadel. Prakticarühma juhid on sisuliselt ka eelpraktika ajal tudengite juhendajateks ning neile on ette nähtud oma tegevuse eest ka vastavad töömahud ja -tasud, mida arvestab pedagoogilise praktika keskus. Koostöö kõrgkooli ja praktikaasutuse vahel praktika korraldamisel ja arendamisel oleneb oluliselt praktikaasutustest. Asutustes, millega kõrgkoolil on paremad (isiklikud) kontaktid, toimub ka märkimisväärselt enam praktikakorralduse ja -sisu üle omavahelist arutlemist (mitteformaalselt).

Praktikajuhendajad

Pedagoogilise praktika kõrgkoolipoolseteks juhendajateks on enamasti õpetajakoolitust pakkuvate osakondade õppejõud-didaktikud, lisaks on ka mõned lepingulised majavälised õppejõud. Praktikajuhendajate töö aluseks on juhendaja kvalifikatsiooninõuded ja tööülesanded. Juhendajatelt eeldatakse eelnevat koolikogemust, kokkupuudet üliõpilastega ning juhendite jälgimist. Õppejõud-juhendajate peamisteks ülesanneteks, lisaks tudengite individuaalsele ja nõuetekohasele juhendamisele, on praktikandi tegevuse vaatlemine ja analüüsimine, sidepidamine koolipoolse juhendaja ja prakticarühma juhiga, praktikantide ja nende juhendajate kohtumiste korraldamine, praktikantide tööst kokkuvõtete tegemine ja hinnangu andmine, koolituspäevadel osalemine ning vajadusel praktika keskusele tagasiside andmine. Õppejõudude koormust juhendamisel arvutatakse vastavalt TLÜ akadeemilise personali koormuse arvestamise alustele ning selle kohaselt määratakse nii õppejõududele kui ka peamethodikutele praktika juhendamise koormust 0,6 tundi ühe üliõpilase kohta ühe ainepunkti kohta. Tegelikult on juhendajate töökoormus oluliselt suurem, hinnanguliselt isegi kuni viis korda praktikaperioodil. Seejuures on oluliseks probleemiks asjaolu, et juhendajale ette on nähtud aeg ainult praktika tundide vaatlemiseks, kuid tegelikult eelneb ja järgneb sellele hulgaliselt muid olulisi tegevusi (ettevalmistus, seminarid, konsultatsioonid, praktikamappide lugemine, tagasiside jms), samuti kulub koolides käimiseks oluliselt rohkem aega, kui kohal viibitavad tunnid. Seda eriti, kui praktikaasutus asub väljaspool Tallinna - pigem käiakse tunde vaatamas ainult Tallinna praktikaasutustes, mujal pigem harva. Kõige probleemsem on see aga kaugõppe

tudengite puhul, kes enamasti töötavad ja teevad praktikat kõikjal üle Eesti – nende tunde enamasti kõrgkoolipoolsed juhendajad vaatlemas ei käigi.

Praktikaasutusepoolseteks juhendajateks on vastava eriala töötavad õpetajad, kellelt eeldatakse töökogemust vähemalt 3-5 aastat ning head kursis olemist vastava kooli keskkonnaga. Lisaks peaks juhendaja olema läbinud mentorkoolituse või juhendajate täiendõppe, TLÜ pedagoogilise praktika keskus pakub ka muid juhendamiseks olulisi koolitusi. Lisaks õpetajatele on juhendamisroll ka eelpool kirjeldatud praktikarühma juhtidel. Praktikaasutuse juhendajatele on välja töötatud vastavad juhendid erinevate praktikaliikide jaoks, hetkel on koostamisel ka heade tavade loend, et määratleda muuhulgas ka ühised väärtused, mida hea juhendaja peaks kandma. Õpetaja-juhendaja peamisteks ülesanneteks on praktikandile õpilaste ja õppematerjalide tutvustamine, abistamine õpilastega suhtlemisel ja õpitegevuste juhtimisel, praktikandi tundide vaatlemine ja analüüsimine, praktikandiga teiste õpetajate tundide vaatlemine ja analüüsimine, kõrgkoolipoolse juhendajaga ühenduse hoidmine, üliõpilase töö hindamine, samuti ettepanekute tegemine pedagoogilise praktika paremaks korraldamiseks ning koolituspäevadel osalemine. Praktikaasutusepoolsete juhendajate hinnangul on ka nende reaalne töökoormus oluliselt suurem, kui ametlikult ette nähtud, kuid samas nähakse juhendamist ka oma õpetajatöö loomuliku osana. Koolipoolsetele juhendajatele (sealhulgas nii praktikarühma juhtidele, aineõpetajatele kui ka klassijuhatajatele) ette nähtud töökoormus erineb oluliselt nii praktikaliikide kui ka õppekavade lõikes. Lisaks töötasule pakub ülikool positiivse tagasisidena tasuta täiendõpet praktikaasutuste õpetajatele, samuti on olulisel kohal juhendajate jaoks tudengitelt saadav tagasiside.

Tabel 9 Koolipoolsetele juhendajatele ette nähtud töömaht 1 tudengi juhendamisel 1 EAP kohta praktikaliikide lõikes, tundides

Õppekava	Eelpraktika	Põhipraktika I	Põhipraktika II
Alushariduse pedagoog	2,3	1,6	3,2
Klassiõpetaja	3,3	3	3
Aineõpetaja	2/3,3*	3,2	4,2
Mitme aine õpetaja	2	4	3,3
Kutsepedagoogika	2	3,2	3,3

** hajutatud eelpraktika puhul on töömaht suurem*

Praktikaasutused

Tallinna Ülikoolil on suur praktikabaaside võrgustik, mis eelpraktikate puhul on pigem õppekavade-ülene, põhipraktikate puhul sõltub oluliselt vastavast erialast. Eelpraktika baasidega sõlmib kokkuleppeid, peab suhtlust ning haldab aruandlust pedagoogilise praktika keskus. Põhipraktikate puhul on pigem peametoodikud need, kes praktikaasutused leiavad, sest see tagab juhendamisel parema kvaliteedi tänu erialainimeste paremale tundmisele ning praktikakeskus hoiab pigem administratiivset suhtlust. Otseste praktikalepingute asemel sõlmitakse praktikaasutustega eraldi koostöökokkulepped iga praktika etapi ja iga praktikarühma/üliõpilase jaoks eraldi, mis on seotud konkreetse aine juhendiga. Selliste koostöökokkulepete eelisena üldiste lepingute ees nähakse suuremat kindlust praktikaasutusepoolse juhendamise kvaliteedis. Samal ajal aitab see kokku hoida tehingukulusid lepingute pideval uuendamisel. Praktikarühma juht (õppealajuhataja) saab ülikoolist teate

praktikate tulijate kohta vastavalt praktika liigile ning otsib seejärel sobivad õpetajad juhendama. Õppealajuhataja on enamasti see, kes tudengi vastu võtab ja talle kooli tutvustab, lisaks peab ta aruandlust praktikal käijate, samuti õpetajate töömahu kohta, samuti vahendab õpetajaid ülikooli juurde koolitustele. Seega on TLÜ-le iseloomulik mitmetasandiline praktika kokku leppimine - peametoodik suhtleb koolide aineõpetajaga, praktika keskus suhtleb õppealajuhatajaga/praktikarühma juhiga ning tavaliselt direktori rolliks jääb ainult selle koostöökokkuleppe kinnitamine.

Kaugõppe üliõpilastele antakse võimalus minna kodulähedasesse õppeasutusse või kooli, kus nad juba töötavad või plaanivad tööle asuda. Tudengid pöörduvad sel juhul esmalt ise konkreetse kooli juhi (või juhtkonna liikme) poole esmase hinnangu saamiseks ning seejärel pöörduvad praktikakeskus ametliku ettepanekuga praktika korraldamiseks otse koolijuhi poole. Need üliõpilased, kellel endal pole soovi või vajadust konkreetse kooliga isiklikult ühendust võtta, lähetatakse praktikaasutustesse, millega TLÜ-l on varasemalt koostöökokkuleppeid olnud.

Oluliseks eripäraks Tallinna Ülikooli puhul on see, et tudengitel on võimalus õpingute vältel vaadelda tunde vähemalt neljas erinevas praktikaasutuses (2 eelpraktikal ning 2 põhipraktikatel) – see annab võimaluse tutvuda erinevate koolikultuuridega ja leida endale sobiv ning seeläbi tõsta tudengite kutsekindlust läbi võimaliku arusaamise, et sattumine enda jaoks mitesobivasse asutusse ei tähenda, et õpetajaks automaatselt ei sobita. Peamised praktikaasutused on siiski Tallinnas, seda nii paremate koostöövõimaluste kui ka ressursside kokkuhoiu tõttu, sest Tallinnast eemal asuvates praktikaasutustes tudengite tundide vaatlemas käimine on nii ajaliselt kui ka rahaliselt kulukas ning ressursse selleks ette nähtud enamasti pole. Küll aga tehakse vaatluspraktikaid rohkem väljaspool Tallinna, sest seda ei pea juhendaja vaatlema minema.

Pedagoogilise praktika rahastamine

Praktika keskusel on oma eelarve, millest rahastatakse nii praktikaasutuse juhendajate töötasud, praktikakorraldus- ja arendustegevused kui ka koolitused. See eelarve on Kasvatusteaduste Instituudi eelarve osa ning eraldatakse sihtotstarbeliselt ülikooli vahenditest. Tabelis 10 on välja toodud riikliku koolitustellimuse (RKT) kaudu saadav pearaha õppekavadel ühe tudengi kohta aastas, samuti ühe ainepunkti kohta. RKT summast arvutatakse maha 40,5% suurune üldkululõiv¹¹ ning ülejäänud summa on tegelik otsesteks õppekuludeks kasutada olev summa, Seejuures rahastatakse praktikaasutusepoolsete juhendajate töötasud ning praktika arendamisega seotud kulud pedagoogilise praktika keskuse eelarvest, mis tuleb üldkuludest. Üldkululõivu mahaarvamise järel ülejäävatest RKT vahenditest rahastatakse muuhulgas kõrgkoolipoolsete juhendajate töötasud ning pedagoogilise praktikaga seotud muud kulud.

¹¹ Üldkululõivust kaetakse hoonete kulud, õpperuumide sisustus, IT-teenused, personali teenused, raamatupidamisteenused, ülikooli juhtimiskulud, akadeemilistele üksustele osutatavad tugiteenuste kulud, raamatukogu õppekirjanduse soetamine ja raamatukogu teenuste kulud, ülikooli fondide kulud.

Tabel 10 Õppekavade hind Tallinna Ülikooli õppekavadel 1 üliõpilase kohta aastas

ÕPPEKAVA	RKT suurus	RKT järgi 1 EAP hind	Üldkulude määr	RKT suurus ilma üldkuludeta	RKT 1 EAP hind ilma üldkuludeta
Alushariduse pedagoog BA	3161 €	53 €	40,5%	1881 €	31 €
Klassiõpetaja BA+MA	2529 €	42 €	40,5%	1505 €	25 €
Aineõpetaja (bioloogiaõpetaja) MA	4215 €	70 €	40,5%	2508 €	42 €
Pedagoogika BA + mitme aine õpetaja (loodusained) MA	4004 €	67 €	40,5%	2382 €	40 €
Kutsepedagoogika BA	2108 €	35 €	40,5%	1254 €	21 €

Praktikaasutusepoolsete juhendajate töömahud ja -tasud on vastavalt praktikaliigile välja arvatud ja kindlaks määratud, nende üle peab arvestust praktika keskus. Töötasu arvestuse aluseks on tunnitasmäär 6,39 eurot. Praktikatasude väljamaksmisel arvestatakse ka juhendajate osalemist TLÜ praktikaalasel koolituspäeval ning sellel mitteosalenud juhendajal vähendatakse töötasu 3 tunni ulatuses. Kaugõppe tudengi puhul, kes juba töötab omandatavale kvalifikatsioonile vastaval erialal, juhendamise eest töötasu ei maksta.

Tabel 11 Koolipoolsetele juhendajatele (aineõpetaja + klassijuhataja + praktikarühma juht) ette nähtud töömaht 1 tudengi juhendamisel praktikaliikide lõikes

Õppekava	Eelpraktika	Põhipraktika I	Põhipraktika II	KOKKU õppekaval	Kokku 1 EAP kohta
Alushariduse pedagoog	7 tundi	8 tundi	29 tundi	40 tundi	2,4 tundi
Klassiõpetaja	10 tundi	33 tundi	33 tundi	76 tundi	3 tundi
Aineõpetaja	6/10* tundi	19 tundi	25 tundi	50 tundi	3,3 tundi
Mitme aine õpetaja	6 tundi	20 tundi	30 tundi	56 tundi	3,7 tundi
Kutsepedagoogika	6 tundi	19 tundi	20 tundi	45 tundi	3 tundi

* Hajutatud eelpraktika puhul on maht suurem

Õppejõudude töötasustamine on erialaosakondade vastutada, sest praktika juhendamise töökoormus on iga akadeemilise töötaja töökoormuse üks osa. Õppejõudude koormust juhendamisel arvatatakse vastavalt TLÜ akadeemilise personali koormuse arvestamise alustele ning selle kohaselt määratakse nii õppejõududele kui ka peametoodikutele praktika juhendamise koormust 0,6 tundi ühe üliõpilase kohta ühe ainepunkti kohta. Õppejõudude tunnitasu aluseks on käesolevas arvestuses võetud dotsendi miinimumtunnitasa, milleks on 6€ tunnis.

Tabel 12 Kõrgkoolipoolse juhendamise töökoormus kokku (õppejõud + peametoodik) ühe tudengi kohta

Õppekava	Eelpraktika	Põhipraktika I	Põhipraktika II	KOKKU õppekaval
Alushariduse pedagoog	3,6 tundi	6 tundi	10,8 tundi	20,4 tundi
Klassiõpetaja	3,6 tundi	13,2 tundi	13,2 tundi	30 tundi
Aineõpetaja	3,6 tundi	7,2 tundi	7,2 tundi	18 tundi
Mitme aine õpetaja	3,6 tundi	6 tundi	10,8 tundi	20,4 tundi
Kutsepedagoogika	3,6 tundi	7,2 tundi	7,2 tundi	18 tundi

Õppejõud-juhendajate sõidukulud tasutakse pigem osakondade eelarvetest, kuid need vahendid on oluliselt piiratud ning paljudel juhtudel käiakse praktikandi tunde mujal vaatlemas ainult erandkorras. Käesolevas analüüsis ei ole sõidukuludid praktika kogukulude arvutamisel lisatud, sest sõidukulude katmine käib läbitud kilomeetrite alusel ning sõidukulude arvutamine kõrgkooli ja erinevate praktikaasutuste vahemaa järgi ei ole mõistlik. Selle asemel peaks olema võimalik kasutada instituutide poolt tehtud kulutusi praktikajuhendajate sõidukulude katmisele, kuid neid andmeid kahjuks analüüsi käigus kasutada polnud võimalik.

Pedagoogilise praktika hinna arvutamisesse on lisaks tööjõukuludele lisatud kulutused tehnikale, materjalidele, ruumidele. TLÜ-s arvestatakse (kasvatusteaduste ja õpetajakoolituse) ühe üliõpilase 1 ainepunkti kohta selle keskmiseks hinnaks 2,04€. Lisaks lisanduvad pedagoogilise praktika hinnale juhendajate koolituskulud, mis tulevad pedagoogilise praktika keskuse eelarvest. 2010/11 õppeaastal oli koolituskulude suuruseks 5724€ ning see sisaldas 60 inimese koolitamist. Kuna see hõlmab erinevate TLÜ õpetajakoolituse õppekavade juhendajate koolitusi, ei ole võimalik seda kuluartiklit kasutada käesolevas analüüsis vaadeldavate õppekavade pedagoogilise praktika kulude arvutamisel.

Järgnevas tabelis on välja toodud kogukulud (koos sotsiaalmaksu ja töötuskindlustusmaksega) õppejõudude ja praktikaasutuse õpetajate juhendamise töötasudele ning koos tehnika ja materjalide kuludega on välja arvatud pedagoogilise praktika ainepunkti hind vaid nendest kuludest lähtudes:

Tabel 13 Pedagoogilise praktika kulud ühe üliõpilase ning ühe ainepunkti kohta vaadeldavatel õppekavadel

ÕPPEKAVA		Õppejõudude tasud	Õpetajate tasud	Materjalid, tehnika jm	KOKKU
ALUSHARIDUSE PEDAGOOG	Kulud 1 tudengi kohta	164,51 €	347 €	34,68 €	546,2 €
	Kulud 1 EAP kohta	9,7 €	20,4 €	2,04 €	32 €
KLASSI-ÕPETAJA	Kulud 1 tudengi kohta	242 €	651,8 €	51 €	945 €
	Kulud 1 EAP kohta	9,7 €	26 €	2,04 €	38 €
AINEÕPETAJA	Kulud 1 tudengi kohta	145 €	433 €	30,6 €	608,6 €
	Kulud 1 EAP kohta	9,7 €	29 €	2,04 €	40,1 €

MITME AINE ÕPETAJA	Kulud 1 tudengi kohta	164,5 €	491 €	30,6 €	686 €
	Kulud 1 EAP kohta	11 €	32,7 €	2,04 €	45,7 €
KUTSE- PEDAGOOGIKA	Kulud 1 tudengi kohta	145 €	386 €	30,6 €	561,6 €
	Kulud 1 EAP kohta	9,7 €	25,7 €	2,04 €	37,4 €

Meeles tuleb pidada, et tegelikud pedagoogilise praktika kulud on ilmselt veelgi suuremad, sest käesolevast arvutustest on puudu juhendajate sõidukulud ning koolitus- ja arenduskulud. Seejuures on hetkel kulude arvestamise aluseks olevad õpetajate ja õppejõudude töökoormused minimaalsed ning reaalne töökoormus juhendajate hinnangul mitmeid kordi suurem.

Võrrelda pedagoogilise praktika hinda ühe ainepunkti kohta selle RKT ainepunkti hinnaga, mis õppekavadel kasutada on pärast üldkulude mahaarvamist on TLÜ puhul veidi keerulisem, kuna praktikaasutusepoolsete juhendajate tasud tulevad pedagoogilise praktika keskuse eelarvest, mida rahastatakse hoopis ülikooli üldkuludest. Seeläbi oleks loogiline võrrelda praktikakulusid esialgse RKT hinnaga, samas ei ole kogu üldkulu kasutatav praktikakulude rahastamisel. Seepärast on tabelis 14 võrreldud praktikakulusid ilma praktikaasutusepoolsete õpetajate juhendamistasudeta RKT hinnaga 1 EAP kohta, mis on kasutada pärast üldkulude mahaarvamist.

Tabel 14 Pedagoogilise praktika kulud 1 EAP kohta (ilma õpetajate töötasudeta) võrrelduna RKT suurusega 1 EAP kohta pärast üldkulude mahaarvamist

Õppekava	RKT summa 1 EAP kohta	Praktikakulud 1 EAP kohta
Alushariduse pedagoog	31 €	11,6 €
Klassiõpetaja	25 €	12 €
Aineõpetaja	42 €	11€
Mitme aine õpetaja	40 €	13 €
Kutsepedagoogika	21 €	11,7 €

Sellisel võrdlemisel on pedagoogilise praktika kulud muidugi tunduvalt madalamad nendest RKT vahenditest, mis teoreetiliselt kasutada oleks. Õppekavade vahel on aga erinev see, mil määral need suurused erinevad: kui näiteks alushariduse pedagoogi õppekaval on arvestuslikud kulud enamvähem poole väiksemad RKT vahenditest, siis aineõpetaja õppekava puhul on vahe veidi vähem, kui neljakordne. Siiski tasub meeles pidada, et käesolevas analüüsis on pedagoogilise praktika kulude arvutamisel lähtutud vaid kättesaadavatest ja võrreldavatest andmetest (tööjõukulud, materjalid ja tehnika jms), seejuures on õppejõudude töötasu arvestamisel lähtutud minimaalsest tunnitasust. Seega peaksid tegelikud kulud olema kindlasti suuremad.

Pedagoogilise praktika vastavus üldpõhimõtetele

PÕHIMÕTE	
Praktikal on võtmeroll õpetaja kutseidentiteedi kujunemisel.	Eelpraktika TLÜ-s on justkui sissejuhatus õpetaja kutseoskustesse ja põhitegevustesse, mille raames tudengil on võimalik tutvuda ja veidi praktiseerida õpikeskkonna kujundamist, õppimise juhendamist, planeerimist ja juhtimist ning eelkõige just õppija arengu ja õppeprotsessi, samuti enese analüüsimist ning hindamist. Mõlemad põhipraktikad sisaldavad nii oma õpiväljundite kui ka praktikaülesannete näol küllaltki põhjalikult kõiki õpetaja kutsestandardis kirjeldatud põhitegevusi: olulisel kohal on nii õppetöö planeerimine, õppimise juhendamine, õpilaste motiveerimine, koostöö ja suhtlemine ning õppeprotsessi ja enese analüüsimine ja hindamine, veidi vähem paistab olevat õpikeskkonna kujundamisega seotud ülesandeid.
Ülikool ja praktikaasutus tegutsevad praktika raames ühise õpetamiskogukonnana.	Praktikabaase on Tallinna Ülikoolil palju ning kõiki neid pedagoogilise praktika korraldus- ja arendustegevustesse kaasata keeruline. Ometi tehakse mitmete praktikaasutustega tihedat koostööd (tugineb sageli isiklikele suhetele) ning praktikabaaside tagasisidet võetakse arendustegevustes arvesse. Tagasiside andmine ja ettepanekute tegemine pedagoogilise praktika arendamiseks on kõikide juhendajate üheks ülesandeks. Omavahelist koostööd ja võimalust praktikaküsimusi läbi arutada annab kindlasti asjaolu, et praktikaasutustega ei sõlmita pikaajalisi lepinguid, vaid koostöökokkuleppeid, mis seotud konkreetse praktika liigi ja toimumisajaga. Pedagoogilise praktika rolli eest TLÜ õpetajahariduses vastutab praktika keskuse juht õpetajahariduse kolleegiumi liikmena.
Praktikat juhendavad õppejõud ja praktikat juhendavad õpetajad toetavad üliõpilaste kogemustest õppimist.	Üliõpilaste töötulemuste analüüsimine ja tagasisidestamine on juhendajate üheks põhiülesandeks. Tundide jälgimisel täidavad juhendajad hindamislehe ning praktika lõppedes täidetakse praktikamapis vastav aruandlus, mis tähendab ka tagasisidet tudengile. Eelpraktikal analüüsitakse ja saadakse juhendajalt tagasisidet tehtud ülesannetele koolikülastusele järgnevas aineseminaris ja praktika lõppseminaril. Kokkuvõtted koolis kogetust tehakse viimasel praktikapäeval koos kooli praktikarühma juhiga kohapeal. Individuaalset tagasisidet saab tudeng ennekõike praktikaasutuse poolselt juhendajalt ning kõrgkoolipoolselt juhendajalt pigem rühmatagasisidet praktikaseminarides, kuid see kõik sõltub juhendajatest. Võimalusel saavad praktikaseminaridel kokku kõik juhendajad ning analüüsitakse praktikal kogetud koos. Eneseanalüüs on praktikaülesannetes kesksel kohal – põhipraktikatel tuleb üliõpilasel tuleb koostada eneseanalüüs nii enne praktika algust kui praktika lõppedes.
Pedagoogiline praktika toimub läbivalt õpingute vältel ja algab esimesel semestril.	Pedagoogiline praktika toimub valdavalt läbivalt õpingute vältel ning algab bakalaureuse- ja integreeritud õppe õppekavadel pigem teisel aastal (v.a. Kutsepedagoogika, kus praktika algab esimesel semestril) ning magistriõppe õppekavadel alustatakse eelpraktika esimese osaga juba esimesel semestril. Praktikaülesannete andmisel lähtutakse varasemalt läbitud teoriast ja didaktikast, sageli antakse teooriaainetes ülesandeid, mida praktikal saab ellu viia. Hajutatud eelpraktika on integreeritud teoreetiliste ainete sisse ning seeläbi on tudengitel võimalus teoorias õpitud praktikaga seostada.

Pedagoogilise praktika SWOT analüüs

Tugevused. Pedagoogilise praktika korralduse tugevuseks Tallinna Ülikoolis võib pidada hästi toimivat koostööd ja võrgustikutööd erinevate praktika osapoolte vahel. Praktikaasutused on hästi teadlikud praktika nõuetest ja ülesannetest ning nende tagasiside on ka kõrgkoolis edasiste tegevuste aluseks. Praktikakorraldus on tänu pedagoogilise praktika keskuse tööle erinevatel õppekavadel oluliselt ühtlustatud ning eelpraktikat viiakse keskselt ühtmoodi läbi, samal ajal arvestatakse selles ühtlustamisprotsessis ka erinevate erialade eripäraga. Tänu praktika praegusele ülesehitusele on tudengitel võimalik õpingute jooksul tutvuda nelja erineva õppeasutusega. Oluliseks tugevuseks on kindlasti ka aktiivne ja pidev pedagoogilise praktika arendustegevus erinevate osapoolte koostöös.

Arenguvajadused. Üheks peamiseks probleemiks praktikakorralduses on juhendajate suur töömaht – kuigi tänu pedagoogilise praktika keskuse ülesannetele on juhendajate koormust mitmeti püütud vähendada, peavad juhendajad siiski oma töömahtu ette nähtust oluliselt suuremaks, kohati isegi viis korda. Ressursipuudus takistab oluliselt ka üliõpilaste tundide vaatlemist kõrgkoolipoolse juhendaja poolt, sest väljaspool Tallinna asuvasse praktikaasutusse jõudmiseks ei ole kas piisavalt aega või raha. Eriti tugevalt puudutab see probleem kaugõppe tudengeid, kes enamjaolt on praktiliselt just üle Eesti. Lisaks on seetõttu keeruline kõrgkoolipoolsetel praktikajuhendajatel kohtuda praktikaasutuste juhendajatega praktika üle arutamiseks ning selline tagasiside toimub pigem kirjalikult. Üliõpilaste poole pealt võib välja tuua arenguvajadustena hetkel mõnel õppekaval oleva olukorra, kus kõrvalained on samaaegselt praktikaga ning võivad seda segada, samuti peetakse mõnel õppekaval (kutsepedagoogika) praktikamahtu liiga väikseks. Samuti on üliõpilased välja toonud asjaolu, et sageli läheb praktikaülesannetega seotud kirjalike tööde koostamisele suurem aeg, kui praktikatundide läbimisele. Üheks olulisemaks väljakutseks pedagoogilise praktika korralduses on ka kaugõppe tudengitele paremate praktikavõimaluste pakkumine, sest neid juhendama sattuda praktikaasutuses kolleeg, kes ei pruugi anda kvaliteetset ja objektiivset tagasisidet, seejuures ei saa nende tunde kõrgkoolipoolsed juhendajad sageli vaatamas käia.

Võimalused. Peamiseks võimaluseks pedagoogilise praktika arendamisel on praktika sisseviimine valik- või vabainena bakalaureuseõppesse nendel õppekavadel, kus praktika hetkel alles magistritasemel hakkab, taoliste õpetajakoolituse moodulite väljatöötamine on ka ülikoolil hetkel plaanis. Pedagoogilise praktika kvaliteeti tõstaks oluliselt ka koostöö suurendamine TLÜ erinevate osakondade vahel, sest vaatamata ühistele üldjuhenditele võib siiski näha ebaühtlust praktikakorralduses, ennekõike peaks suurendama koostööd just mitme aine õpetaja õppekaval, kus tudengitel tuleb võtta praktikaaineid erinevatest osakondadest. Lisaks võib üheks võimaluseks pidada suurenevat nõudlust välistudengitele praktika pakkumise ning ingliskeelse eelpraktika järele.

Ohud. Üheks oluliseks väljakutseks TLÜ õppekavadel on kindlasti muutuv üliõpilaskontingent ning vajadus pakkuda ka vastavalt paindlikke praktikavõimalusi, seda eriti kaugõppe tudengite puhul. Kuna juhendajate koormus on juba hetkel oluliselt suurem, kui selleks ette nähtud, võib oluliseks ohuks praktikakorralduses olla üliõpilaste arvu suurenemine. Ühe võimaliku ohuna võib aga näha olukorda, kus enamus praktikaid tehakse vaid Tallinnas või selle lähiümbruses, sest praktika teostamine ühes kindlas praktikaasutuses tõstab oluliselt tõenäosust, et tudeng sinna hiljem tööle võiks asuda. Seeläbi võib juhtuda, et hetkel toimiv süsteem, kus mujal Eestis praktikat enamasti ei tehta ressursside puuduse tõttu (juhendajate aja- ja rahakulud), süvendab

olukorda, kus maakohtades napib õpetajaid ning kõik noored õpetajad koonduvad pigem pealinna.

KOKKUVÕTTEKS

Pedagoogilist praktikat Tallinna Ülikooli õppekavadel iseloomustab põhjalik läbimõeldus, seda nii praktika struktuuri, sisu kui ka üldise korralduse poolest. Samuti on TLÜ-l kujunenud välja tugev ning toimiv praktikaasutuste võrgustik. Praktika ühtlustamiseks ning ühiste aluste väljatöötamiseks loodud pedagoogilise praktika keskus on mänginud olulist rolli praktika kvaliteedi tõstmisel ja ühtlustamisel ning instituutide ja õppejõudude töökoormuse vähendamisel. Teiste kõrgkoolide õpetajakoolituse õppekavadega võrreldes on tugevuseks kindlasti praktikakorralduse erinevate osade dokumenteeritus, seda nii praktikajuhendajate töökoormuse kui ka praktika erinevate osapoolte ülesannete ja vastutuse määratlemisel. Kõikidel õpetajakoolituse erialadel on ühtne praktikastruktuur ning üldjuhendid praktika erinevatele osapooltele. Samas vajaks juhendajatele ette nähtud töökoormus ülevaatamist, sest juhendajate endi hinnangul on nende reaalne töömaht praktikajuhendamisel kohati isegi viis korda suurem. Siiski pole pedagoogilise praktika rahastamises kõik läbipaistev ning õpetajakoolitust pakkuvad instituudid peaksid pidama arvestust pedagoogilise praktika kulude kohta (juhendajate sõidukulud, õppejõudude töötasud), kui oluliseks peetakse nende kulude täpset ülevaadet. Lisaks vajaks rohkem tähelepanu erinevate instituutide koostöö praktikakorraldusel, sest praktika keskusel puudub otsene võimalus pedagoogilise praktika ühtlase kvaliteedi tagamisel kõikidel õppekavadel.

V. PEDAGOOGILINE PRAKTIKA TALLINNA PEDAGOOGILISES SEMINARIS

Sissejuhatus

Järgnevas peatükis antakse ülevaade pedagoogilise praktika korraldusest Tallinna Pedagoogilise Seminaris (TPS) koolieelse lasteasutuse (KELA) õpetaja rakenduskõrghariduse õppekaval, mida pakub alushariduse ja täiendusõppe osakond nii päevaõppe kui ka kaugõppe vormis. 3-aastase õppekava eesmärkideks on luua võimalused laiapõhjalise kasvatusteadusliku ning eelpedagoogika alase hariduse omandamiseks, toetada teadmiste ja oskuste kujunemist töötamaks koolieelse lasteasutuse õpetajana, suunata väärtustama erialase tegevuse arendavat ja eetilist rolli ühiskonnas ja osalema aktiivselt kodanikuühiskonnas ning luua võimalused õpingute jätkamiseks haridus- või sotsiaalteaduste magistriõppes, elukestvaks õppeks ja professionaalseks arenguks. Koolieelse lasteasutuse õpetaja on erialase kõrgharidusega spetsialist, kes töötab koolieast nooremate lastega tehes koostööd teiste spetsialistidega, lapsevanematega, omavalitsuste töötajatega, koolidega ja erinevate huvigruppidega. Koolieelse lasteasutuse õpetaja eriala lõpetanu võib töötada õpetajana lasteaedades, lastekodudes, lastekeskustes, kooliks ettevalmistavates rühmades, erilasteaedades, lasteaed-alkoolides, samuti eralasteaedades, beebikoolides, mängukoolides ja mujal.

Üheks olulisemaks eripäraks koolieelse lasteasutuse õpetaja eriala puhul siinses ülevaates on kindlasti asjaolu, et tegemist on rakenduskõrgharidusõppega, mis tähendab suuremat praktika osakaalu õppekaval ülikoolide bakalaureuse- ja magistriõppega võrreldes. Vastavalt kõrgharidusstandardile moodustab praktika rakenduskõrgharidusõppes vähemalt 15 protsenti määratud õppe mahust ning KELA õpetaja õppekava 180 ainepunktisest mahust on pedagoogilist praktikat hetkel 35 ainepunkti (EAP). Teiseks eripäraks on õppevormide mitmekesisus õppekaval – toimub nii päevaõpe, õhtuõpe kui ka kaugõpe, õpetatakse lisaks Tallinnale ka Pärnus ja Jõhvis – see mõjutab oluliselt ka pedagoogilise praktika korraldust, et pakkuda võimalikult paindlikke praktikavõimalusi erinevate õppevormide tudengitele. Teisalt mõjutab see ka praktikakorraldusega tegelevate õppejõudude töökoormust, sest praktikaarühmade arvukuse tõttu on pidevalt tuleb selle koordineerimisega tegeleda pidevalt.

Pedagoogilise praktika eesmärk ja maht

Pedagoogilise praktika eesmärk KELA õpetaja õppekaval on võimaldada tutvuda erinevate koolieelsete lasteasutuste õppe ja kasvatustegevuse korraldusega ja koolieelse lasteasutuse õpetaja tööga, luua võimalus omandatud teoreetiliste teadmiste praktiliseks rakendamiseks töös erivanuseliste lastega ning toetada üliõpilase kujunemist ennastreflekteerivaks õpetajaks. Praktika maht on sellel rakenduskõrgharidusõppekaval 35 EAP ning praktika on jaotatud seitsmeks erinevaks aineks, mis toimuvad erinevatel semestritel, neist esimene algab juba esimesel õppesemestril.

Tabel 15 Pedagoogilise praktika struktuur ja maht KELA õpetaja õppekaval

Õppekava	Aine	Maht	Kestus	Semester
Koolieelse lasteasutuse õpetaja (RKH)	Tutvumispraktika	3 EAP	2 nädalat	I
	Sõimepraktika	6 EAP	5 nädalat	II
	Lasteaiapraktika I	6 EAP	4 nädalat	III
	Lasteaiapraktika II	6 EAP	4 nädalat	IV
	Vaatluspraktika I klassis	3 EAP*	2 nädalat	V
	Võrdlev praktika	5 EAP	3 nädalat	V
	Diplomieelne praktika	6 EAP	4 nädalat	VI
	<i>Erirühma praktika (kõrvalerialal)</i>	6 EAP	4 nädalat	VI
	<i>Sobitusrühma praktika (kõrvalerialal)</i>	6 EAP	4 nädalat	V

* Kõrvalerialal 2 EAP

Lähtuvalt KELA õpetaja praktika arendamise strateegiast¹², on sellise õppekava ülesehituse eesmärgiks on I kursusel teoreetilise baasi kujundamine orienteerumaks koolieelse lasteasutuse õpetaja töös ja selle kontekstis (tutvumispraktika ja sõimepraktika), II kursusel lapsest lähtuva planeeritud kasvatus ja õpetuse korraldamine (lasteaiapraktika I ja II) ning III kursusel koostöö ja vastutus turvalise ja arendava keskkonna kujundamisel (vaatluspraktika I klassis, võrdlev praktika, diplomieelne praktika). Läbivaks põhimõtteks peetakse praktika seotust teoreetiliste ainetega õppekaval: teooria ainetes antakse ülesandeid, mida praktilisel saab täita, ning praktilisel antakse ülesandeid lähtuvalt sellest, millised teoreetilised ained on tudengil juba läbitud.

Lähtuvalt pedagoogilise praktika õpiväljunditest KELA õpetaja õppekaval läbinu:

- tunneb ja järgib praktilises tegevuses lasteasutuse tegevust reguleerivaid seadusi, riiklikku õppekava, teab nõudeid lasteasutuse dokumentatsioonile;
- kavandab ja viib läbi erivanuseliste ja eriliigiliste lasterühmade igapäeva- ja õppetegevusi lähtudes riiklikust õppekavast ning kasutades valdkondade lõimimise võimalusi;
- analüüsib laste kasvukeskkonda erinevatest aspektidest lähtuvalt;
- juhendab laste mängu valides neile sobivad mängud ja mänguasjad;
- märkab laste individuaalseid iseärasusi ja erivajadusi ja arvestab nendega praktilises tegevuses;
- teeb koostööd lasteaiameeskonnaga ning lastevanematega, leides selleks sobivad suhtlemisviisid;
- analüüsib ja hindab kriitiliselt oma teoreetiliste teadmiste ja praktiliste oskuste taset, reflekteerib oma professionaalset arengut.

Pedagoogilise praktika juhtimine ja koordineerimine

Pedagoogilise praktika korraldamise ja arendamise eest vastutab kõrgkooli alushariduse ja täiendusõppe osakond ning korralduse aluseks on erinevad juhendid ja dokumendid, mis määratlevad ka erinevate osapoolte ülesanded praktika korraldamisel. Pedagoogilise praktika

¹² TPS KELA õpetaja praktika arendamise strateegia 2011-2014

sisuliste ja korralduslike küsimustega tegeletakse nii õppejõudude, praktikaasutuste, alushariduse ja täiendusõppe osakonna kui ka KELA erialanõukogu tasandil. Erialanõukogu kinnitab praktika juhendid, strateegia, rakenduskava ja muud olulised dokumendid. Pedagoogilise praktika selgemaks korraldamiseks ja arendamiseks on 2011.aastal koostatud pedagoogilise praktika strateegia 2011-2014, mis määratleb pedagoogilise praktika strateegilised lähtealused, praktika korralduse, tugevused ja arenguvajadused ning praktika arendamise rakenduskava.

Peamiseks vastutajaks praktika korraldamisel on alushariduse ja täiendusõppe osakonna metoodik ehk praktika koordinaator, kuid üldiselt on praktikakorraldusega seotud ka nii osakonna juhataja kui ka kõik kolm osakonna metoodikut (kuna viimasel ajal on oluliselt suurenenud kaugõppe tudengite osakaal, on ka teised metoodikud hakanud rohkem praktikakorraldusega tegelema). Osakonna metoodik peab sidet praktikaasutustega, leiab sobivad õppejõud-juhendajad, vastutab praktikaks vajalike dokumentide (sealhulgas juhendite) olemasolu eest, korraldab koolitusi ja seminare, viib läbi arutelusid, korraldab ja analüüsib praktika tagasisidet, samuti juhendab algajaid juhendajaid.

Lasteaedades ja koolides korraldavad praktikat koordinaatorid, kelleks on peamiselt praktikaasutuse õppealajuhatajad. Praktikakoordinaatori ülesanneteks on hinnata õpetajate sobivust praktika juhendajana, tutvustada üliõpilast ja juhendajat, tutvustada üliõpilasele praktikaasutusega seonduvat, osaleda praktikate sissejuhatavatel seminaridel, nõustada vajadusel lähijuhendajaid ning hoida kontakti TPS-i praktika koordinaatoriga.

Praktikajuhendajad

Üliõpilase kõrgkoolipoolseks praktikajuhendajaks on alushariduse ja õpetajakoolituse valdkonda tundev põhikohaga õppejõud (didaktika- või erialaainete õppejõud) kõrgkoolis või lepinguliselt väljastpoolt kõrgkooli juhendajaks kutsutud valdkonna praktik (enamasti lasteaedade õppealajuhatajad). Oluliseks eripäraks on KELA õpetaja õppekaval see, et üliõpilase kõrgkoolipoolne juhendaja on terve õpinguperioodi vältel sama: tudengid jaotatakse õpingute alguses prakticarühmadesse (5-6 tudengit ühes rühmas) ning igal prakticarühmal on oma kindel juhendaja, kellega läbitakse kõik pedagoogilise praktika ained. Praktika arendamise strateegia kohaselt on selle peamiseks eesmärgiks üliõpilase professionaalse arengu põhjalik nägemine.

Kõrgkoolipoolne praktikajuhendaja viib läbi praktikaseminare, vaatleb üliõpilaste tunde (lühematel praktikatel vähemalt 1 kord ning pikematel vähemalt 2 korda), annab prakticarühmadele tagasisidet, vaatab läbi praktikaaruanded ja -mapid ning lähijuhendajate tagasiside, nõustab lähijuhendajaid ning osaleb praktika-alases arendustöös. Juhendajatele viiakse läbi iga-aastaselt mitmeid erinevaid praktika juhendamist toetavaid koolitusi, koolitavad nii TPS-i enda inimesed kui ka koostöös teiste kõrgkoolidega teised pedagoogilise praktikaga tegelevad inimesed. Praktikajuhendajatel on ka sageli võimalus käia TLÜ ja TÜ vastavatel koolitustel, samuti mentorkoolitustel. Juhendajad teevad koolikülastusi, kuid seda enamasti Tallinna piires, väljapoole jõutakse pigem harva. Selliseks juhendamiseks kasutatakse vahel ka video või Skype võimalusi.

Õppejõudude koormus praktikate juhendamisel on kokku lepitud KELA erialanõukogu poolt ning selle kohaselt on välja toodud juhendamisele kuluv tundide arv ühe praktikarühma kohta olenevalt praktika mahust ja liigist. Kuna ühel õppejõul on enamasti 1-2 praktikarühma korraga ning juhendada võivad olla üheaegselt nii päevaõppe kui ka kaugõppe üliõpilased, on juhendajate koormus hinnanguliselt küllaltki suur, kuid see on oluliselt ka õppejõu loengukoormusest ning juhendatavate gruppide hulgast. Seetõttu on TPS võtnud ka lepingulisi juhendajaid ka väljastpoolt kõrgkooli, et säilitada kvaliteetne juhendamine õppejõudude suurest loengukoormusest sõltumata. Juhendajate koormust praktika ettevalmistamisel aitavad vähendada põhjalikud praktikajuhendid.

Praktikabaasis üliõpilast juhendav lähijuhendaja on eriala spetsialist, kelle ülesandeks on tutvustada praktikandile asutuse, lasteaiarühma ning lastega seotud materjale, reegleid ja tegevusi, võimaldada tudengil vaadelda erinevaid näidistegevusi, aidata ette valmistada õppetegevusi, vaadelda praktikandi tegevusi ja anda pidevat tagasisidet. TPS-i poolt on lähijuhendajatele koostatud põhjalikud juhendmaterjalid praktika juhendamiseks vastavalt praktikatüübile, lisaks korraldatakse lähijuhendajatele mitmeid koolitusi ja seminare erinevate teemade arutamiseks ja kogemuste vahetamiseks, pakutakse ka täiendkoolitusi. Olenevalt praktikaasutusest võivad ka sealsed õppealajuhatajad läbi viia kohtumisi juhendajatega nii juhendiga tutvumiseks kui teiste praktikaga seotud teemade käsitlemiseks. Lähijuhendajatele on TPS-i poolt määratud ka juhendamistasud, kuid neid peetakse pigem sümboolseteks ning juhendatakse ennekõike missioonitundest.

Praktikaasutused

Praktikat võib sooritada osakonna poolt heaks kiidetud ja osakonna juhataja poolt kinnitatud praktikabaasides. Praktikaasutusteks on peamiselt Tallinna ja selle lähiümbruse lasteaiad ja koolid (vaatluspraktika I klassis). Praktikakoht peab üliõpilasele tagama igapäevase üliõpilase juhendamise, määrates individuaalse praktikajuhendaja; instrueerimise töö- ja tuleohutuse alal ning võimaluse tutvuda praktikabaasi töökorraldusega, õppetöoga seotud dokumentatsiooniga, õppematerjalide ja raamatukoguga. Praktikaasutustega sõlmitakse kolmeaastased kahepoolsed lepingud, milles lepitakse kokku osapoolte õiguste ja kohustuste osas. Praktikaasutustega peab sidet osakonna metoodik, läbirääkimised toimuvad praktikaasutuse juhtkonna tasandil, õppealajuhatajad leiavad juhendajad.

Üldjuhul leiavad õppejõud-juhendajad ise teatud kindlad praktikaaasutused, mille tööga ollakse tuttav ja rahul ning millega on head suhted. Sõltuvalt üliõpilase tragidusest ja õppejõu paindlikkusest on võimalik praktikaid ka mujal sooritada. III kursuse viimase praktika koha võivad üliõpilased vabalt valida, tingimusel, et osakond seda respektseb. Praktikaasutuste valik sõltub olulisel määral ka tudengite tagasisidest. Praktikate tegemisel soodustatakse pigem erinevate praktikaaasutuste külastamist. Hetkel on praktika arendamisel püüd liikuda ka selles suunas, et tudengid saaksid käia praktikatel erinevatel aegadel aasta sees, et näha kasvatusprotsessi võimalikult mitmekülgset.

Pedagoogilise praktika rahastamine

Koolieelse lasteaiapetaja õppekava puhul on tegemist rakenduskõrgharidusõppega ning riiklik rahastamine käib vastava baasmaksumuse järgi, mis on madalam ülikoolide bakalaureuse- ja magistriõppe baasmaksumustest. Riiklik koolitustellimus õppekaval on 2011/12 õppeaastal 50 ning tasulisi õppekohti päevaõppes ei ole, õppemaksu tuleb tasuda kaugõppe tudengitel. Tabelis 16 on välja toodud riikliku koolitustellimuse suurus ühe tudengi ning ühe ainepunkti kohta, sellest arvutatakse maha üldkululõiv, mille suurus on TPS-is 33%. Selles sisalduvad: administreerimiskulud; kinnistute, hoonete, ruumide, sõidukite, inventari majandamiskulud; personalikulud (administratiiv-, IT- ja tehnilised töötajad) ning muud kulud. Ülejäänud summa läheb õppejõudude töötasudeks (sh praktika juhendamised), õppejõudude koolituskuludeks (praktika juhendajatele koolituskulusid ette pole nähtud) ning õppematerjalide kuludeks (ka raamatukogu).

Tabel 16 KELA õpetaja õppekava hind ühe tudengi kohta aastas

RKT suurus	RKT järgi 1 EAP hind	Üldkulude määr	RKT suurus ilma üldkuludeta	RKT 1 EAP hind ilma üldkuludeta
1 869 €	31,2 €	33%	1252 €	21 €

Pedagoogilise praktika rahastamisel on kõrgkoolis erinevate määruste ja käskkirjadega selgelt määratletud nii õppejõudude kui ka praktikaasutuste poolsete õpetajate töökoormus ja töötasud praktika juhendamisel. Arvestust selle üle peab osakonna metoodik ning tasu arvestatakse vastavalt erialanõukogu otsusele, mis kinnitatakse õppeprorektori poolt. Õppejõudude töömahtu arvestatakse tundides ühel praktikaliigil ühe praktikarühma kohta ning praktikaasutuse juhendajate puhul käib arvestus ühe üliõpilase kohta vastaval praktikal. Juhendajatele ettenähtud töömahud on toodud ära järgnevas tabelis ning võrreldavuse eesmärgil on õppejõudude töökoormus arvestatud samuti 1 üliõpilase kohta, võttes aluseks eelduse, et ühes praktikarühmas on 6 üliõpilast. Õppejõu keskmiseks tunnitasu juhendamisel on 10€, praktikaasutuse õpetajatele makstakse tasu 4€ tunnis.

Tabel 17 Juhendajate töömaht praktika juhendamisel 1 tudengi kohta

Praktika liik	Õppejõu töömaht	Õpetaja töömaht
Tutvumispraktika 3 EAP	2,7 tundi	6 tundi
Sõimepraktika 6 EAP	5,3 tundi	20 tundi
Lasteaiapraktika I 6 EAP	5,3 tundi	20 tundi
Lasteaiapraktika II 6 EAP	5,3 tundi	20 tundi
Vaatluspraktika I klassis 3 EAP	2,7 tundi	6 tundi
Võrdlev praktika 5 EAP	6 tundi	24 tundi
Diplomieelne praktika 6 EAP	6 tundi	24 tundi
Sobitusrühma praktika 6 EAP	6 tundi	24 tundi
Erirühma praktika 6 EAP	6 tundi	24 tundi
KOKKU (peerialal):	45,3 tundi (33,3)	168 tundi (120)

Praktika arendus- ja koolitustegevuseks pole TPS-is spetsiaalset raha ette nähtud. Varem on kasutatud võimaluse korral omateenitud tulude vahendeid, viimasel kahel aastal on kasutatud praktika juhendajate koolitamiseks ning praktikastrateegia arendamiseks ainult Eduko programmi vahendeid. Samuti ei ole ette nähtud eraldi vahendeid juhendajate sõidukulude katmiseks, päevaõppe tudengid teevad praktika enamasti Tallinnas või selle lähistel ning kaugemal praktiseerivate tudengite tunde vaatlemas ei käida.

Võttes aluseks, et Tallinna Pedagoogilises Seminaris on ainsateks pedagoogilise praktika kuludeks seni olnud juhendajatele makstavad töötasud, saame välja arvutada pedagoogilise praktika kulud õppekaval nii 1 tudengi kui ka 1 ainepunkti kohta. Tööjõukulude puhul on tegemist tööandja poolt makstavate kuludega (s.t. koos maksudega: sotsiaalmaks 33% + tööandja töötuskindlustusmaks 1,4%).

Tabel 18 Pedagoogilise praktika kulud õppekaval

Pedagoogiline praktika 35 EAP	Õppejõudude tasud	Õpetajate tasud	Sõidukulud	Materjalid, tehnika jm	Koolituskulud	KOKKU
Kulud 1 tudengi kohta	447,55 €	645,12 €	<i>Ei ole</i>	<i>Ei ole teada</i>	<i>Ei ole</i>	1 092,7 €
Kulud 1 EAP kohta	12,8 €	18,4€	<i>Ei ole</i>	<i>Ei ole teada</i>	<i>Ei ole</i>	31,2 €

Sellest tulenevalt on näha, et kulutused pedagoogilise praktika korraldamisel ühe ainepunkti kohta vastavad hetkel täpselt riikliku koolitustellimuse (koefitsient 1,5 x baasmaksumus) järgsele ühe ainepunkti hinnale. See tähendab, et hetkel võimaldab riiklik koolitustellimus rahastada vaid juhendajate töötasusid ning sedagi küllaltki minimaalsel määral (praktikaasutuse-poolsete juhendajate tunnitasu vaid 4€). Selleks, et oleks võimalik toetada ka juhendajate sõidukulusid ning tagada juhendajate koolitamine, peaks praktika rahastamine oluliselt suurem olema. Selleks ühe võimaluse võib pakkuda asjaolu, et rakenduskõrgharidusõppekavade riikliku koolitustellimuse baasmaksumust on alates 2011/12 sisseastujatele tõstetud ligi viiendiku võrra ning see on nüüdsest ühel tasemel bakalaureuseõppe baasmaksumusega. Summa suurenemine peaks võimaldama suuremaid vahendeid ka pedagoogilise praktika korraldamiseks, kuid see sõltub kindlasti kõrgkooli sees tehtavatest otsustest.

Pedagoogilise praktika vastavus üldpõhimõtetele

PÕHIMÕTE	
Praktikal on võtmeroll õpetaja kutseidentiteedi kujunemisel.	Pedagoogiline praktika moodustab KELA õpetaja õppekavast väga mahuka osa ning erinevad praktikad hõlmavad väga mitmekesiseid ülesandeid (alustades vaatlusest lõpetades täiesti iseseisva tööga praktikaasutuses) ning lähtuvad oma ülesehituses olulisel määral õpetaja kutsestandardis kirjeldatud õpetaja põhitegevustest ja kutseoskustest. Kõikide praktikaainete läbimisel puutub üliõpilane kokku ning tegeleb nii

	<p>planeerimis- ja juhtimistegevuste, õpikeskkonna kujundamise, õppimise juhendamise, õpilaste motiveerimise, erineva koostöö ja suhtlemise, õppija arengu ja õppeprotsessi analüüsimise ja hindamise kui ka eneseanalüüsi ülesannetega. Need erinevad tegevusvaldkonnad on ühest küljest jaotatud erinevate praktikaainete vahel ning teisalt on ka ühe praktikaaine sees tegevused väga mitmekesised, mis kõik kokku annab üliõpilasele õppekava läbides vajaliku terviku õpetaja kutseoskustest. Ühe hea näitena võib välja tuua ülesande analüüsida ja hinnata laste kasvukeskkonda: selline eesmärk on mitmel erineval praktil, kuid igakord peab tudeng analüüsil lähtuma erinevatest aspektidest: turvalisusest või esteetilisusest või sotsiaalsest aspektist. Erinevate tegevuste analüüsimine on KELA õpetaja praktil väga kesksel kohal. Üheks oluliseks eripäraks on kindlasti ka see, et viimasel, diplomieelsel praktil töötab üliõpilane iseseisvalt rühmaõpetajana, kavandades ja vastutades kogu õppe- ja kasvatusprotsessi läbiviimise eest. Lisaks õppimis- ja õpetamistegevustele annab see tudengitele hea võimaluse ja kogemuse suhtlemiseks ja koostööks lastevanematega, samuti lasteaias siseste ja väliste tugisüsteemidega.</p>
<p>Ülikool ja praktikaasutus tegutsevad praktika raames ühise õpetamiskogukonnana.</p>	<p>Pedagoogilise praktika sisuliste ja korralduslike küsimustega tegeletakse nii õppejõudude, praktikaasutuste, alushariduse ja täiendusõppe osakonna kui ka KELA erialanõukogu tasandil. Erialanõukogu kinnitab praktika juhendid, strateegia, rakenduskava ja muud olulised dokumendid. Pedagoogilise praktika selgemaks korraldamiseks ja arendamiseks on 2011.aastal koostatud pedagoogilise praktika strateegia 2011-2014, mis määratleb pedagoogilise praktika strateegilised lähtealused, praktika korralduse, tugevused ja arenguvajadused ning praktika arendamise rakenduskava. Praktikajuhendajad käivad sageli koos seminaridel või koosolekutel, kus vaadatakse läbi juhendeid ja hindamiskriteeriumeid, jagatakse kogemusi. TPS-i poolt on lähijuhendajatele koostatud põhjalikud juhendmaterjalid praktika juhendamiseks vastavalt praktikatüübile, lisaks korraldatakse lähijuhendajatele mitmeid koolitusi ja seminare erinevate teemade arutamiseks ja kogemuste vahetamiseks, pakutakse ka täiendkoolitusi.</p>
<p>Praktikat juhendavad õppejõud ja praktikat juhendavad õpetajad toetavad üliõpilaste kogemustest õppimist.</p>	<p>Kõikides praktikaainetes on kesksel kohal üliõpilase eneseanalüüs, millega tuleb alustada juba praktika alguses ning mille raames tuleb analüüsida ja hinnata nii eesmärkide täitmist ja läbiviidud tegevusi kui ka enese teoreetiliste teadmiste ja praktiliste oskuste taset. Praktika lõppedes analüüsitakse praktil toimunut koos kõrgkoolipoolsete ja praktikaasutusepoolsete juhendajatega. Olenevalt kõrgkoolipoolsest juhendajast, võib ta korraldada tudengitele lisaseminare ja kohtumisi praktikaküsimuste arutamiseks ja kogemuste vahetamiseks. Igal praktil täidab praktikaasutusepoolne juhendaja hinnangulehe oma tähelepanekutega praktikandi kohta.</p>
<p>Pedagoogiline praktika toimub läbivalt õpingute vältel ja algab</p>	<p>Praktika hajutatud toimumine on KELA õpetaja praktika arendamise strateegia üheks lähtekohaks ning see peegeldub tugevalt ka praktikakorralduses. Pedagoogilise praktika osakaal õppekavas on suur ning see jaguneb seitsme erineva mahuga praktikaaine vahel, mis</p>

esimesel semestril.

toimuvad erinevatel semestritel läbi õpingute. Praktika algab juba esimesel semestril 2-nädalase tutvumispraktikaga ning kõikidel järgnevatel semestritel veedavad tudengid 4-5 nädalat praktikaasutustes. Lisaks viitab praktika läbivale toimumisele ka praktikaülesannete tihedus seostatus teooriaga: teoreetilistes õppeainetes antakse üliõpilastele ülesandeid, mida praktiliselt teostada ning praktiliselt teostatavad ülesanded lähtuvad juba läbitud didaktikast.

Pedagoogilise praktika SWOT-analüüs

Tugevused. Peamiseks tugevuseks õppekaval on kindlasti praktika suur maht, mida võimaldab rakenduskõrgharidusõpe: võrreldes Tallinna Ülikooli alushariduse pedagoogi õppekavaga on TPS-is praktika maht lausa kaks korda suurem. Seejuures on praktika eesmärgid, sisu ja ülesanded väga põhjalikult läbi mõeldud ja peegeldavad hästi õpetajalt nõutavaid kutseoskuseid. Olulisel kohal praktikakorralduses on hea funktsioneeriv koostöö erinevate osapoolte vahel: nii osakonna siseselt, erialanõukogus kui ka õppejõudude ja juhendajate vahel. Korraldatakse seminare ja arutelusid erinevate osapooltega praktikaküsimuste arutamiseks ja arendamiseks. Samuti on suureks tugevuseks erinevate koolituste pakkumine ja teostamine nii kõrgkoolipoolsetele juhendajatele kui ka praktikaasutuse õpetajatele. Kuigi koolitus- ja arendustegevusteks ei ole eraldi rahalisi vahendeid ette nähtud, on selleks edukalt ära kasutatud Eduko programmi vahendeid ning oluline roll on kindlasti ka praktikakorraldajate tahtmisel ja motivatsioonil. Praktika arendamisel on kesksel kohal ka üliõpilaste tagasiside ning üliõpilaskonna mitmekesisusega arvestamine.

Arenguvajadused. Peamiseks arenguvajaduseks KELA õppekava praktikakorralduses on nii rahaliste kui ka inimressursside piiratus: tasud juhendamise eest on madalad, töökoormus on ette nähtust oluliselt suurem, puuduvad vahendid koolitus- ja arendustegevuseks, juhendajate sõidukulud ei ole võimalik hüvitada. Tegevõppejõududel on enamasti väga suur koormus juhendades nii päeva- kui ka kaugõppe tudengeid ning andes samaaegselt ka igapäevaseid loenguid. Samal ajal on praktika juhendamise eest saadav tunnitasu õppejõududel poole väiksem, kui loengutasu. Veelgi madalam on praktikaasutuse juhendajatele pakutav töötasu, mis pikka aega oli vaid 2€ tunnis, hiljuti seda suudeti tõsta 4€-ni tunnis. Taoline madal palgatase võib saada oluliseks takistuseks kvaliteetse praktika pakkumisel, sest ei võimalda tagada praktikajuhendajate huvi ja motiveeritust. Samuti pole olukord, kus juhendajate koolitamine sõltub suuresti Eduko programmi vahenditest, kindlasti jätkusuutlik ning ei taga ühtlast kvaliteeti juhendamisel pikemaajaliselt. Hetkel läbib enamus päevaõppe tudengitest praktika Tallinnas või selle lähistel ning seda eelkõige põhjusel, et õppejõududel ei ole aega ja vahendeid käia vaatlemas kaugemal praktiseerivate tudengite tunde. Taoline piiratus mõjutab kindlasti üliõpilaste pedagoogilisest praktikast saadavat kogemust ja kutsekindlust, sest hilisem suundumine tööle mujale Eestis võib osutada keeruliseks, kui kõik praktikakogemused on saadud vaid pealinnas.

Võimalused. Ühe võimalusena juhendajate töökoormuse vähendamisel ning kvaliteetse juhendamise tagamisel on TPS-is hakatud kasutama lepingulisi juhendajaid väljapoole kõrgkooli, kes on küll töötavad praktikud lasteaedades, kuid kellel pole nii suurt loengukoormust. Samuti

on neil paremad võimalused tundide vaatlemiseks oma praktikaasutuses, mis võimaldab vähendada ka aja- ja sõidukulusid. Praktika rahaliste vahendite suurendamisel mängib kindlasti olulist rolli asjaolu, et rakenduskõrgharidusõppekavade riikliku koolitustellimuse baasmaksumust on alates 2011/12 sisseastujatele tõstetud ligi viiendiku võrra ning see on nüüdsest ühel tasemel bakalaureuseõppe baasmaksumusega. Summa suurenemine peaks võimaldama suuremaid vahendeid ka pedagoogilise praktika korraldamiseks, kuid see sõltub kindlasti kõrgkooli sees tehtavatest otsustest.

Ohud. Üheks peamiseks väljakutseks KELA õpetaja õppekava pedagoogilise praktika korraldamisel on üha muutuv ja mitmekesistuv üliõpilaskond: eelkõige on muutumas just kaugõppijate struktuur ning praktikakorraldus peab muutuma üha paindlikumaks ning pakkuma rohkem võimalusi praktika tegemiseks, püüdes samal ajal säilitada praktikajuhendamise kvaliteeti. Ohuks sellele kvaliteedile on ka praktikaasutused, kus juhtkonnatasandil ei pöörata piisavalt tähelepanu praktikandi tegevusele ning teda võidakse kasutada praktikal pigem tööjõuna kui juhendatavana.

KOKKUVÕTTEKS

Tallinna Pedagoogilises Seminaris on koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava pedagoogiline praktika põhjalikult läbimõeldud ning struktureeritud. Rakenduskõrgharidusõpe võimaldab õppekaval mahukamat praktikat ning seda võimalust on ka maksimaalselt ära kasutatud. Võrreldes Tallinna Ülikooli alushariduse pedagoogi õppekavaga on Tallinna Pedagoogilises Seminaris praktikat lausa kaks korda rohkem. Praktikakorralduses on erinevate osapoolte ülesanded ja vastutus selgelt määratletud ning juhenditega kirjeldatud. Tunnustust väärrib praktikaasutuste kaasamine pedagoogilise praktika arendamisesse, praktika erinevate osapoolte ühise laua taha toomine erinevate seminaride ja arutelude näol ning hea koostöö ka kõrgkooli sees praktika korraldamisel. Kuigi kõrgkoolis puuduvad eraldi vahendid juhendajate koolitamiseks, on selleks oskuslikult kasutatud Eduko programmi vahendeid ning osakonna metoodikute suurt initsiatiivi, mistõttu on valdav osa praktikajuhendajatest ka korralikult koolitatud. Teiste kõrgkoolide õppekavadega võrreldes paistab positiivsena esile ka see, et nii õppejõudude kui ka praktikaasutuse juhendajate töökoormus ning -tasud on selgelt fikseeritud.

Peamiseks murekohaks õppekaval on rahaliste vahendite nappus, hetkel jätkub riikliku koolitustellimuse pearahast vaid juhendajate töötasude maksmiseks. Seetõttu võib õppekava arenguvajadusena välja tuua pedagoogilise praktika Tallinna-kesksuse, sest puuduvad vahendid juhendajate sõidukulude katmiseks juhul, kui üliõpilane sooviks teha praktika mujal Eestis. Kuigi Tallinna praktikaasutuste puhul püütakse tagada juhendamisel kõrget kvaliteeti, on ka väljaspool Tallinna läbitaval praktikal mitmeid eeliseid, mis saadava õpetamiskogemuse väärtust tudengi jaoks veelgi tõstaksid. Lisaks sõltub juhendajate koolitamine hetkel üleni Eduko programmi vahenditest, mis seab suure riski kvaliteetse ja ühtlase juhendamisele jätkusuutlikkusele. Kuna riikliku koolitustellimuse baasmaksumus rakenduskõrghariduse õppekavadel käesolevast õppeaastast tõusis, võib see olla üheks võimaluseks nii juhendajate sõidukulude katmisel kui ka koolitamisvõimaluste suurendamisel.

VI. PEDAGOOGILINE PRAKTIKA TALLINNA TEHNIKAÜLIKOO LIS

Sissejuhatus

Tallinna Tehnikaülikool (TTÜ) on avalik-õiguslik ülikool, kus on üks õpetajakoolituse õppekava – tehnikaõpetaja eriala, mida magistriõppe tasemel pakub TTÜ Eesti Inseneripedagoogika Keskus. Tehnikaõpetaja õppekava eesmärgiks on anda üliõpilasele teaduspõhine, terviklik tehnikaõpetaja haridus, võimaldamaks pädevalt, mõjusalt ja loominguiliselt õpetada tehnilisi erialaaineid kutseõppeasutustes, gümnaasiumides, rakenduskõrgkoolides või ülikoolides. Samuti kujundada tehnikaõpetajale isikupärane tehniliste ainete õpetussüsteem, arvestades pedagoogilise psühholoogia ja inseneripedagoogika rakenduslikke võimalusi õppeprotsessis, nii auditooriumides kui ka laboratooriumides.

Aruandes vaadeldava õppekava puhul on tegemist on ühe-aastase rahvusvaheliselt akrediteeritud õppekavaga kaugõppe vormis. Kuna senise õppekava akrediteering lõpeb 2012.aasta alguses, on koostamisel uus, kahe-aastane tehnikaõpetaja magistriõppekava ning koostöös Slovakkia Tehnikaülikooli inseneripedagoogika keskusega asutakse välja töötama ka ühist tehnikaõpetaja doktoriõppekava. Lisaks hakatakse koostama pedagoogika moodulit, mis võimaldab omandada pedagoogilisi teadmisi neil üliõpilastel, kes ei pürgi kohe haridusteaduse magistriks, ent kellel on vaja omandada pedagoogilisi teadmisi, nt oma tööülesannete ja ametikohustuste tõttu. Haridus- ja Teadusministeeriumis on kinnitatud inseneripedagoogika täiendusõppeprogramm õpetajatele.

Üheks õppekava eripäraks on see, et õppima võetakse vastu juba õpetajana töötavaid või tööle asuvaid isikuid, kellel on magistrikraad või sellele vastav kvalifikatsioon tehnikaga seotud erialadel (tehnika, tootmine ja ehitus, loodus- ja täppisteadused, põllumajandus, teenindus). Õppekava iseloomustavaks keskseks ideeks on anda olemasolevatele erialaspetsiifilistele kõrgteadmistele juurde pedagoogilisi teadmisi ja oskusi, seega kasutatakse üliõpilaste varasemat haridustaset ja töökogemust ning õppekavale õppima asunute peamiseks eesmärgiks ongi just õpetaja kvalifikatsiooni omandamine. Selle eripära olulisust kirjeldab muuhulgas ka väga kõrge õppekava lõpetanute osakaal: kuue aasta jooksul on õpingud katkestanud vaid ligi 4% tudengitest. Lisaks on tehnikaõpetaja õppekava üheks tähtsaks eripäraks inseneripedagoogika põhimõtetele tuginemine, samuti rahvusvaheliste nõuete täitmine, sest lõpetajatel on soovi korral võimalik omandada ka rahvusvahelise inseneripedagoogika diplom. Kuna tegemist on kaugõppe õppekavaga, on keskele kohale asetatud tudengkonna mitmekesisuse ning erinevate õpistiilidega arvestamine, individuaalne lähenemine ning paindlikkus.

Pedagoogilise praktika eesmärk ja maht

Kutsepedagoogiline õppepraktika on tehnikaõpetaja õppekava magistriõppe osa, mille eesmärgiks on didaktika, inseneripedagoogika ja praktika sidumine ning sellega õpetajatööks vajalike oskuste ja kogemuste omandamine ning arendamine: inseneripedagoogiliste teadmiste rakendamine reaalses õppeprotsessis õppeasutuses ja tehnikaõpetaja töö spetsiifika tundmaõppimine ning kutsealase kompetentsuse arendamine.

Tabel 19 Pedagoogilise praktika maht ja toimumisaeg tehnikaõpetaja õppekaval

Õppekava	Aine	Maht	Kestus	Semester
Tehnikaõpetaja (MA)	Kutsepedagoogiline õppepraktika	15 EAP	16 nädalat	III semester

Praktika kestvusega 1 semester (15 EAP) tuleb sooritada praktikandi iseseisva tööna talle sobivas kohas ja sobival ajal enne õpingute lõpetamist. Pedagoogiline praktika õppeasutuses seisneb selle õppeasutuse töö ja õpilaste tegevuse tundmaõppimises ja analüüsimises, kolleegide ainetundide külastamises ja analüüsimises, ainetundide ettevalmistamises ja andmises (rakendades magistriõppe jooksul omandatud pedagoogilisi teadmisi), ainetevaheliste seoste äratundmises ja loomises ning praktikandi eneseanalüüsis. Kuna enamik tudengeid juba töötab õppejõudude või õpetajatena, siis nende puhul ei toimi tavapärane mudel, kus praktikant tutvub koolikeskkonnaga praktika käigus, vaid praktika läbimine toimub tavapärase töö käigus. Praktika arvestuse saamiseks on vaja peale praktika sooritamist esitada aruanne koos lisadega, praktikakoha tõend ja praktikaarvestuse avaldus, teha lühiettekanne (10 min) praktikaseminaril.

Vastavalt kutsepedagoogilise õppepraktika õpiväljunditele peab praktika läbinud üliõpilane:

- oskama analüüsida õppeasutuse ja õpilaste tööd
- järgima õppeasutuse töökorralduse põhimõtteid
- suutma analüüsida ja hinnata vanemate kolleegide tööd ja teha järeldusi
- oskama analüüsida oma ja kolleegide tundi
- suutma anda iseseisvalt ainetunde
- oskama analüüsida oma tegevust õpetajana, teostama enesetäiendust
- oskama hinnata õpilaste erinevaid õpistiile ja individuaalseid iseärasusi
- suutma õpetada erialaainet arvestades erinevaid õpistiile ja õpilaste erisusi
- tundma koolitöö eripära ja oskama suhelda nii kolleegide kui ka õpilastega
- lahendama erinevaid pedagoogilisi situatsioone
- täitma ja säilitama õppedokumente
- tegutsema aktiivselt meeskonnaliikmena

Pedagoogilise praktika juhtimine ja koordineerimine

Pedagoogilise praktika korraldamise ja arendamise eest vastutab TTÜ Eesti Inseneripedagoogika Keskus. Praktika üldist korraldamist TTÜ-s reguleerib õppekorralduseeskiri ning rektori käskkirjaga on kinnitatud praktikalepingu tüüpvorm, praktika tüüpjuhend ja praktikakoha tüüpvorm. Nimetatud käskkirjaga kinnitatud tüüpvormide ja – juhendi alusel on välja töötatud konkreetset juhendit ja vormid pedagoogilise praktika läbiviimiseks õpetajakoolituses vastavalt inseneripedagoogika eripäradele. Loomisel on ka pedagoogilise praktika arendamise strateegia 2011-2014, mille koostamisse on kaasatud erinevaid TTÜ pedagoogilise praktikaga seotud osapooli (õppeprorektor, õppekavakomisjon, õppeosakond, Eesti Inseneripedagoogika Keskus, Eduko TTÜ koordinaator, Eduko praktika

töörühm, õpetajakoolituse nõukoda). Loodav pedagoogilise praktika strateegia seotakse kaasajastatud TTÜ didaktikakeskkonna strateegiaga.

Kokku tegeleb pedagoogilise praktikaga TTÜ-s 3 õppejõudu: kaks dotsenti (neist üks Inseneripedagoogika Keskuse juht) ning üks lektor (keskuse projektijuht). Nad kõik tegelevad nii pedagoogilise praktika koordineerimise kui ka arendamisega, samuti praktika juhendamisega, lisaks annavad üliõpilastele pidevalt individuaalset tagasisidet ja konsultatsiooni. Kuna lepingulisi praktikaasutusi ei ole ning praktikaasutuse valivad tudengid ise (enamasti kool, kus nad juba töötavad), siis ei ole vajadust eraldi praktikaasutustega kontakti hoidmise järele. Vajalik kontakt praktikakooli juhtkonna ja/või juhendajaga on vastaval praktikakuraatoril. Kui tudengid vajavad erialase külje pealt mingisugust konsultatsiooni praktika käigus, siis seda pakuvad lisaks praktikakuraatoritele ka erinevad teaduskonnad.

Kuna tehnikaõpetaja erialal ei ole lepingulisi praktikaasutusi, siis ei ole ka korraldatud otsest koostööd praktikaasutustega praktika arendamisel. Siiski on olulised kontaktid mitmete praktikaasutustega, milles praktikal aktiivsemalt käiakse ja/või kus on juhendajaks mõni TTÜ vilistlane – sealäbi arutatakse praktikaküsimusi ja saadakse tagasisidet senisele praktikakorraldusele.

Praktikajuhendajad

Praktika kõrgkoolipoolseteks juhendajateks on praktikakuraatorid, kes on kõik läbinud vastavaid koolitusi ning omavad reeglina rahvusvahelise insenerpedagoogi ING-PAED IGIP kvalifikatsiooni. Praktikajuhendajate peamiseks ülesanneteks on praktikaseminaride läbiviimine, tudengite individuaalne konsulteerimine, praktikaasutuse-poolsete juhendajatega läbirääkimine ning praktikaaruannete läbitöötamine ja hindamine. Lisaks tegeletakse pidevalt pedagoogilise praktika arendusküsimustega. Praktikakuraatoritele ettenähtud töökoormus ühe üliõpilase kohta nädalas on 1,2 tundi ning tasu selle eest peaks sisalduma juba õppejõu palgas.

Juhendajate töö maht on hinnanguliselt küllaltki suur – olles periooditi küll erinev, moodustab see praktikasemestril hinnanguliselt pool õppejõudude terviklikust töömahust. Ametlikult toimub praktika küll kindlal semestril, kuid erinevate õppeaastate õpperühmad võivad praktikaga alustada erinevatel aegadel, mistõttu võib praktikakuraatorite jaoks juhendamine toimuda läbi õppeaasta. Olulise panuse suurde töömahtu annab tehnikaõpetaja õppekaval kesksel kohal olev individuaalne juhendamine ja tagasiside andmine nii kohapeal, telefoni kui ka meili-teel. Juhendajate koormust tõstavad oluliselt ka kord kuus toimuvad seminarid, kus arutatakse praktika teostamisel tõstatunud küsimusi ja probleeme tudengitega.

Tallinna koolides praktiseerivaid tudengite tunde käivad praktikakuraatorid ka vaatlemas, kuid väljaspool Tallinna läbiviidavaid tunde mitte. Peamiseks põhjuseks on rahaliste vahendite puudumine sellega kaasnevate sõidukulude katmiseks, samuti puudub selleks vajalik ajaline ressurss. Selle asemel korraldatakse Tallinnas seminare, kus tudengid saavad läbi viia näidistunde. Nendes seminaridesse on kaasatud ka praktikaasutuse-poolsed juhendajad ning näidistundide põhjal toimub ühine arutelu. Siiski peetakse tehnikaõpetaja õppekaval vajalikuks, et juhendajatel oleks võimalik kõikide tudengite tunde praktikaasutuses kohapeal vaatlemas käia, sest see tõstab oluliselt nii praktika läbimise kui ka juhendamise kvaliteeti. See on eriti

oluline olukorras, kus peaaegu pooled tudengid teostavad oma praktikat väljaspool Tallinna linna.

Praktikaasutused

Tehnikaõpetaja õppekaval on praktikabaasideks avalik-õiguslikud ülikoolid, kõrgkoolid, kutsehariduskoolid ning üldhariduskoolid. Üliõpilane võib sooritada praktika õppeasutuses, kus ta ise juba töötab või õppeasutuses, mille ta valib arvestades oma tulevikuplaane (tulevast töökohta), või mille soovitab praktikakuraator. Praktikakoha valikul tuleb arvestada spetsialiseerumist (vastavalt eelnevalt omandatud tehnilisele erialale, on tehnikaõpetajatel võimalus spetsialiseeruda kaheksas erinevas valdkonnas). Õpetajana mittetöötavad tudengid saavad normtunde läbi viia ka TTÜ juures või praktikakuraatori poolt soovitatavas koolis. Läbirääkimisi praktikaasutusega praktika teostamiseks peavad nii praktikakuraatorid kui ka tudengid ise. Juba töötavad õpetajad räägivad enamasti ise oma koolis läbi praktikaga seonduva, mille kooskõlastavad praktikakuraatoriga.

Praktikaasutuse õppealajuhataja või direktor määrab üliõpilasele koolipoolse juhendaja. Eraldi töökoormust või töötasu praktikaasutuse-poolsetele juhendajatele ette nähtud pole ning praktikaasutusest olenevalt käsitletakse seda pigem nõ. majasisese tööna. Aja jooksul on tekkinud teatud praktikaasutused, kus ollakse ka ise rohkem huvitatud oma õpetajate/õppejõudude koolitamisest ning seeläbi on leitud ka vajalikud vahendid ja võimalused praktika juhendamiseks oma koolis. Praktikaasutuse juhendajaid eraldi ei koolitata. Olenevalt praktikaasutusest, võib juhendajaks olla ka õppejõud/õpetaja, kes on ise tehnikaõpetaja eriala lõpetanud ning omab seeläbi teadmisi ja kogemusi tudengite juhendamiseks. Koolipoolse juhendaja peamiseks ülesanneteks on praktikandi individuaalne juhendamine, viie tunni vaatlemine ja hindamine tunnivaatluslehe alusel ning võimalusel TTÜ juures praktikaseminaril osalemine.

Ideaalis peaksid tudengid läbima praktika kolmes erinevas astmes: üldhariduskoolis, kutsekoolis ning kõrgkoolis. Reaalsuses läbitakse praktika aga sageli ühel tasemel - sellel, kus juba õpetatakse või soovitakse õpetada. Samuti läbitakse sageli praktika ühes ja samas koolis, kuigi praktikakuraatorid soovitaksid mitmes ning ka praktikaasutused on väljendanud valmisolekut vajadusel väljapoolt oma asutust pärinevate tudengite praktika juhendamiseks. Peamiselt on tudengid praktikal kutsekoolides ja gümnaasiumides, vähem kõrgkoolides. Edasiseks väljakutseks õppekaval on küsimus, kuidas teha praktika võimalikult laiapõhjaliseks, et üliõpilaseks käiksid praktikal ka erineva tasemega õppeasutustes. Esialgelt on otsustatud, et uues koostatavas magistriõppekavas toimub spetsialiseerumine lisaks tehnikavaldkondadele ka kooliastmeti ja seetõttu on koostamisel kolm erinevat pedagoogilise praktika mudelit - gümnaasiumile, kutseõppeasutusele ja kõrgkoolile.

Pedagoogilise praktika rahastamine

Inseneripedagoogika Keskusel on oma eelarve, millest rahastatakse sisuliselt ka praktikakorraldusega seotud tegevusi, kuid eraldi eelarvet selleks ei ole. Praktikaasutusele pole ette nähtud juhendamistasusid, samuti ei kaeta kõrgkooli-poolsete juhendajate sõidukulusid praktikatundide vaatlemiseks. Keskusel ei ole ka vahendeid juhendajate koolitamiseks ning

praktika arendustegevuste elluviimiseks. Seega sisuliselt puuduvad TTÜ tehnikaõpetaja õppekaval rahalised vahendid pedagoogilise praktika korraldamiseks ja arendamiseks. Seda mõjutab oluliselt madal riiklik koolitustellimus õppekaval – 2010/11 õppeaastal oli see 18 riigieelarvelist õppekohta.

Tabel 20 Tehnikaõpetaja õppekava hind ühe üliõpilase kohta aastas

RKT suurus	RKT järgi 1 EAP hind	Üldkulude määr	RKT suurus ilma üldkuludeta	RKT 1 EAP hind ilma üldkuludeta
3160 €	53 €	46%	1707 €	28 €

Tallinna Tehnikaülikoolis automaatselt RKT hinnast küll üldloivu maha ei võeta (sellekohast otsust/käskkirja pole), kuid siiski arvestatakse, et 46% pearahast on üldkulud.

Kõrgkoolipoolsete praktikajuhendajate juhendamistasu on nende üldise töötasu sees ning töömahuks on ette nähtud 1,2 tundi nädalas ühe üliõpilase kohta. Õppejõu tunnitasu aluseks juhendamisel on dotsendi keskmise töötasu TTÜ-s, milleks on 1342€ (bruto) kuus ehk 8,4€ tunnis.

Tabel 21 Praktikajuhendajate töökoormus ja -tasu juhendamisel

Õppejõu töömaht nädalas 1 tudengi kohta	Õppejõu töömaht 1 EAP kohta	Õppejõu tunnitasu	Õpetaja töömaht	Õpetaja töötasu
1,2 tundi	0,8 tundi	8,4 €	-	-

Lisaks juhendaja töötasule on lisanduvad pedagoogilise praktika kulude arvestamisele materjalide, tehnika jm kulud. TTÜ hinnangul on keskmine materjali ja tehnika kulu ühe praktikumi/seminari 1 tunni kohta suurusjärgus 3-4 eurot (summa ei sisalda ruumi kasutuskulusid).

Tabel 22 Pedagoogilise praktika kulud 1 tudengi kohta

	Õppejõudude tasud	Õpetajate tasud	Sõidukulud	Materjalid, tehnika jm*	Koolitus-kulud	KOKKU
Kulud 1 tudengi kohta	135,48 €	--	--	1,1 €	--	136,58 €
Kulud 1 EAP kohta	9 €	--	--	0,07 €	--	9,1 €

** Pedagoogilise praktika keskmiste seminarikulude arvestamiseks ühe üliõpilase kohta on võetud aluseks 5 seminari ühe praktika kohta ning tudengite arvuks 18.*

Vastava arvutuse kohaselt tuleb pedagoogilise praktika ainepunkti hinnaks tehnikaõpetaja erialal vaid 9,1 eurot, mis on ligi neli korda väiksem riikliku koolitustellimuse järgsest ainepunkti hinnast (pärast üldkulude mahaarvutamist). Käesoleva analüüsi raames ei olnud võimalik välja selgitada, missugustel alustel riigitellimuse rahasid ülikooli sees jaotatakse, kuid kindlasti paistab olevat rohkem vahendeid pedagoogilise praktika rahastamiseks (juhendajate tasustamiseks koolitamiseks, sõidukulude katmiseks), kui hetkel kasutatakse. Kuna käesolevas analüüsis kirjeldatud tehnikaõpetaja õppekava on 2012.aasta algusest suletud ning loomisel on uus, 2-aastane õppekava, võib see pakkuda ka suuremaid võimalusi pedagoogilise praktika vahendite tagamisel. On teada, et vastavalt hetkel koostamisel olevale pedagoogilise praktika arendamise strateegiale loodetakse finantseerimise skeemid välja töötada riikliku strateegia alusel ning selle aluseks oleks praktikaasutuse ja TTÜ vahel sõlmitav leping.

Pedagoogilise praktika vastavus üldpõhimõtetele

PÕHIMÕTE	
Praktikal on võtmeroll õpetaja kutse-identiteedi kujunemisel	Pedagoogilise praktika maht õppekaval on 15 ainepunkti, mis moodustab tervelt neljandiku kogu õppekavast. Praktika raames tuleb külastada kolleegide tunde, lasta oma tunde analüüsida, kirjutada eneseanalüüs, õpetamislugu. Praktika õpiväljundid ja ülesanded peegeldavad olulisel määral õpetaja kutsestandardis kirjeldatud õpetaja põhitegevusi. Põhirõhk on küll rohkem õppimise juhendamisel ning erinevate tegevustega tutvumisel, kuid läbi erinevate ülesannete on tudengil võimalik praktiseerida nii planeerimist, õpikeskkonna kujundamist, koostööd ja suhtlemist kui ka õppeprotsessi ja enese tegevuse hindamist ja analüüsimist. Siiski võiks ülesannete kirjeldused olla veidi põhjalikumad, et saavutada soovitud õpiväljundeid. Siiski selgitatakse ülesandeid üliõpilastele väga põhjalikult esimesel praktikaseminaril ja tutvustatakse ka üksikasjalikke õpiväljundeid ning hindamiskriteeriumeid.
Ülikool ja praktikaasutus tegutsevad praktika raames ühise õpetamiskogukonnana	Kuna ei ole lepingulisi praktikaasutusi, siis ei ole ka otsest koostööd praktikaasutustega. Mõnedes praktikaasutustes, kus aktiivsemalt käiakse ja on juhendajaks mõni endine TTÜ üliõpilane, hoitakse ka tihedamat kontakti ja saadakse tagasisidet praktikakorraldusele. Võimalusel käivad praktikakooli juhendajad kohal TTÜ-s toimuvatel praktikaseminaridel. Praktikabaasi juhendajaid eraldi ei koolitata. Olenevalt praktikaasutusest võib juhendajaks olla õppejõud/õpetaja, kes on ka ise tehnikaõpetaja eriala läbinud. Praktikajuhendi alusel käiakse vaatlemas oma kolleegide vähemalt 5 ainetundi.
Praktikat juhendavad õppejõud ja praktikat juhendavad õpetajad toetavad üliõpilaste kogemustest õppimist	Tehnikaõpetaja erialal on praktikakorralduses kesksel kohal individuaalne tagasiside, mida tudeng saab kõrgkoolipoolselt praktikajuhendajalt. Praktikaasutuse juhendaja analüüsib ja hindab tudengi tööd ning täidab rektori käskkirjaga kinnitatud tagasiside lehe. Ka praktikaasutuse juhendaja analüüsib ja hindab tudengi tööd, kuid tagasiside osakaal sõltub oluliselt juhendajast, sest enamasti on tegemist juhendatava tudengi kolleegiga. Eneseanalüüs on praktikaülesannetes kesksel kohal ning lisaks tuleb vaadelda ja analüüsida ka kolleegide tunde, mis on hea võimalus näha kõrvalt ja õppida teiste kogemustest ja vigadest. Tehnikaõpetaja erialal toimuvad ka igakuised seminarid, kus koos teiste tudengitega ning praktikakuraatoritega arutatakse praktikal kerkinud küsimusi.

**Pedagoogiline
praktika
toimub läbivalt
õpingute vältel
ja algab
esimesel
semestril**

Praktika algab kolmandal semestril ning kestab enamasti ühe semestri. Hajutatud pedagoogilise praktika laiaulatuslikku rakendamist praeguses tehnikaõpetaja magistriõppes ei võimalda õppekava lühiajaline kestus (nominaalkestus – üks aasta, õppekava võimaldatakse läbida kuni kahe aasta jooksul). Kaheaastase magistriõppe puhul on praktika hajutamine võimalik. Praktikaülesannete seotus teoreetiliste ainetega on oluline, seepärast on ka praktika hetkel kolmandal semestril, et eelnevalt oleks võimalik didaktilisi aineid läbida. Praktikaseustril toimub ka kaks e-kursust, mis mõlemad peaksid toetama praktika teostamist.

Pedagoogilise praktika SWOT-analüüs

Tugevused. Tehnikaõpetaja eriala pedagoogilise praktika korralduse peamise tugevusena võib tuua välja väga individuaalset lähenemist ning erinevate õpistiilidega arvestamist. Kuna tegemist on kaugõppe tudengitega, kes käivad koos igakuistel ühisseminaridel, on see suurepärane võimalus ka praktikal tekkinud küsimuste ja probleemide arutamiseks ning kogemuste vahetamiseks. Arvestades, et praktikakuraatoreid on vähe ning neile ettenähtud töömaht juhendamisel on tegelikkusest oluliselt madalam, on tunnustust vääriv taoline panustamine individuaalsesse lähenemisesse. Oluliseks tugevuseks on ka õppekava pidev arendamine ning Inseneripedagoogika Keskuse motivatsioon tehnikaõpetaja õppekava jätkusuutliku püsimise ja arenemise tagamiseks. Kesksel kohal on arendustöös erinevate osapoolte, sealhulgas õppekava vilistlaste tagasiside kasutamine. Seejuures tuleb tunnustada praktikaasutuste-poolsete juhendajate taht ja valmidust üliõpilasi juhendada olukorras, kus eraldi töötasu selleks ette nähtud ei ole.

Arenguvajadused. Üheks kesksel murekohaks tehnikaõpetaja õppekaval on kindlasti praktikaasutuste ning nende juhendajate staatuse ebaselgus – praktikakoolidega lepinguid ei sõlmita ning juhendamise eest tasu ei maksta, seda käsitletakse enamasti nõ majasisese tööna, sest juhendatakse oma kolleege. See tähendab, et sisuliselt teevad praktikaasutuste-poolsed juhendajad vabatahtlikku tööd. Selle peamiseks põhjuseks on ressursside (nii rahaliste kui ka ajaliste) puudus, mille tõttu ei ole ka kõrgkoolipoolsetel juhendajatel võimalik vaatlemas ja juhendamas käia väljaspool Tallinna praktikal viibivaid tudengeid. Rahalised vahendid puuduvad ka juhendajate koolitamiseks, mis võib tähendada ebaühtlust juhendamise kvaliteedis, sisus ja meetodites. Seda süvendab asjaolu, et praktikaülesanded ei ole piisavalt põhjalikult kirjeldatud ning see võib jätta liigselt tõlgendamisruumi nii tudengitele kui ka juhendajatele. Pedagoogilise praktika korraldamist mõjutab oluliselt ka asjaolu, et Inseneripedagoogika Keskuses ei ole piisavalt kohti õppejõududele, mis tõstab praktikakuraatorite koormust üheaegselt nii praktikat korraldades, juhendades kui ka tavapäraselt õppejõutööd ellu viies.

Võimalused. Oluliseks eripäraks ja võimaluseks on tehnikaõpetaja õppekava rahvusvaheline akrediteering ning inseneripedagoogika põhimõtetele tuginemine, mis teevad selle ainulaadseks Eestis. Kuna hetkel kehtiv ühe-aastane tehnikaõpetaja õppekava on üleminekuhindamise järel sulgemisel, on oluliseks võimaluseks õppekava jätkusuutlikkusel olnud 2-aastase

magistriõppekava, samuti doktorantuuri õppekava välja töötamine. Õppekava arendamisel peaks keskseks küsimuseks kindlasti olema praktikaasutuste ja sealsete juhendajate staatuse ja rolli määratlemine ning juhendajate tasustamine. Kuna kaugõppe tudengkonna struktuur on suures muutumises ning uuele õppekavale õppima asunute seas võib olla üha vähem töötavaid õpetajaid, hakkab hästitoimiv praktikabaaside võrgustik aina olulisemat rolli mängima. See eeldab aga märkimisväärset tõusu pedagoogilise praktika rahastamisel, et võimaldada õpetajatele juhendamistasusid ja pakkuda neile vastavaid koolitusi ning tõsta seeläbi erinevate õppeasutuste valmisolekut ja motivatsiooni tehnikaõpetaja eriala tudengitele praktika pakkumiseks. Praktikavõrgustiku tugevdamine eeldab ka inimressursi suurendamist, sest suurendab oluliselt praktikakuraatorite töömahtu.

Ohud. Peamiseks ohuks tehnikaõpetaja õppekava pedagoogilise praktika jätkusuutlikkusele on finantsvahendite piiratus, mis suuresti tuleneb madalast riiklikust koolitustellimusest õppekavale. Olukord peegeldab ilmselt ka avalikkuse ning teiste haridussüsteemi osapoolte vähest teadlikkust tehnikaõpetajate olemasolu ning vajaduse kohta. Sellega seotult on ohuks ka võimalike praktikaasutuste vähene valmisolek ja motivatsioon praktikavõimaluste pakkumiseks, mis tuleneb kindlasti ka finantsvahendite nappusest praktikajuhendajate tasustamiseks ja koolitamiseks. Hästitoimiv praktikavõrgustik on aga vajalik, sest pedagoogilise praktika senist toimumist ohustavad oluliselt muutused kaugõppe üliõpilaskonna struktuuris, kus juba töötavate ning vastavate erialaste teadmistega tudengite asemel on üha rohkem erinevate elualade inimesi, kes õpetajatena ei tööta. See tähendab, et on vaja suuremat tähelepanu pöörata õppeasutuste teavitamisele ja kaasamisele ning pedagoogilise praktika koordineerimisele.

KOKKUVÕTTEKS

Tallinna Tehnikaülikooli tehnikaõpetaja õppekava iseloomustab suur kõrgkoolipoolse juhendamise individuaalsus ning õppijate eripäradega arvestamine. Kuna tehnikaõpetaja erialale on vastu võetud juba varasemalt erialase kõrghariduse omandanud tudengeid, on kogu õppekava fookus olnud inseneripedagoogiliste ja didaktiliste teadmiste andmisel ning praktikakogemuste pakkumisel. Seetõttu on ka pedagoogilise praktika maht olnud õppekavamahuga võrreldes väga suur ning praktika õpiväljundid ja ülesanded on peegeldanud olulisel määral õpetaja kutsestandardis kirjeldatud õpetaja põhitegevusi. Praktikakorralduses on olulist rolli mänginud igakuised ühisseminarid, mis on võimaldanud praktilal kerkivaid probleeme arutada ka praktika toimumise ajal.

Käesolevas töös vaadeldud tehnikaõpetaja õppekava analüüsi valmimise ajal enam sellisel kujul ei eksisteeri ning loomisel on uus, 2-aastane tehnikaõpetaja magistriõppekava, lisaks on koostamisel pedagoogilise praktika arendamise strateegia. Mõlemast protsessist tulenevalt on ka pedagoogilise praktika korraldust ees ootamas muudatused, mis võiksid kindlasti arvesse võtta ka senise praktikakorralduse arenguvajadusi. Kuna seni ei ole praktikaasutustega sõlmitud koostööleppeid või lepinguid ning sealsed juhendajad on tööd teinud ilma tasuta, peaks uue õppekava puhul kindlasti tugevdama kõrgkooli sidet praktikaasutustega. Hetkel kasutatavad üldised juhendid ei taga kindlasti praktikajuhendamise ühtlust ja kvaliteeti erinevates asutustes. Praktikaaasutuse juhendajaid tuleks vastavalt koolitada ning pakkuda neile võimalusel ka juhendamistasusid, kokku tuleb leppida ka juhendajate töökoormused. Seeläbi kasvaks ka praktikaaasutuste roll pedagoogilise praktika korraldamises, mis tõstaks oluliselt praktika

kvaliteeti ning vähendaks samas ka kõrgkooli koormust. Kuna praegused pedagoogilise praktika kulud erinevad riikliku koolitustellimuse hinnast pea kuuekordselt ning praktika rahastamissüsteem on ebaselge, peaks loodavas pedagoogilise praktika arendamise strateegias olema selgelt kirjeldatud ka praktika rahastamismudel.

VII. PEDAGOOGILINE PRAKTIKA EESTI MUUSIKA- JA TEATRIAKADEEMIAS

Sissejuhatus

Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias (edaspidi EMTA) on magistriõpingute tasemel kaks õpetajakoolituse õppekava: muusikapedagoogika (edaspidi MP) ja interpretatsioonipedagoogika (edaspidi IP). Käesolevas peatükis antakse esmalt ülevaade pedagoogilise praktika korraldusest kõrgkoolis tervikuna ning seejärel vaadeldakse kahte erinevat õppekava eraldi. Täpsem ülevaade erinevate õppekavade pedagoogilise praktika korraldusest on väljatoodud lisa 1.

Olulisteks EMTA spetsiifilisteks märkusteks, mis mõjutavad ka pedagoogilise praktika korraldust on tudengite kõrge muusikaline ettevalmistus, kuivõrd EMTA on ainuke akadeemilist muusikaharidust pakkuv kõrgkool, individuaalõppe suur osakaal kogu õppeprotsessis ning üleminek 4+1 õppesüsteemilt 3+2 õppesüsteemile. Õppesüsteemi vahetuse tõttu on täna toimumas ka osaline õppetöö ümberkorraldus. Ümberkorraldused puudutavad ka pedagoogilist praktikat ning tõstatunud on pedagoogilise praktika mahu piisavuse ning osalt ka sisu ja korraldust puudutavad küsimused. Tudengite seas on nii bakalaureusetaseme lõpetanuid, kes on suundunud otse magistrakraadi omandama kui ka vahepeal praktiseerima asunud ning nüüd õpinguid jätkavaid tudengeid, IP erialal lisanduvad veel välistudengid.

Pedagoogilise praktika juhtimine ja koordineerimine

Kõige kõrgemal tasemel vastutab pedagoogilise praktika olemasolu ja toimimise eest õppekava juht, toetudes oma töös nii riiklikele dokumentidele, nagu näiteks õpetajakoolituse raamnõuded, õpetaja kutsestandard, kõrgharidusstandard, riiklik õppekava, kui ka kunstiainete õpetamise eripäradele, tulenevalt EMTA majasisestest traditsioonidest ning ajalooliselt väljakujunenud ekspertteadmistest. Nimetatud allikate baasil on koostatud ka õppekava puudutavad praktikajuhendid. Koordineerimise ülesanded on jaotatud õppekava juhi ja praktikajuhendajate vahel ning need on õppekavadel erinevad, sõltudes osaliselt ka juhendaja taustast – MP erialal lasub juhendamisalane vastutus aineõpetajal üldhariduskoolis, IP erialal vastavalt EMTA õppejõul. Üldiselt iseloomustab kogu praktika juhtimist osaliste kõrge autonoomsus ja suur iseseisvus ja vastutus. Praktika juhtimisega seotud osapoolte vaheline koostöö on vajaduspõhine ning üha enam ka tulevikku suunatud seoses muudatustega õppesüsteemides, arvestades ühtlasi ka õppekava arendamise vajadusi.

Praktikajuhendajad

Praktikajuhendajaid iseloomustab tugev seotus EMTA-ga vilistlasstaatuse näol, sõltuvalt õppekavast on tegemist ka EMTA enda pedagoogidega. Tugeva seotuse tõttu on praktikajuhendajate professionaalne tase väga kõrge, mis väljendub ka olulisel määral tudengite ettevalmistuse tasemes. Praktikajuhendamisega kaasnev koguvastutus praktika perioodil on seotud ühe juhendajaga ning universaalsed juhendamisalased ülesanded hõlmavad vaatluspraktika juhendamist, tudengi poolt antavate tundide ettevalmistusprotsessis osalemist,

tudengi poolt antavate tundide vaatlemist ja nende analüüsi ja tagasisidestamist, tundide hindamist, praktikandi eneseanalüüsi toetamist ning ka didaktikaalast nõustamist. Väga individuaalne juhendamine, loob hea pinnase usaldusliku sideme tekkimiseks juhendaja ja juhendatava vahel, mis koos paindliku lähenemisega kontakttundide vajalikkusele toetab järjepidevust õpiprotsessis. Kontakttundide arv tudengi poolt antavate tundide mõttes, mida vaatab juhendaja, on reguleeritud ning see kohustus väljendub üldhariduskoolide muusikaõpetajate jaoks MP erialal töövõtulepingu vormis ning IP erialal ühe osana õppejõu töökohustustest. Tegelik kontakttundide arv on aga suurem ning juhendajate hinnangul võib see erineda kahekordselt.

Praktikaasutused

Praktikaasutused selle tavatähenduses, kus praktikaasutusel on aktiivne roll praktikaga seotud tegevustes, eksisteerivad ainult MP eriala puhul, IP erialal on tegemist praktikabaasidega. Lähtudes regionaalse hajutatuse soovist MP erialal või tulles vastu tudengi soovidele IP eriala puhul, võib praktikaasutus või praktikabaas asuda ka väljaspool Tallinna või selle lähiümbrust. Tänapäeval on aga selline olukord pigem harvalt esinev. Eelkõige on see tingitud rahaliste ressursside piiratusest, kuivõrd juhendamine ettenähtud vormis ja mahus eeldab sellisel juhul ka logistiliste probleemidega tegelemist. Kõrgkoolist kaugemal praktiseerivate tudengite juhendamine on ressursimahukam, kuivõrd kõrgkoolipoolse juhendamisega kaasnevad lähetuskulud (hetkel on kõrgkoolil valmisolek katta sõidukulud, kuid mitte päevaraha). Samuti on lahendamata küsimus, kas ja kuidas tasustada aeg, mis kulub juhendajal praktikaasutuse külastamiseks.

Pedagoogilise praktika rahastamine

Pedagoogilise praktika rahastamine käib EMTA-s õppekava pakkuva osakonna kaudu ning vaadeldavate õppekavade maksumused riikliku koolitustellimuse baasmaksumuse alusel on välja toodud tabelis 23. Kuna EMTA-s puudub üldkulu lõivu osas arvestus, ei ole ka siinkohal võimalik välja tuua otsesteks õppekuludeks kasutada olevat RKT suurust,

Tabel 23 Õppekavade hind ühe tudengi kohta aastas vaadeldavatel õppekavadel

ÕPPEKAVA	RKT suurus	RKT järgi 1 EAP hind	Üldkulude määr	RKT suurus ilma üldkuludeta	RKT 1 EAP hind ilma üldkuludeta
Muusikapedagoogika	7586 €	126 €	-	7586 €	126 €
Interpretatsiooni-pedagoogika	7586 €	126 €	-	7586 €	126 €

Praktikajuhendamine on tasustatud mõlema eriala puhul, muusikapedagoogika erialal on see tasustatud eraldi, kuivõrd tegemist on juhendajatega praktikaasutustes, IP erialal sisaldub juhendamine õppejõu töökohustustes ja seega ka tasuta. EMTA õppekavade puhul ei ole juhendamiskoormus määratletud ühe tudengi kohta, vaid praktika kohta terviklikuna, seeläbi on

muusikapedagoogika erialal ette nähtud kõrgkoolipoolse juhendaja töömahuks 70 tundi aastas (s.t. 140 tundi tervel praktikal) ning interpretatsioonipedagoogika erialal 75 tundi aastas (150 tundi tervel praktikal). Et leida võimalik töökoormus juhendamisel ühe tudengi kohta, on aluseks võetud 2010/11 õppeaasta tudengite arv õppekaval (MP 35, IP 33) ning juhendajate arv (10 mõlemal). Selle kohaselt oleks ühel juhendajal praktikal keskmiselt 3,5 (3,3) üliõpilast ning see tähendaks koormust ühe tudengi juhendamisel vastavalt 40 tundi (2,7 tundi EAP kohta) muusikapedagoogika ning 45 tundi (3 tundi EAP kohta) interpretatsioonipedagoogika õppekava kogu praktika juhendamisel.

Praktikaasutusepoolsele juhendajale on muusikapedagoogika erialal ette nähtud juhendamiseks 5 tundi nädalas ühe üliõpilase kohta, mis teeb arvestuslikuks koormuseks ühe tudengi juhendamisel 50 tundi kogu õppekava peale. Praktikaasutuse juhendaja tunnitasuks on 10,81 € tunnis.

Tabel 24 Praktikajuhendajate töökoormus ja -tasu juhendamisel ühe üliõpilase kohta

ÕPPEKAVA	Õppejõu töömaht	Õppejõu tunnitasu	Õpetaja töömaht	Õpetaja töötasu
Muusika-pedagoogika	40 tundi	14,39 €	50 tundi	10,81 €
Interpretatsiooni-pedagoogika	45 tundi	14,39 €	-	-

Lisaks praktikajuhendajate töötasudele on muusikapedagoogika õppekaval üheks kuluallikaks ka õppejõudude sõidukulud, hinnanguliselt on need suurusjärgus 85€ aastas, võttes aluseks üliõpilaste arvu 35, teeb see terve õppekava (2 aastat) peale keskmiselt 5€ ühe üliõpilase kohta.

Pedagoogilise praktika arendamis- ja koolituskulud eraldi õppekavadel kasutada ei ole olnud. Kuna kõrgkoolis pole välja arvatud keskmist tehnikat, materjalide, ruumide jms kulu, siis ei ole ka pedagoogilise praktika kulude arvutamisel võimalik neid andmeid arvesse võtta. Seega saab pedagoogilise praktika kulude väljaarvutamisel (tabel 25) aluseks võtta õppejõudude ja õpetajate tööjõukulud ning muusikapedagoogika erialal ka juhendajate sõidukulud:

Tabel 25 Pedagoogilise praktika kulud EMTA õppekavadel

ÕPPEKAVA		Õppejõudude tasud	Õpetajate tasud	Sõidukulud	KOKKU
Muusikapedagoogika	Kulud 1 tudengi kohta	774 €	727 €	5 €	1506 €
	Kulud 1 EAP kohta	51,6 €	48,5 €	0,3 €	100 €
Interpretatsiooni-pedagoogika	Kulud 1 tudengi kohta	871 €	-	-	871 €
	Kulud 1 EAP kohta	58 €	-	-	58 €

Võttes aluseks, et õppekaval on kasutada õppekulude katmiseks 126€ ühe ainepunkti kohta, siis on pedagoogilise praktika kulud vaadeldavatel õppekavadel sellest küll madalamad, kuid arvesse tuleb võtta, et tegelikkusest tuleb RKT rahast katta EMTA-s ka muid kulusid, kuigi neid eraldi üldkuludena ei arvutata. Sellest tulenevalt paistavad pedagoogilise praktika praegused kulud muusikapedagoogika õppekaval küllaltki suured, samas on juhendajate töökoormus küllaltki minimaalne. EMTA-s tegutseb õppekava juht ettenähtud eelarve raames, omades võimalust paindlikuks lähenemiseks üsna marginaalses osas eelarvest. Sõltuvalt õppekavast ja kasutatava praktika juhendamise mudelist on erinevus ka õppekava juhi kohustustes rahaliste tehingute teostamise ja ka lepinguliste suhete loomise osas. Praktika juhtimise ja juhendamisega seotud osapoolte rahastamise osas on otsitud parimaid võimalikke lahendusi otsustusvabaduse piirides, eesmärgiga tõsta praktikajuhendamise kvaliteeti olukorras, kus ressursside piiratus on teravaks probleemiks. Oluliseks mõjuriks ressursside nappusel on tudengite väike arv, mis nendele erialadele on omane.

MUUSIKAPEDAGOOGIKA ÕPPEKAVA PEDAGOOGILISE PRAKTIKA KORRALDUS

Õppekava lühitutvustus, eripärad üldiselt

Muusikapedagoogika õppekava (MP) magistritaseme läbinutest alustavad enamik tööd põhikooli ning gümnaasiumi muusikaõpetajana, kvalifikatsiooni kohaselt on võimalik töötada ka harrastuskooride dirigendina, jazz- ning popmuusikaansamblite ja -bändide juhendajana või jätkata õpinguid doktorantuuris. Õppekava eesmärkideks on pakkuda tänapäeva haridus- ja muusikaelu nõudmistega arvestavat ja loovuse arengule suunatud muusikaharidust, toetada avatud sotsiaal-kultuurilist õpikeskkonda, mis aitab kaasa erialaste ja muude õppekavas kirjeldatud teadmiste ja oskuste omandamisele ja rakendamisele, luua tingimused iseennast ja oma tegevust ning ümbritsevat maailma mõtestava inimese kujunemiseks ning arendada üliõpilases kommunikatiivset kompetentsust, vastutustunnet ning koostöö- ja juhtimisoskusi. Eesmärkide saavutamiseks koosneb õppekava nii muusikalistest kui ka kasvatusteaduslikest ning muusikapedagoogilistest ainetest.

Tabel 26 Pedagoogiline praktika muusikapedagoogika õppekaval

Õppekava	Aine	Maht	Kestus	Aeg
Muusikapedagoogika (MA)	Pedagoogiline praktika (II-IV)	12 EAP	12 nädalat	1.-3. semester
	Ansambli juhendamise praktika	3 EAP	4 nädalat	2. semester
	Praktika eelkoolis (valikuline)	3 EAP	3 nädalat	2. semester
	Pedagoogiline praktika I (valikuline)	4 EAP	4 nädalat	1. semester

Pedagoogilise praktika eesmärk MP õppekaval on omandatud muusikadidaktiliste ja muusikaalaste teadmiste ja oskuste rakendamine ning kinnistamine koolikeskkonnas. Seoses muudatustega on täna praktika arendamisega seotud küsimused väga aktuaalsed ning otsitakse võimalusi koostöö tihendamiseks nii praktikajuhendajate, kuid suuremas plaanis ka praktikaasutustega. Senine koostöö praktikajuhendajatega on olnud väga sisuline, kuivõrd juhendajad osalevad aktiivselt nii praktikakorralduse kui ka praktika sisu arendamisel. Koostöö tihendamine täidab praktika rolli kasvatamise eesmärki ehk õpetaja kutseoskuste ja tegevuste laiemahaardelisemat katmist täiendavate praktikategevuste näol. Selle saavutamiseks on liigutud suunas, mis võimaldab tudengitel pühendada oluliselt rohkem aega praktikaasutustes viibimisele - tänase õppekava ümberkorralduste olulisim suund on võimaldada tudengitel viibida koolides 5h päevas ning vabastades nad samal ajal muudest õppekohustustest. Nimetatud muudatuste realiseerumise suurimaks riskiks võib pidada aga ressursside puudust (nii lisatasude kui ka erialaste koolituste tarbeks), mille tõttu võib olla küsitav juhendajate motivatsioon lisapanustamiseks. Senise kõrgkoolide rahastamisskeemi juures, arvestades tudengite arvu sellel erialal, on ressursside nappus kriitilise tähtsusega. Lisaks ressursside nappusele rahalises mõttes eksisteerib nappus ka inimressurssi silmas pidades, kuivõrd hetkel on praktikajuhendamisega seotud osapoolte töömaht oluliselt suurem kui ettenähtud ning edasine vastutuse delegerimine eeldab täiendava inimressursi olemasolu.

Olemasolev praktikajuhendajate ja praktikaasutuste võrgustik on tekkinud eelkõige isiklike kontaktide baasil ning üldine põhimõte on, et juhendajateks oleksid õpetaja-metoodikud. Praktikajuhendamise kogu vastutus praktika perioodil lasub muusikaõpetajal üldhariduskoolis. Stabiilsuse ja suurema kaasatuse eesmärgil luuakse täna lepingulisi suhteid praktikaasutustega. Süsteemi paindlikkuse ilminguks on tudengi võimalus valida ise soovitud praktikaasutus ning sealse juhendamise pädevuse puudumisel vastutab juhendamise eest erandina kõrgkoolipoolne õppejõud.

Praktika sisuline pool on väga mitmekülgne. MP on ainuke õppekava, kus pedagoogiline praktika hõlmab kõiki kooliastmeid ning valikainena on võimalik praktiseerida eelkooliasutuses ning klassivälise tegevusena ka ansambli juhendamist. Selline praktika ülesehitus on oma olemuselt ka Euroopa mastaabis üsna haruldane. Kolm semestrit vältav põhipraktika hõlmab nii tegevõpetaja kui ka kaastudengi tundide vaatlust ning tundide ettevalmistamist, läbiviimist ja analüüsi. Samuti on tudeng kaasatud klassivälisesse tegevustesse, sh vastava vanuseastme koori või ansambli juhendamisse. Põhipraktika jooksul viibib tudeng vähemalt kahes erinevas õppeasutuses.

Muusikapedagoogika praktika võrdlus üldpõhimõtetega

Põhimõte	Muusikapedagoogika õppekava
Praktikal on võtmeroll õpetaja kutseidentiteedi kujunemisel.	Lähtudes praktika kestusest, mitmekülgsetest vormidest ja ülesannetest võib öelda, et väga tugevalt on esindatud planeerimist ja juhtimist, õppimise juhendamist, suhtlemist ja eneseanalüüsi ja kutsealast arengut puudutavad kutseoskused. Praktikandi piiratud vastutuse ja rolli tõttu on osaliselt kaetud koostöö ja õpilase arengu ja õppeprotsessi analüüsimise ja hindamisega seotud tegevused. Viimase puhul on piiravaks teguriks ka ajaline faktor. Ajaline piiratus kärbib lisaks ka

	<p>õpikeskkonna kujundamise ja õpilaste motiveerimisega seotud tegevustega kaasnevate kutseoskuste toetamist. Kokkuvõtvalt võib öelda, et praktika toetab väga olulisel määral kutseidentiteedi kujunemist, teatud ulatuses piiratus on praktika vormis paratamatu ning üldises plaanis liigutakse õppekava arendamisel maksimaalse võimaliku kattuvuse suunas, mis antud tingimustes on võimalik. Hetkel on kõige rohkem ruumi kattuvust suurendada koostöö osas, millele käesoleva aasta õppekava arenguplaanid ka keskenduvad, tõstes praktikajuhendamises praktikaasutuste kui terviku rolli ning võimaldades tudengil viibida pikemalt koolikeskkonnas. Täna omab koostöö tähendust eelkõige praktikantidevahelise suhtluse vormis seminaridel ja aruteludes, mis toimuvad tunnijärgse refleksiooni käigus. Õppekava korralduses toimuvad muutused peaksid leevendama nii ajalisi, kuid osalt ka vastutuse vähesust puudutavaid piiranguid, sest pikem kooli keskkonnas viibitud aeg võimaldab vastutust võtta suuremal määral ka tunnivälistes tegevustes, panustada kooli kui kogukonna arengusse, suhelda lastevanematega jne. Sisuline areng kutsealase arengu toetamisel sõltub sellest, mil määral on võimalik motiveerida praktikajuhendajaid ja praktikaasutusi tervikuna võtma lisavastutust, kuivõrd rahalise ressursi kasutamine motivaatorina on piiratud.</p> <p>Praktikajuhendis on konkreetsemalt välja toodud järgmised hindamisvaldkonnad: koostöövõimelisus, analüüsivõime, õppijatega arvestamine, praktilised muusikaoskused ja õppeprotsessi juhtimine. Detailsemalt on nimetatud valdkondade all ära märgitud kõik tegevuste tasandid, mis õpetaja kutseoskusi ja tegevusi kirjeldavad. Juhendis on need omakorda liigitatud kutsealaseks, ainealaseks ja sotsiaalseks pädevuseks.</p>
<p>Ülikool ja praktikaasutus tegutsevad praktika raames ühise õpetamiskogukonnana.</p>	<p>Hetkel on praktikajuhendajad väga tugevalt kaasatud praktika korraldusse, aga ka planeerimisse ja analüüsi, antakse tagasisidet kogu praktikal toimuvat ning koostades ettepanekuid kogu praktikaprotsessi parendamise eesmärgil. Sellisel kujul väljenduvad nende kohustused ka praktikajuhendajatele mõeldud juhendites. Lisaks on professionaalseimad neist kaasatud pedagoogidena EMTA-s. Praktikaasutuse kui terviku kaasamine on seni olnud tagaplaanil ning kogu koostöö on seotud eelkõige konkreetsete praktikajuhendajatega. See on osalt tingitud ka lepinguliste suhete puudumisest, mis käesoleval aastal on sõlmimisel. Lepinguliste suhete loomisega seoses oodatakse ka praktikaasutuse kui terviku suuremat panustamist kogu praktikakorraldusega kaasnevate küsimuste lahendamisse läbi teadlikkuse tõstmise ning koostööd soodustavate õppekava muudatuste elluviimise.</p>
<p>Praktikat juhendavad õppejõud ja õpetaja toetavad üliõpilaste kogemustest õppimist.</p>	<p>Põhipraktika kokkuvõttes hindamisprotsessis ning tagasisidestamisel osaleb lisaks praktikaasutuses juhendamise eest vastutavale õpetaja-metoodikule ka kõrgkoolipoolne esindaja ehk õppekava juht. Tagasisidet antakse tundide ettevalmistamisele, läbiviimisele ja analüüsiprotsessile, praktikajuhendile vastava dokumentatsiooni täitmisele ning tunnivaatlusele vastavalt praktika juhendile. Hindamiskriteeriumidena lähtutakse kutsealase, ainealase ja sotsiaalse pädevuse kirjeldustest. Lisaks hindelisele tagasisidele viib õppekava juht tudengitega läbi ka arenguvestlused, mille käigus on võimalik anda ka kõrgkoolil omapoolne suuline tagasiside ning ühtlasi saada tagasisidet tudengilt nii</p>

	<p>kõrgkoolipoolsele praktika korraldusele kui ka praktikajuhendaja tegevusele, mis omakorda edastatakse praktikajuhendajale. Praktikal toimunu analüüsi ja osapoolte tagasisidestamist silmas pidades on praktikaseminarid muusikapedagoogika õppekavas olulisel kohal. Praktikaseminarid toimuvad nii enne kui ka pärast praktikaid ning tudengite jaoks nii eraldi kui ka juhendajatega koos. Täna on arutlusel ka seminaride korraldamine praktikate jooksul, et õpikogemust veelgi avardada. Lisaks toimub aktiivse praktikaperioodi käigus pidev tagasisidestamine praktikajuhendaja poolt kogu praktikategevuse tsükli vältel. Paralleelselt toimub eneseanalüüsi protsess, formuleerudes ettenähtud struktuuriga praktikapäevikuks, mis on ühtlasi ka üheks kokkuvõtva hindamise sisendiks.</p>
<p>Pedagoogiline praktika toimub läbivalt õpingute vältel ja algab esimesel semestril.</p>	<p>Kohustuslik pedagoogiline praktika toimub läbivalt õpingute vältel (v.a. viimasel semestril, mis on eelkõige lõputööle pühendatud) ning algab I semestril. Lisaks kohustuslikule praktikale on võimalik valida täiendavalt ka valikainete seast I semestril praktikat eelkoolis ja ansambli juhendamist ning vabaainena pedagoogilist vaatluspraktikat. Teoreetiliste ainetega seotus kõrgkoolitasandil on osaline ning täna veel reguleerimata, täna toimub praktika mõtestamine teoreetilises plaanis korraldatud praktikaseminaride käigus ning läbi praktikajuhendajapoolse didaktilise nõustamise.</p>

Muusikapedagoogika praktikakorralduse SWOT analüüs

Tugevused. Täna on pedagoogiline praktika kirjeldatud kujul üldises plaanis hästi toimiv, eelkõige väljendub see lõpetanud tudengite tugevas professionaalses tasemes kui ka tudengite üldises rahulolus praktikakorraldusega. Tudengite kõrge ettevalmistuse tase on tugevalt seotud praktika võtmerolliga kutsealase arengu toetamisel. Juhendajate kompetentsust toetab tugevalt asjaolu, et tegemist on EMTA endiste õpilastega ning kõrgetasemeliste praktikutega. Märkimist väärib ka praktika hajutatuse ning püüd praktika korralduse terviklikkusele, eesmärgiga hõlmata erinevaid praktikaasutuse tüüpe, õpilaste vanuseastmeid ja professionaalsuse tasemeid. Väga individuaalne juhendamine võimaldab keskenduda konkreetse tudengi vajadustele, mis omakorda viib õpiprotsessi tõhususe kasvule. Viimaste aastate jooksul pedagoogilise praktika suunal sisseviidud muudatused on toonud positiivse efekti ning pidevas arengus olev praktikajuhend täidab oma eesmärgi, arvestades kõikide osapoolte (nii tudengite, juhendajate kui ka kõrgkooli) tagasisidega praktikakorralduse ja sisu osas. Praktikaga seotud dokumentatsiooni väljatöötamine ning praktikajuhendajate kaasamine õppekava arendustöösse toetab praktika korralduse ja sisu kvaliteedi ühtlustumist ning koostöist õhkkonda kõrgkooli ja praktikajuhendajate vahel. Eelmainitud muudatuste olulisim tulem on väga professionaalne ja individuaalne lähenemine praktikate juhendamisel ning õppetöö selline ümberkorraldus, mis võimaldab tudengitel segamatult keskenduda praktikale ning viibida pikemalt koolikeskkonnas. Piiratud ressursside tingimustes on leitud võimalusi praktika korralduse parendamiseks.

Arenguvajadused ja ohud. Ressursside vähesus on täna olulisimaks riskiks pedagoogilise praktika süsteemi arendamisel ja jätkusuutlikkuse tagamisel. Probleem väljendub eelkõige rahalise, aga ka inimressursi puuduses. Täna vastutatavad pedagoogilise praktikaga seotud

osapooled ka nende ülesannete eest, mis otseselt sellises mahus ja vormis nende töökohustustes ei sisaldu (eelkõige puudutab see praktikajuhendajaid, kuivõrd tasustatakse ainult kontakttunde tudengi poolt antud tundide mõistes ning kogu ettevalmistavas ja tunnijärgses analüüsifaasis tehtav töö on tasustamata). Sellises mahus lisatöö on võimalik ainult teatud tudengite arvu puhul. Ressursside nappus võimaldab täna ülal pidada pedagoogilise praktika korraldusmudelit, kus juhendajaid on ainult üks. Rahaliste ressursside jätkuv nappus ohustab väga olulisel määral pedagoogilise praktika sisulist edasiarendamist. Areng eeldab olulist praktikajuhendajate vastutuse kasvu, kuivõrd tudengid hakkavad viibima koolikeskkonnas kauem ja seega kasvab juhendajate koormus selle aja sisustamise mõttes. Samuti on rahaliselt piiratud praktikaasutuste mitmekesistamine regionaalset aspekti silmas pidades, kuivõrd kõrgkoolist kaugemal juhendamine eeldab täiendavat ressursi juhul, kui sealne juhendaja ei oma vastavat kvalifikatsiooni (ei ole juhendaja-metoodik) ja seega kaasneb kõrgkoolipoolse juhendamisega lisakulutusi lähetuskulude näol. Lisaks ei ole täna võimalik pakkuda olemasolevatele juhendajatele motiveerivaid erialaseid koolitusi.. Täna kasutatakse paindliku juhendamise eesmärgil ka tundide filmimist, mis osaliselt vähendab logistiliste kulutustega kaasnevaid probleeme. Tasustades ainult ühte praktika juhendamisega seotud tegevust, ehk kontakttunde tudengi poolt läbi viidud tundide mõistes, ei ole võimalik tagada kogu süsteemi jätkusuutlikkust, lootes täna praktika juhendamisega seotud pedagoogide missioonitundele ning emotsionaalsele sidemele EMTA-ga.

Võimalused. Täna on peamisteks küsimusteks praktika mahu piisavus ja sellega kaasnev õppetöö korralduse muutmine, praktikajuhendajate motiveerimine ning praktikaasutuse kui tervikuga koostöise suhte loomine. Vastuseid praktika paremaks korralduseks tuleb otsida tõenäoliselt küsimuste teisest poolest, kus juhendajatele täiendavate erialaste koolituste pakkumine ning lepingute sõlmimine koolidega annaks mänguruumi suurendada vajadusel ka praktika mahtu ning sealt tulenevad positiivsed ilmingud oleks väga heaks tõestuseks vastavasisulise õppetöö ümberkorraldamiseks. Teiseks võimaluseks on pakkuda tudengitele võimalust osaliselt praktiseerida ka vaatluspraktika käigus.

INTERPRETATSIOONIPEDAGOOGIKA ÕPPEKAVA PEDAGOOGILISE PRAKTIKA KORRALDUS

Õppekava lühitutvustus, eripärad üldiselt

Interpretatsioonipedagoogika õppekava (edaspidi IP) eesmärgiks on pakkuda kõrgel rahvusvahelisel tasemel, tänapäeva muusikaelu nõudmistega arvestavat ja loovuse arengule suunatud koolitust kasvatusteaduse ja interpretatsiooni didaktika alal eelneva erialase ettevalmistusega üliõpilastele. Õppekava läbimine loob eelduse erialasele tööle suundumiseks ja pilli-, lauluõpetajana praktiseerimiseks või õpingute jätkamiseks doktoriõppes. Täiendavateks eesmärkideks on toetada avatud sotsiaal-kultuurilist õpikeskkonda, mis aitab kaasa erialaste ja muude õppekavas kirjeldatud teadmiste ja oskuste omandamisele ja rakendamisele, luua tingimused iseennast ja oma tegevust ning ümbritsevat maailma mõtestava

inimese kujunemiseks ja arendada üliõpilases kommunikatiivset kompetentsust, vastutustunnet ning koostöö- ja juhtimisoskusi. Eesmärkide saavutamiseks koosneb õppekava pedagoogilistest, ja praktilistest muusikaõpingutest ning muusikateoreetilistest, -ajaloolistest ja üldõpingutest.

Pedagoogilise praktika eesmärk IP õppekaval on bakalaureuseõppes saadud pedagoogiliste oskuste süvendamine ja mitmekesistamine. Põhirõhk on üliõpilase ettevalmistamisel iseseisvaks pedagoogiliseks tööks, soovituslikult viiakse raskuspunkt tööle keskastme õppuritega. Praktika käigus tegeletakse vastava vanuseastme instrumendivaldamise oskuste ja interpretatsiooniliste probleemide viimistlemise ja kinnistamisega. Tänapäeval on pedagoogilise praktikaga seotud muudatused tulenenud õppesüsteemide muutusest ning üleminekute tulemusena on täna osalt aktuaalne ka küsimus praktika mahu piisavuse osas. Muudatustest sõltumata on eesmärgiks pedagoogilise praktika selline roll, mis toetaks õppekava terviklikkuse säilitamist.

Tabel 27 Pedagoogiline praktika interpretatsioonipedagoogika õppekaval

Õppekava	Aine	Maht	Kestus	Aeg
Interpretatsioonipedagoogika (MA)	Pedagoogiline praktika	12 EAP	4x15 nädalat (1 tund nädalas)	1-4. semester

Magistritasemel toimuvale pedagoogilisele praktikale eelneb praktika ka bakalaureuseastmes 3 EAP väärtuses.

IP eriala suur eripära praktikakorralduses seisneb juhendajate ja praktikabaaside staatuses – kogu praktikajuhendamise eest praktika perioodil vastutab kõrgkoolipoolne õppejõud ehk IP või vastava pilli- või laulu eriala osakonna õppejõud. Praktika viiakse eelistatult läbi EMTA ruumides ning praktikajuhendaja viibib iganädalaselt ühes tudengi poolt läbi viidud tunnis, teise tunni ja vajadusel ka rohkem viib tudeng läbi iseseisvalt. Praktikandi õpilas(t)e leidmise eest vastutab IP instituut. Juhul, kui tudeng on eelneva pedagoogilise kogemusega või on paralleelselt juba pedagoogina töötav, kaasatakse õppeprotsessi praktikandi enda õpilased ning loomuliku õpikeskkonna säilitamise eesmärgil viiakse praktika läbi tudengi soovil väljaspool EMTA ruume. Samuti võib juhendamine leida aset väljaspool EMTA-t, kui juhendaja, kes on ise aktiivselt praktiseeriv pedagoog, annab tudengile juhendada oma õpilase tema tavalises õpikeskkonnas. Ka väljaspool EMTA ruume läbiviidavate praktikate korral lasub kogu juhendamisalane vastutus praktika perioodil kõrgkoolipoolsel juhendajal, et tagada professionaalne juhendamine. Seega praktikabaasil praktikaasutuse tavatähenduse mõistes IP erialal roll puudub ning praktikabaas ei ole aktiivne osaleja praktikaga seotud tegevustes. Praktikabaas väljendab eelkõige tudengi poolt juhendatavate õpilaste päritolu. IP erialal on praktikabaasideks muusikakoolid, Tallinna Muusikakeskkool, üldhariduslike koolide muusikaklassid ja õpilased, kes soovivad õppida muusikat väljaspool kooli.

IP eriala kogu praktika protsessi iseloomustab väga suur paindlikkus ning individuaalsus, mis on ainuvõimalik olukorras, kus ka tudengil on korraga ainult üks õpilane. Individuaalõppe juhendamine tähendab hoopis suuremat isiklikku vastutust ka juhendajale, võrreldes rühmatundide juhendamisega. Erinevalt juhendamisest üldhariduskoolis rühmatundide tasandil aitab praktikajuhendaja tudengil komplekteerida kogu õppematerjalide hulga ehk sobiva ja

jõukohase repertuaari, koostada õpilase individuaalkava ning juhendada vajadusel ka pedagoogilise lõputöö koostamist. Paindlikkus avaldub ka praktika planeerimises ja seetõttu on oma olemuses välistatud ainete kattuvus ehk olukord, kus praktika toimumise hetkel on tudengil kohustus viibida mõnes loengus või seminaril.

IP eriala pedagoogilise praktika väga suur omapära on hajutatatus ning järjepidevus – praktika toimub nelja semestri vältel pidevalt, kontakttunnid toimuvad regulaarselt üks kord nädalas ning kindla perioodi vältel sama õpilase ja juhendajaga. Praktika mitmekesisus sõltub juhendajast, kuid eesmärk on pakkuda praktikandile võimalust ka repetiitoritööks, võimalust töötada erinevas vanuses ning erineval tasemel ning võimekusega õpilastega, et anda võimalikult lai pilt tulevastest tööülesannetest. Praktikant õpib koostama repertuaari, valmistama ette tunde, neid läbi viima, analüüsima ning uusi eesmärke seadma ning formuleerima need õpilase arengu individuaalkavaks. Samuti valmistab ta oma õpilase(d) ette avalikeks esinemisteks ja viib läbi pedagoogilise praktika kontserdid. Selline praktikavorm loob usaldusliku suhte juhendaja ja juhendatava vahel ning sellest tulenevalt on ka nõutud dokumentatsiooni roll väiksem. Tundide analüüs toimub vahetult suuliselt ning tagasisidel on selles oluline roll.

Interpretatsioonipedagoogika praktika võrdlus üldpõhimõtetega

Põhimõte	Interpretatsioonipedagoogika õppekava
Praktikal on võtmeroll õpetaja kutseidentiteedi kujunemisel.	Praktika toetab väga olulisel määral kutseidentiteedi kujunemist tulenevalt praktika ülesehitusest ja ülesannetest. IP õppekava väga suur eelis on täiesti individuaalne lähenemine, mis võimaldab praktikandil arvestada oma õpilase juhendamisel tema individuaalsete eripäradega ning kohandada vastavalt sellele kogu õpiprotsessi. Läbi sellise õpiprotsessi on võimalik kogeda laia spektrit õpetaja kutseoskuste rakendamises ja tegevustest. Kogu praktika perioodi vältel saab tudeng väärtusliku kogemuse planeerimise ja juhtimise, suhtlemise ning eneseanalüüsi ja kutsealase arengu toetamise osas. Individuaalõpe võimaldab kogeda väga olulises mahus ka õpikeskkonna kujundamise ja õppimise juhendamise ja õppija arengu ja õppeprotsessi analüüsimise ja hindamisega seotud oskuste rakendamist, mida tavalise rühmatunni puhul üldhariduskoolis tavapärase praktikamahu piires on raske saavutada. Eraldi väärib märkimist valdkond õpilaste motiveerimine, sest IP eriala omapära tõttu on siin võimalik väga süvendatult tegeleda õpilase sisemise motivatsiooni küsimustega, mis kogu õpiprotsessi tulemuslikkuse mõttes on ülioluline. Kõige väiksem kattuvus on koostöö valdkonnas, milles osaliselt on arenguruumi, eelkõige pidades silmas potentsiaalset koostööd kolleegidega. Teatud osas koostöö valdkonnas jääbki kogemuste saamine piiratuks praktikakorralduse eripärade tõttu IP erialal, mis omakorda tulenevad otseselt pilli-, lauluõpetaja töö iseloomust tema tavapärasest töökeskkonnas. Praktikajuhendis on toodud välja kõik kutseoskuste ja tegevuste tasandid, kõige vähem on pööratud tähelepanu koostööle, muudes valdkondades on detailsusaste sõltuv individuaalõppe eripärast.
Ülikool ja	Kuivõrd IP eriala puhul ülikool ja praktikabaas enamikel juhtudel ongi üks ja seesama, siis ei oma antud põhimõtte selle tavalise sisu mõttes tähendust. Küll

praktikaasutus tegutsevad praktika raames ühise õpetamiskoguk onnana.	<p>aga võiks siin tõstatada küsimuse, mil määral on praktikajuhendamisse kaasatud EMTA teisi osapooli. Juhul, kui tudeng praktiseerib väljaspool EMTA-t, ei ole praktikabaas praktikajuhendamisse kaasatud aktiivse osapoolena, küll aga on võimalik praktikabaasiga seotud pedagoogidel omal soovil juhendatud tundides vaatelejatena osaleda.</p>
Praktikat juhendavad õppejõud ja õpetaja toetavad üliõpilaste kogemustest õppimist.	<p>Kogu praktika perioodi vältel toimub pidev individuaalne tagasisidestamise protsess, kuivõrd analüüs toimub pärast igat antud tundi suulises vormis. Oluline rõhk on tagasisidel tudengile, kuid kindlasti on tegemist vastassuunalise tegevusega. Väga suur osa tunnianalüüsis on ka reflektatsioonil, tudengi eneseanalüüsi toetamisel on õppejõul suur roll ning nii väljendub see ka juhendis. Tagasiside ja eneseanalüüsi tulemusena formuleerub uue tunni plaan ning vajadusel kohandatakse ka praktikaperioodiks koostatud individuaalset õppekava, mis on koostatud tudengi õpilase arengu toetamise eesmärgil. Tagasiside lõpphindena kujuneb praktika lõpus toimival komisjoni poolt hinnataval lahtisel eksamitunnil, kus hinnatakse praktikandi tööd õpilasega, kellega ta on varasemalt töötanud, praktikandi poolt koostatud õpilase analüüsi ning ettepanekuid õpilase arengutee jätkamiseks. Väga oluline eelis sellise praktikavormi puhul on ka praktikandi hindamise ühe osana tema õpilase arengu hindamine, mis on võimalik pika ja järjepideva kontakti tõttu osapoolte vahel. Laiemas ringis on eneseanalüüs toetatud ka pilli- ja laulu eriala didaktika loengute/seminaride käigus.</p>
Pedagoogiline praktika toimub läbivalt õpingute vältel ja algab esimesel semestril	<p>IP erialal on praktika täiel määral õpinguid läbiv ning väga hajutatud. Praktika kestab iganädalaselt kõikide semestrite lõikes. Teoreetiliste ainetega seostatavus toimub nii didaktika loengute/seminaride raames kui ka pedagoogilise praktika käigus õppejõupoolse didaktikaalase nõustamise käigus. Teoreetiliste ainetega laiemapõhjalisema seostatavuse potentsiaal on väga kõrge, kuivõrd praktika on kogu õpiperioodi läbiv ning seega annab väga häid võimalusi ainetevaheliseks integratsiooniks.</p>

Interpretatsioonipedagoogika praktikakorralduse SWOT analüüs

Tugevused. Eriala kõrge õppekvaliteet ning rahvusvaheline konkurentsivõimelisus õigustab kasutatavat pedagoogilise praktika süsteemi, mis on tänases maailmapildis (eelkõige Euroopas) sellisel kujul säilinuna võrreldav tugevamate muusikakõrgkoolidega. IP erialal on pedagoogilise praktika tugevusteks hajutatud, järjepidevus, hea pillipark ning väga individuaalne lähenemine, mis on teostatav ainult väga iseseisvate ja professionaalsete juhendajate olemasolul. Samuti püüdleb praktikakorraldus terviklikkusele, seda nii tervikliku õppetsükli läbimise kui ka erinevate praktikaülesannete püstitamise kaudu eesmärgiga tagada tugeval tasemel kutsealane ettevalmistus. Kindel nõue juhendada erinevas vanuses ja erineva professionaalsuse tasemega õpilasi ning võimalus teha koostööd ja õppida professionaalidelt, nagu näiteks ka korraldatava „Meistriklassi“ raames, avardavad tudengite silmaringi.

Võimalused. Juba väljakujunenud usalduslikud suhted praktikandi ning praktikajuhendaja vahel võiks leida uue väljundi edaspidiselt mentorluse vormis, mis võimaldaks veelgi kinnistada õpitut, eriti esimesel kutseaastal. Praktikajuhendajate motiveerimisel võiks olla suur roll võimalusel osaleda erialastel rahvusvahelistel koolitustel/konverentsidel. Eelmainitud muudatused eeldavad aga lisaressursi olemasolu. Üheks oluliseks võimaluseks logistikaga seotud probleemide lahendamisel ja seeläbi juhendamisalase kvaliteedi tagamisel ettenähtud vormis, oleks harjutuskooli kui praktikabaasi rajamine EMTA juurde. Selline süsteem on ka varasemalt olnud, kuid on rahaliste võimaluste tõttu täna päevakorrast maas. Täiendavat rõhku võiks panna ka praktika käigus toimuva õpiprotsessi analüüsile ja tagasisidestamisele. Analüüsi toetaks seminaride korraldamine tudengitele, mille eesmärgiks oleks praktika käigus tekkinud probleemide lahendamine. Tagasisidestamist parendaks oluliselt arvestuste ja eksamite tasustamine, kuivõrd täna on need komisjoniliikmetele (sh ka juhendajale) tasustamata ning arutelu sisukus ja maht on oluliselt sõltuvad õppejõudude missioonitundest.

Arenguvajadused ja ohud. Ehkki praktikamudeli ülesehitus, kus juhendamine on õppejõudude töö orgaaniline osa ning praktikatunnid toimuvad kõrgkooli enda ruumides, võimaldab esialgsel pilgul vähem kulukat ülalpidamist, tõstatub siingi ressursside nappuse küsimus. Eelkõige seab ressursside nappus piirangud süsteemi arendamisele, näiteks järjepidevuse tagamisel juhendamisel olukorras, kus eelnevalt tuleb lahendada logistilised probleemid. Samuti on väga tagasihoidlikud võimalused põhivastutust kandvate praktikajuhendajate motiveerimisel, seda otseselt nii õiglase tasustamise kui ka atraktiivsete koolituste pakkumise näol. Individuaalõppe eripära avaldub oluliselt suuremas kontakttundide arvus, kui see täna on ette nähtud ning pikas plaanis ei ole selline rahastamine jätkusuutlik. Samuti on täna töökohustustena arvestamata iseseisev täiendamine, mis aga individuaalse juhendamise korral on möödapääsmatu. Seega väljendub ressursside nappuse probleem nii rahalises mõttes kui ka täiendava inimressursi kaasamise mõttes, pidades silmas nii praktikajuhendamise mitmekesistamise eesmärki kui ka praktikajuhendajate erialast täiendamist.

KOKKUVÕTTEKS

Praktika senine korraldus EMTA-s on paljuski ajaloolistest väljakujunenud ja traditsioonidest lähtuv. Praktikakorraldust on kohandatud seoses õppesüsteemide muutustega ja nii ollakse ka täna osalises muutuses, minnes üle 4+1 süsteemilt 3+2 süsteemile. Uue õppesüsteemi valguses on fookuses praktika võtmerolli säilitamine kutseidentiteedi väljakujunemisel ning kogu õppekava terviklikkuse toetamisel. Praktikakorraldust iseloomustab hajusus ja õpinguid läbivus, mis võimaldab järjepidevuse toetamist nii tudengi tegevustes kui ka juhendamisalastes tegevustes. EMTA omapäraks on ühe juhendajaga mudel, mis mõlemal juhul kannab kõrge kvaliteedi tunnuseid - juhendajate näol on tegemist väga professionaalsete pedagoogidega, kes töötavad suure iseseisvuse ja vastutuse tingimustes. Kogu juhendamisprotsess on väga individuaalne ning võimaldab paindlikult läheneda tudengi vajadustele, luues usaldusliku sideme juhendaja ja juhendatava vahel. See on osalt võimalik ka tänu väiksele tudengite arvule. Praktika sisuline pool on väga mitmekülgne, võimaldades töötada erinevas vanuseastmes ja võimekusega õpilastega. Piiratud ressursside tingimustes on õppekava juhid lähtunud oma otsustusvabaduse piires paindlikult, otsides praktika osalistele parimat lahendust. Täna tähendab see osaliselt ka juhendamisalast tasustamata tööd, kuivõrd tasustatakse teatud osa, kontakttundide arvu, tehtud

tööst ja muu ettevalmistav, analüüsi toetav ja tagasisidet sisaldav osa on sõltuv pedagoogide missioonitundest. Praktika arendamine täiendavate tegevuste läbi, näiteks erialased koolitused juhendajatele, praktikaasutuste suurem kaasatus, praktikabaasi rajamine EMTA juurde jne, on oluliselt piiratud nii rahaliste kui ka inimressursi puudusega kaasnevate probleemide tõttu.

VIII. PEDAGOOGILINE PRAKTIKA EESTI KUNSTIAKADEEMIAS

Sissejuhatus

Eesti Kunstiakadeemias (edaspidi EKA) on bakalaureusetasemel ettevalmistusega kunstnikel ja kunstiteadlastel võimalik jätkata magistritasemel õpinguid kunstiõpetaja õppekaval. Kunstiõpetaja õppekava eesmärk on valmistada ette kunstiringi, -studio juhendajaid, põhikooli, gümnaasiumi, huvialakooli, loomekeskuse kunstiõpetajaid või muuseumipedagooge. Lai valik teostusvõimalusi eeldab selle toetamist mitmekülgse pedagoogilise praktika korralduse ja sisu näol, mis täna on jaotatud kahte suurde valdkonda – praktika üldhariduskoolides ja muuseumides. Muuseumipedagoogika praktika sellise korralduse näol on tegemist unikaalse nähtusega Eestis.

Oluliseks EKA spetsiifilisteks märkuseks, lisaks tudengite kunstialasele taustale, osade tudengite puhul ka eelnevale pedagoogilisele kogemusele, on eelseisvad väljakutsed. Nimelt on hetkel toimumas olulised ümberkorraldused EKA õpetajakoolituse valdkonnas – uue juhi tulekuga on eesmärk vaadata üle kogu kunstiõpetaja õppekava, sealhulgas ka pedagoogilise praktika korraldus ja sisu. Esmane õppekava analüüsi puudutav info koguti 2011. aasta lõpuks, millest lähtuvalt pannakse paika edasine tegevuskava. Seega toimub täna EKA-s asutusesisene toimivate osade ja kitsaskohtade kaardistamine, eesmärgiga tagada professionaalsus ning jätkusuutlikkus õpetajahariduse pakkumisel. Protsessi on kaasatud teiste hulgas ka potentsiaalsed praktikajuhendajad ning tudengid. Järgnevalt on toodud ülevaade pedagoogilise praktika korraldamise ja sisu hetkeseisust nii ajaloolises pildis, kuidas on olnud seni, kuid osalt vaadates ka tulevikku määral, mis enne esimesi konkreetseid plaane on võimalik. Ajalooline info omab olulisust eelkõige üldpildis, sest sisulisem ja detailsem info on alles selgumas ning on esitatud täna eelkõige uue juhi nägemuse kohaselt. Seetõttu ei ole otstarbekas ka teemade teatud astmest detailsem analüüs, kuivõrd see ei peegelda adekvaatselt valitsevat olukorda.

Pedagoogilise praktika maht ja eesmärk

Keskendudes pedagoogilise praktika eesmärkidele, siis täna on uue õppekava juhi selge nägemus praktika ulatust veelgi suurendada ja tuua sisse ka huvikooli mõiste. Praktika ümberkorralduste vajadus on suuresti tingitud ka uutest riiklikest õppekavadest, mis tõid väga suure muutuse just kunsti ainekavades. Senisest olulisemaks on muutunud just kunsti mõistmise, kunsti analüüsimise ja kunsti abil eri valdkondade vaheliste seoste loomine ehk aine on muutunud senisega võrreldes kognitiivsemaks, mis seab kunstiõpetajale uusi väljakutseid nii erialase kompetentsuse kui ka ainete integreerimise oskuse mõttes. Kuivõrd praktiline kunsti tegemise pool on üldhariduskoolis siiski väga minimaalne, peab see väljund säilima kallakuga koolide ja huvikoolide tasemel, mis tähendab selget vajadust selle tasandi haridusasutuste kaasamiseks praktikaasutustena.

Muuseumipraktika omab kunstiõpetaja õppekaval tähendust täiesti eraldiseisva valdkonnana, mille arendamine eraldi õppesuunaks on täna väga aktuaalne. Eraldiseisvus on põhjendatud, kuivõrd muuseumipedagoog töötab hoopis teistsuguses keskkonnas ja teistsuguse sihtrühmaga. Samuti on ootused ja eesmärgipüstitus tema töö osas oluliselt erinevad üldharidus- või huvikooliõpetajast. Muuseumipraktika senine korraldus on üsna mitmekülgne, hõlmates nii

vaatluspraktikat kui ka aktiivset osalust tundide läbiviimisel ja nende hilisemal analüüsil. Praktikantide poolt läbiviidud tundide sihtgrupiks Kumu kunstmuuseumis on haridusprogrammidele registreerunud kooliklassid, kogu praktika jooksul on neil võimalus tutvuda tööga kõikide sihtgruppide lõikes.

Kokkuvõttes võib öelda, et praktika EKA-s koosneb kolmest suhteliselt erinevast valdkonnast ja pedagoogilise praktika korraldus ja sisu peab tagama võimalikult hea ettevalmistuse kõigi valdkondade lõikes, et võimaldada tudengitele paindlikkust oma tulevastes karjäärivalikutel. Praktikate korraldus peab võimaldama tudengil saada esmane reaalne töökogemus, eesmärgiga määratleda, milline valdkond talle kõige paremini sobib. Uus õppekava juht näeb väga suurt potentsiaali ka praktilisel magistritöö sisendil, eesmärgiga täita sotsiaalne tellimus teha magistritöid, mis toetaksid ka tegevõpetajaid nende igapäevases töös. Alljärgnevalt on toodud ajalooline praktikaainete loetelu ning maht.

Tabel 28 Pedagoogilise praktika maht ja struktuur kunstiõpetaja õppekaval

Õppekava	Aine	Maht	Kestus	Aeg
Kunstiõpetaja (MA)	Pedagoogiline praktika	8 EAP	6 nädalat	I semester
	Muuseumipedagoogiline praktika I	4 EAP	2-3 intensiivset päeva	I semester
	Muuseumipedagoogiline praktika II	3 EAP	6 nädalat	I semester

Esialgse plaani kohaselt soovitakse praktikad korraldada uue õppekava raames järgnevalt: vaatluspraktika I semestril, pedagoogiline praktika II semestri alguses ja huvihariduse praktika II semestri lõpus, muuseumipedagoogika praktika põhiosa jääks III semestrisse. Plaanis on ka praktika mahu suurendamine, pidades ühtlasi silmas nii huvikoolide tasandi kaasatust kui ka magistritöö nõuete ja mahu korrigeerimist.

Pedagoogilise praktika juhtimine ja koordineerimine

Ajalooliselt on vastutanud pedagoogilise praktikaga seotud tegevuste eest osakonna juhataja ehk õppekava juht ühes isikus, lähtudes nii õpetajakoolituse raamõuetest, õpetaja kutsestandardist, kõrgharidusstandardist, riiklikust õppekavast kui ka haridusstrateegiast. Kõikide praktikavormide jaoks on loodud praktikajuhendid, mille on koostanud üldhariduskoolide osas õppekava juht, muuseumipedagoogika praktikate osas vastavalt muuseumipedagoogika praktikajuhendajad. Üsna autonoomselt tegutsenud õppekava juhi täpsemate ülesannete alla kuulusid praktika rolli ja sisu määratlemine, praktika üldine korraldamine üldhariduskoolides, samuti ka ainuisikuline kõrgkoolipoolne juhendamine ainemetoodikuna, praktika lõppkonverentsi läbiviimine ja hindamine ning didaktiliste ainete lugemine lektorina, mis haakuvad pedagoogilise praktikaga üldhariduskoolides. Ülalkirjeldatud õppekava juhi koormusest tulenevalt vastutasid praktika sisulise juhendamise eest siiaani peaaesjalikult kunstiõpetajad üldhariduskoolides.

Õppekava arendamise ja ka kogu osakonna töö kvaliteedi seisukohast lähtudes peab uus juht oluliseks neid ülesandeid jagada. Rahalisi ressursse arvestades saab antud olukorras olla lahenduseks eelkõige inimressursi puuduse tõttu EKA-s tunnitaskuliste õppejõudude palkamine, tihe koostöö nii majasisese kui ka majavälise kompetentsi kaasamise eesmärgil. Selline praktika on toimiv muuseumipedagoogika puhul, kus kogu vastutus on delegeeritud tunnitaskulisele õppejõule. Uue juhi hinnangul on mõistlik vaadata ka üle muuseumipedagoogika praktika senine korraldus, eesmärgiga muuta see mitmekesisemaks ning võtmeisikutest vähem sõltuvaks, sõlmides lepingulised suhted muuseumidega ja arendades uusi koostöövorme.

Praktikajuhendajad

Praktikajuhendajate senine valik on kujunenud ajalooliselt isiklike kontaktide baasil. Juhendamisalased ülesanded hõlmasid vaatluspraktika juhendamist, tudengi poolt antavate tundide ettevalmistusprotsessis osalemist, tudengi poolt antavate tundide vaatlemist ja nende analüüsi ja tagasisidestamist, tundide hindamist, praktikandi eneseanalüüsi toetamist, didaktikaalast nõustamist ning suunamist tegelemaks ka klassivälise tööga. Edasine eesmärk on leida kompetentsed praktikajuhendajad, kes oleksid võimelised ja motiveeritud panustama ka õppekava arendamisse. Ühtse kvaliteedi tagamise eesmärgil on plaanis ka kõik tulevased praktikajuhendajad koolitada EKA poolt ning pakkuda ka tulevikus erialaseid motiveerivaid koolitusi ning seminare, arvestades juhendajate vastutuse ja töökoormuse kasvu nii juhendamisalase sisulise kvaliteedikontrolli läbi kui ka läbi aktiivse osaluse praktikategevuste planeerimisel, analüüsil ja arendamisel.

Muuseumipedagoogika praktika on jaotatud hetkel kahte ossa, kummagi osa eest vastutab üks õppejõud: vaatluspraktika vormis õppereis Soome, kus külastatakse nii üldhariduskooli kui ka muuseumi ning põhipraktika Eesti Kunstimuuseumi filiaalides, enamasti Kumu kunstimuuseumis. Muuseumipedagoogika praktikajuhendajad on oma põhitöökohaga praktikaasutustega seotud, seega on praktikajuhendaja kummaski osas ühes isikus ehk ühteaegu nii kõrgkoolipoolne kui ka praktikaasutuse-poolne juhendaja. Kogu juhendamise- ja ka didaktiline kompetents, kuivõrd Kumu kunstimuuseumis toimuva praktika juhendaja näol on tegemist ka muuseumipedagoogika õppejõuga, põhineb isiklikul kogemusel ja isiklikul initsiatiivil läbitud koolitustel. Praktikaga seotud ülesanded Kumu kunstimuuseumis hõlmavad nii juhtimist, koordineerimist kui ka kogu juhendamisalast tegevust ning kokkuvõtivate seminaride korraldamist. Lisaks vastutab muuseumipedagoogika praktikajuhendaja ka didaktilise toe eest, viies läbi muuseumipedagoogika kursuse ning selle raames ka vaatluspraktikat.

Praktikaasutused

Senine praktikaasutuste võrgustik üldhariduskoolides on tekkinud eelkõige läbi kontakti praktikajuhendajatega. Tänapäevase juhi üks suurimaid eesmärke on välja töötada harjutuskoolide võrgustik ning sõlmida nendega lepingulised suhted, mis oleksid aluseks tugevaks partnerluseks. Sobiva harjutuskoolide võrgustiku väljatöötamise eesmärgil on alustatud juba ka läbirääkimisi. Muuseumipedagoogika praktikate osas on senine praktikaasutuste valik seotud samuti juhendajatega, inimressursi piiratus determineerib olemasolevad valikud, kuivõrd juhendaja viibib kõikides tudengi poolt antud tundides. Hetkel on Eestis vastavasisulise

kvalifikatsiooniga juhendajaid, kes suudavad tegeleda ka kogu praktika koordineerimise ja didaktilise toega, üks, kes põhikohaga on tegev Kumu kunstimuuseumi kuraator-metoodikuna. Võtmeisikutest sõltuva süsteemi riskide hajutamise ja ka praktikaasutuste mitmekesistamise eesmärgil on plaanis välja töötada uusi koostöövorme ka teiste muuseumidega, need lepinguliselt fikseerida ning kaasata ka teiste lähiriikide muuseume, eelkõige Põhjamaadest.

Pedagoogilise praktika rahastamine

Pedagoogilise praktika rahastamine kunstiõpetaja erialal käib läbi vastava osakonna eelarve ning rahastamise aluseks on riikliku koolitustellimuse hind, millest arvestatakse maha üldkululõiv 37%, lisaks dekanaadile 4,5% ning üldainete kulud 15%, see teeb kokku kaudseteks kuludeks 56,5% RKT-st (tabel 29).

Tabel 29 Kunstiõpetaja õppekava hind ühe üliõpilase kohta aastas

RKT suurus	RKT järgi 1 EAP hind	Üldkulude määr	RKT suurus ilma üldkuludeta	RKT 1 EAP hind ilma üldkuludeta
7586 €	126 €	56,5%	3300 €	55 €

Kunstiõpetaja õppekava pedagoogilise praktika rahastamisel on määratletud nii kõrgkoolipoolse õppejõu kui ka praktikaasutusepoolse juhendaja töökoormused ja -tasud on välja toodud tabelis 30:

Tabel 30 Praktikajuhendamise eest ette nähtud töökoormus 1 tudengi kohta õppekaval ning tunnitasu

Õppejõu töömaht	Õppejõu tunnitasu	Õpetaja töömaht	Õpetaja töötasu
12 tundi	13 €	22 tundi	5,44 €

Juhendajate töötasudele lisanduvad praktika materjalide kulud, mida on hinnanguliselt 20€ väärtuses ühe üliõpilase kohta terve praktika jooksul ehk 1,3€ ainepunkti kohta õppekaval. Juhendajate sõidukulused kunstiõpetaja õppekaval ei ole kaetud, samuti pole ette nähtud eraldi rahalisi vahendeid juhendajate koolitamiseks või praktika arendustegevusteks.

Pedagoogilise praktika kulud kokku kunstiõpetaja õppekaval koosnevad seega õppejõududele ja praktikaasutuse juhendajatele ette nähtud töötasudest ning materjalide kuludest. Tabelis 31 on välja toodud arvestuslikud kulud nii ühe tudengi kui ka ühe ainepunkti eest kunstiõpetaja õppekaval.

Tabel 31 Pedagoogilise praktika kulud kunstiõpetaja õppekaval

	Õppejõudude tasud	Õpetajate tasud	Materjalid	KOKKU
Kulud 1 tudengi kohta	210 €	161 €	20 €	391 €
Kulud 1 EAP kohta	14 €	10,7 €	1,3 €	26 €

Seega on pedagoogilise praktika kulud ühe ainepunkti kohta pea poole võrra madalamad (26€), kui pärast erinevate üldkulude mahaarvestamist õppekaval kasutada oleva riikliku koolitustellimuse raha (55€), samas on oluline meeles pidada, et kunstiõpetaja õppekava riiklik koolitustellimus on väga madal (7 kohta 2010/11 õppeaastal) ning see on ka ainus õppekava, mida EKA Kunstipedagoogika osakonnas pakutakse – seeläbi tuleb RKT vahenditest katta ka kõik osakonna toimimisega seotud kulud. Lisaks on erinevate osapoolte hinnangul selge, et praktikajuhendamisele kuluv tegelik tööaeg on oluliselt suurem ette nähtud töökoormusest.

Pedagoogilise praktika vastavus üldpõhimõtetele

PÕHIMÕTE	
Praktikal on võtmeroll õpetaja kutseidentiteedi kujunemisel.	<p>Planeerimise ja juhtimise tasand üldhariduskoolis toimuva praktika puhul on seni kaetud olnud üsna olulisel määral. Muuseumipedagoogika praktika puhul on esindatud kõik juhtimise ja planeerimisega seotud tasandid, mis sellises praktika vormis võimalikud on. Õpikeskkonna kujundamise ja õppimise juhendamise osas toetab senine õppekava osaliselt kutseidentiteedi väljakujunemist, osaline kaetus on eelkõige põhjustatud praktikal viibimise ajalisest piiratusest, nii lühikese perioodi jooksul ei ole võimalik omandada oskusi kirjeldatud tasemel. Muuseumipedagoogilise praktika osas on teatud pädevuste suhtes potentsiaalne kaetus isegi suurem, tulenevalt praktikaasutuse, juhendamise ja ka tunni ehk siis nõstsenariumi läbiviimise korralduslike eesmärkide ühetaolisusest.</p> <p>Ajaline faktor on piirav ka õpilase motiveerimist puudutavate kutseoskuste ja tegevuste juures, eriti on see aktuaalne muuseumipraktika puhul, kus tegemist võib olla ka üksiktundidega ja järjepidevust samade õpilastega töötamise mõttes ei teki. Olulisim erinevus kahe praktika puhul on motiveerimise võimalustes, üldhariduskoolides on võimalik perspektiivis toetada õpilaste sisemist motivatsiooni, muuseumipraktikate puhul jääb huvi tekitamine esmatasandil aga eelkõige välise motivatsiooni tasemele.</p> <p>Olenemata praktikandi vastutuse ja praktika olemuse piiratusest on olulist arenguruumi koostöö valdkonnas üldhariduskoolide tasandil, kuivõrd seni on jäänud kontakt kooliga üldisel tasandil nõrgaks. Muuseumipedagoogikas eksisteerib koostöö vormides, mis sellise praktika puhul on võimalik. Suhtlemist puudutavad oskused on toetatud mõlema praktikavormi puhul. Ajaline piiratus ja praktikandi roll määravad ka õppija arengu ja õppeprotsessi analüüsimise ja hindamisega seotud kogemuste saamise</p>

	<p>võimalikkuse. Algaja pedagoogi jaoks on sellele valdkonnale tähelepanu pööramisel väga suur vastutus juhendajal, sest loomulik on tegeleda esmajärjekorras eneseanalüüsiga olenemata töökeskkonnast.</p> <p>Mõlemate praktikavormide puhul on eneseanalüüsil ja kutsealaste oskuste arendamisel suur roll, kuivõrd praktika esmane eesmärk on võimalikult laiapõhjaline kogemus, mis muutub õpikogemuseks just eneseanalüüsi ja muutuste vajalikkuse kaardistamise läbi. Hetkel on see tugevasti üldhariduskoolis sõltuv konkreetsest juhendajast, kuivõrd sisulisem tagasisidestamine, eriti kõrgkoolipoolne, on seni olnud tagasihoidlik; muuseumipedagoogikas on see valdkond täna tugevamini toetatud praktikajuhendi pideva arendamise ja praktika osapoolte vastastikku toimiva tagasiside tõttu.</p> <p>Kunstiõpetaja õppekava praktikat puudutav ajalooline juhend oli kirjeldatud kutseoskuste ja tegevuste kogemise ja rakendamise reguleerimise osas üsna napp ning eelkõige esinevad need varjatud kujul praktika korralduses. Samuti ei selgunud juhendist ka otseselt hindamisalused ja nende seotus kutsealase arenguga. See viitab asjaolule, et juhendamisalane kvaliteet sõltus suurel määral konkreetsest juhendajast.</p> <p>Muuseumipedagoogika juhendites on keskendutud eelkõige kutseoskustele ja tegevustele, mis muuseumi kontekstis enim tähendust omavad. Nendeks on planeerimine, õpikeskkonna kujundamine, õppimise juhendamine ja õpilaste motiveerimine, eneseanalüüs, suhtlemine ja koostöö, mille detailsus juhendis väljendab juhendaja nägemust muuseumipedagoogi tööks vajalike oskuste omandamisest.</p>
<p>Ülikool ja praktikaasutus tegutsevad praktika raames ühise õpetamiskogukonnana.</p>	<p>Seni on üldhariduskoolide praktikajuhendajate ja kõrgkoolivaheline koostöö olnud üsna napp. Selles valguses ei toimu ka koostööd praktikaasutuse kui tervikuga ning praktikajuhendamise kvaliteet sõltus suurel määral konkreetsest juhendajast. Koostöö praktika eesmärkide saavutamiseks on seni olnud piiratud ka kõrgkooli sees. Muuseumipedagoogikas on olukord erinev, kuivõrd juhendaja on antud olukorras ühes isikus nii kõrgkooli kui ka praktikaasutuse esindajana. Täna on tegemist hästi toimiva süsteemiga, kuid tõsiseks riskiks on selle sõltuvus ühest isikust.</p>
<p>Praktikat juhendavad õppejõud ja õpetaja toetavad üliõpilaste kogemustest õppimist.</p>	<p>Üldhariduskoolides toimuva praktika käigus saadava tagasiside olemuse ja sisu eest vastutas seni täiel määral kunstiõpetajast praktikajuhendaja ning täpne ülesannete loetelu ja vastutuse kirjeldus seni juhendite tasandil on puudunud. Tagasisidestamise ja reflekteerimisprotsess toimus pidevalt kogu praktika perioodi vältel tudengi poolt antud tundide järel. Hindelised tunnid kooskõlastati ainemetoodiku ehk õppekava juhiga, mida valikuliselt külastati. Kogu praktika dokumenteeriti praktikapäeviku vormis. Lõpphinne vormistas ainemetoodik nii praktikajuhendaja kui ka metoodiku hinnangute, praktikapäeviku kui ka lõppkonverentsil praktikandi poolt tehtud ettekande põhjal. Samas ei ole ajaloolises juhendis toodud, mille alusel täpselt tudeng hinnatud saab ning kuidas on see seotud kutsealase arenguga. Muuseumipraktika dokumenteeriti praktikapäeviku vormis. Lõpphinne kujunes praktilise töö tulemusena Kumu kunstimuuseumi näitusesaalides (vaatluspraktika, iseseisev materjali omandamine, tundide juhtimine, töö koordineerimine, nähtud ja läbiviidud tundide analüüs, isikuomadused), mille on seni vormistanud õppekava juht, juhendaja ettepanekul. Kogu praktika perioodi vältel toimus tihe individuaalne</p>

	tagasisidestamise protsess pärast iga tudengi poolt läbi viidud tundi, eesmärgiga toetada tudengi eneseanalüüsi. Laiemas ringis toimus eneseanalüüs ka seminaride vormis.
Pedagoogiline praktika toimub läbivalt õpingute vältel ja algab esimesel semestril	Varasemalt algas praktika küll I semestril, kuid ei toimunud läbivalt õpingute vältel. Esialgse plaani kohaselt soovitakse oluliselt hajutada praktikate toimumist, pikendada praktikal viibitavat aega ning mitmekesistada praktikavorme. Praktikad peaksid toimuma läbivalt I-III semestri jooksul, jättes viimase magistritöö tarbeks. Eesmärk on planeerida praktikad nii, et samal ajal oleksid tudengid muudest õppetöökohustustest vabad. Praktika seotus teoreetiliste ainetega ei ole täna veel kõrgkoolitasandil reguleeritud. Uue õppekava koostamise läbi peaks oluliselt tõusma praktika vastavus esitatud põhimõtetega, seda nii ajalist faktorit leevendades, kui panustades ka õppekvaliteedi parendamisele läbi praktika sisu ja vormide mitmekesistamise ning koostöiste partnerite kaasamise.

Pedagoogilise praktika SWOT analüüs

Tugevused. Tänapäevase seisuga võib pedagoogilise praktika korralduse ja sisu osas EKA-s pidada tugevuseks mitmekülgset praktikaasutuste mõtet – lisaks üldhariduskoolidele toimib praktika ka muuseumides hetkel ainuvõimalikul viisil. Muuseumipedagoogiline praktika on võimalik tänu võtmeisikutele ning nende kompetentsile. Teiseks oluliseks tugevuseks on organisatsiooni väiksus ja paindlikkus, tudengite väike arv ning ka kõrge kunstialane ettevalmistus, mis annab väga hea võimaluse individuaalseks lähenemiseks.

Arenguvajadused. Suurimad väljakutsed seisnevad seoses uue õppekava koostamisega. Selles valguses on aktuaalsed nii praktika mahu piisavust, sisu kui ka hajutatust puudutavad küsimused. Väga olulist rolli tuleviku arengutes mängib sobivate proaktiivsete koostööpartnerite leidmine nii praktikabaaside, praktikajuhendajate kui ka tunnitavaliste õppejõudude näol, sest majavälise kui ka majasisese kompetentsi kaasamine on ainuke viis kvaliteetse ja jätkusuutliku õpetajakoolituse pakkumiseks.

Võimalused. Peamisteks võimalusteks praktika mitmekesistamiseks oleks huvikoolide kaasamine ning uute koostöövormide loomine laiema valiku muuseumidega. Selle valdkonnaga seotud inimressursi vähesusest tulenevaid riske Eestis aitaks vähendada muuseumipedagoogika kujundamine eraldi õppesuunaks.

Ohud. Üks eraldiseisev rahaline probleem eksisteerib seoses muuseumi- ja koolidevahelise koostööga, mille najal ühelt poolt muuseumipedagoogika osaliselt seisab ning mille vajadust teiselt poolt on selgelt uue riikliku õppekava raames üldhariduskoolidele selgitatud. Nimelt on uue riikliku õppekava raames muuseumikülastused kohustuslik õppekava osa, Kumu hariduskeskuse programmid on aga tasulised ning täna küsitakse ka tudengite poolt läbiviidavate tundide eest täistasu, mis juhendaja hinnangul ei ole õiglane ebaühtlase kvaliteedi tõttu. Selle probleemi lahendamine on aga väljaspool kunstipedagoogika osakonna või ka Kumu kunstimuuseumi vastutusala.

Suurimaks riskiks uue õppekava juhi plaanide realiseerumisel ja ka õppekava edasisel parendamisel üldises plaanis on siiski rahaliste ressurside puudus, mis täna väljendub ka tugevas inimressursi puuduses. See võib olla takistuseks praktikasüsteemi loomisel, mis toetub tugevatele partnerlussuhetele ja uudsetele koostöövormidele nii praktikaasutuste, juhendajate kui ka majasisese ja -välise ekspertteadmise kaasamise mõttes.

KOKKUVÕTTEKS

Täna on EKA väga keerulises olukorras, kuivõrd kogu senine tegevus õpetajakoolituse vallas tuleb ümber mõtestada. See tähendab nii uue õppekava koostamist, sh ka praktika rolli määratlemist, kui ka koostöiste partnerite leidmist oma plaanide elluviimiseks. Proaktiivsed partnerid ja uudsed koostöövormid on täna EKA jaoks ainuke viis tagada õpetajakoolituse jätkusuutlikkus, kuivõrd täna vastutab kogu selle tegevuse eest üks inimene ainuisikuliselt, seega sõltub soovitud tulemuste saavutamine otseselt võimekusest kaasata ekspertteadmisi nii majasiseselt kui ka väljastpoolt. Samas on EKA eeliseks antud kontekstis väiksus ja paindlikkus, mis võimaldab väiksele arvule tudengitele läheneda väga individuaalselt. Täna on küsimus eelkõige, kuivõrd selline dünaamiline ja koostööl põhinev mudel on olemasolevate ressurside raames teostatav. Eeldused selleks on olemas, kuivõrd juba tänaseks on EKA-s tegeletud praktika mitmekesistamisega, seda eelkõige praktikaasutuste ja sellest tulenevalt ka praktika sisu mitmekesistamise näol – välja on töötatud muuseumipraktika ning selle raames toimub ka õppereis välisriiki, olles loonud esmased sidemed välismuuseumide ja koolidega, kus erialane teave on osaliselt kõrgemal tasemel. Siht jätkata mitmekesistamise teed ja kaasata ka huvikoolid ning leida täiendavaid võimalusi, kuidas uues RÕK-is sisalduvaid eesmärke paremini täita, toetavad tugevalt kutseidentiteedi väljakujunemist. Lisaks partnerlussuhetele eeldab see partnerite koolitamist juhendamisalases võtmes. Kuivõrd täna on EKA-s valmisolek suurteks muutusteks ja muutuste kavandamiseks on juba suudetud kaasata potentsiaalseid tulevasi partnereid, jääb lõpptulemus tänase hinnangu kohaselt suuresti sõltuma ressurside olemasolust, mis võimaldaks teostada väikese, dünaamilise, avatud ja innovaatilise mudeli, mille eelised väljendusid ka pedagoogilise praktika korralduses ning tulemuslikkuses kutsealase arengu toetamisel.

IX. ÕPPEKAVADE VÕRDLUS

Kui varasemalt oli vaatluse all pedagoogilise praktika korraldus kõrgkoolide kaupa, siis järgnevalt on vaadeldud lähemalt 15 erineva õppekava pedagoogilist praktikat. Kõikide õppekavade pedagoogilise praktika eesmärgid, õpiväljundid, praktikaülesanded ning praktikakorraldus on pikemalt kirjeldatud aruande lisatabelites. Käesoleva peatüki eesmärgiks on välja tuua peamised erinevused ja sarnasused pedagoogilise praktika korralduses ning rahastamises sarnaste õppekavade vahel, selleks on need jaotatud viide erinevasse rühma vastavalt käesoleva analüüsi tellija hankekutses väljatoodud jaotisele. Selle kohaselt võrreldakse õppekavasid järgnevalt:

Tabel 32 Viis õppekavade võrdluse rühma

1.	Koolieelse lasteasutuse õpetaja (TPS) Alushariduse pedagoog (TLÜ)
2.	Klassiõpetaja (TLÜ) Klassiõpetaja (TÜ)
3.	Muusikapedagoogika (EMTA) Kunstiõpetaja (EKA) Aineõpetaja (TLÜ) Pedagoogika + mitme aine õpetaja (TLÜ) Gümnaasiumi loodusteaduste õpetaja (TÜ) Põhikooli mitme aine õpetaja (TÜ) Muusikaõpetaja (TÜ VKA)
4.	Kutsepedagoogika (TLÜ) Tehnikaõpetaja (TTÜ)
5.	Huvijuht-loovtegevuse õpetaja (TÜ VKA) Interpretatsioonipedagoogika (EMTA)

Võrreldes pedagoogilise praktika korraldust üldiselt erinevate kõrgkoolide vahel, võib välja tuua järgmised peamised erinevused:

- ❖ **Peamine praktikakorralduse eest vastutav üksus** – TLÜ-s on selleks loodud õppekavade-ülene pedagoogilise praktika keskus, TÜ-s on vastutus jagatud Pedagogicumini ning teaduskondade/osakondade vahel, TTÜ-s vastutab praktikakorralduse eest õppekava pakkuv Inseneripedagoogika Keskus, TPS-is vastutab õppekava pakkuv osakond, EKA-s osakonna juhataja ning EMTA-s vastava õppekava juht.
- ❖ **Praktikajuhendajad** – Kui TLÜ, TÜ, TTÜ ning TPS-i pedagoogilise praktika puhul on ühel üliõpilasel korraga enamasti kaks juhendajat (praktikaasutuses ja kõrgkoolis), siis EMTA ja EKA puhul on üliõpilasel enamasti üks juhendaja (praktikaasutuses).
- ❖ **Praktikaasutuste võrgustik** – kõrgkoolid erinevad teineteisest oluliselt selle poolest, missugustel alustel praktikaasutused kõrgkooliga seotud on. Tartu Ülikoolil on praktikaasutustega pikemaajalised raamlepingud ning iga praktikajuhendajaga eraldi käsunduslepingud, Tallinna Ülikoolil on praktikaasutustega koostöökokkulepped, Tallinna Pedagoogilisel Seminaril asutustega 3-aastased lepingud, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias on muusikapedagoogika erialal lepingud juhendajatega, Tallinna

Tehnikaülikoolis ning Eesti Kunstiakadeemias ei sõlmita praktikaasutuste või -juhendajatega lepinguid.

- ❖ **Koostöö kõrgkooli ja praktikaasutuse vahel** – erinev on ka see, mil määral on erinevad praktikaasutused ja/või sealsed praktikajuhendajad kaasatud pedagoogilise praktika arendustegevustesse. TLÜ ja TPSi puhul on koostöö väga tihe, TTÜ ja TÜ puhul pigem vähene või põhineb isiklikel kontaktidel ning EKA ja EMTA puhul on see seni olnud minimaalne, kuid muutumisel.
- ❖ **Praktika struktuur õppekavas** – oluline erinevus on kõrgkoolide vahel praktika liigendatuses: TTÜ ning enamikel TÜ õppekavadel on üks pedagoogilise praktika aine, TLÜs on kõikidel õppekavadel sarnaselt üks eelpraktika ning kaks põhipraktikat (mõnel juhul veel lisaks kõrvaleriala praktikad), EKA-s on kolm kohustuslikku praktikaainet, EMTA-s kaks ning üks valikuline, TÜ klassiõpetaja õppekaval ning TPS-is on 7 erinevat praktikaainet. Suurem praktikaainete hulk võimaldab enamasti suuremat praktika hajutatust õppekaval.
- ❖ **Rahaliste vahendite ja praktikakulude suurus** – vastavalt riikliku koolitustellimuse erinevatele baasmaksumustele õppeastmete lõikes ning koefitsientidele õppesuundade lõikes, on ka vaadeldavatel õpetajakoolituse õppekavadel kasutada väga erinevas suurusjärgus vahendid õppekulude, sealhulgas pedagoogilise praktika rahastamiseks. Eelnevates peatükkides välja toodud õppekavadel kasutada olevad RKT summad ning välja arvatud pedagoogilise praktika arvestuslikud kulud ühe ainepunkti kohta, on kokku võetud kõikide vaadeldavate õppekavade kaupa tabelis 33.

Tabel 33 Riikliku koolitustellimuse hinna ja pedagoogilise praktika kulude võrdlus ühe ainepunkti alusel 15 õppekava lõikes

Kõrgkool	Õppekava	RKT € (2010 /11)	Üldkulu määr	RKT € ilma lõivuta	RKT 1 EAP kohta	Praktikakulud 1 EAP kohta
TPS	Koolieelse lasteasutuse õpetaja (RKH)	1869	33%	1252	21 €	31 €
TLÜ	Alushariduse pedagoog (BA)	3161	40,5%	1881	31 €	32 (11,6) €*
TÜ	Klassiõpetaja (BA+MA)	2634	50%	1302	22 €	20 €
TLÜ	Klassiõpetaja (BA+MA)	2529	40,5%	1505	25 €	38 (12) €*
EMTA	Muusikapedagoogika (MA)	7586	-	7586	126 €	100 €
TÜ VKA	Muusikaõpetaja (MA)	7586	27%	5476	91 €	91 €
EKA	Kunstiõpetaja (MA)	7586	56,5%	3300	55 €	26 €
TLÜ	Aineõpetaja (MA)	4215	40,5%	2508	42 €	40 (11) €*
TÜ	Gümnaasiumi loodusteaduste õpetaja (MA)	4214	65%	1461	24 €	24 €
TLÜ	Pedagoogika (BA) + mitme aine õpetaja (loodusained) (MA)	4004	40,5%	2382	40 €	45 (13) €*
TÜ	Põhikooli mitme aine õpetaja (humanitaarained) (MA)	2739	50%	1371	23 €	23 €

TTÜ	Tehnikaõpetaja (MA)	3161	46%	1707	28 €	9 €
TLÜ	Kutsepedagoogika (BA)	2108	40,5%	1254	21 €	37 (11,7) €* €*
EMTA	Interpretatsiooni-pedagoogika (MA)	7586	-	7586	126 €	58 €
TÜ VKA	Huvijuht-loovtegevuse õpetaja (RKH)	2528	73%	672	11 €	11 €

* TLÜ puhul on praktikaasutuste poolsete juhendajate töötasud küll kulude arvestuses sees, kuid nende rahastamine toimub üldkuludest, mistõttu pole see otseselt võrreldav RKT vahendite 1 EAP hinnaga. Sulgudes praktikakulud ilma õpetajate töötasudeta.

Nagu eelnevast tabelist näha, on riikliku koolitustellimuse kaudu saadavad vahendid õppetöö läbiviimiseks vaadeldavatel õppekavadel juba vägagi erinevad: kui Tallinna Pedagoogilise Seminari õppekaval on RKT 1 869€ tudengi kohta aastas, siis EMTA, EKA ja TÜ VKA muusikaõpetaja õppekaval on vastavaks summaks 7 586€ üliõpilase kohta ehk neli korda rohkem, sest muusika- ja kunstiõpetaja õppekavade üldine RKT baasmaksumuse koefitsient on teistega võrreldes oluliselt kõrgem¹³. TPS-i puhul on riiklikke vahendeid niivõrd vähe olnud seetõttu, et rakenduskõrghariduse õppekavad on seni olnud madalamalt rahastatud, kui akadeemilise kõrghariduse omad. Alates 2011/12. õppeaastast kõrgkooli astunud üliõpilaste puhul on nüüdseks RKT baasmaksumused rakenduskõrghariduse ja bakalaureuseastme vahel ühtlustatud¹⁴, mis peaks edaspidiselt suurendama ka TPS-i koolieelse lasteasutuse õpetaja ning TÜ VKA huvijuht-loovtegevuse õpetaja õppekavade vahendeid pedagoogilise praktika pakkumisel.

Olulise erinevuse vaadeldavatel õppekavadel kasutada olevatesse rahalistesse vahenditesse teeb ka riikliku koolitustellimuse maksumusest kõrgkoolides mahaarvestatav üldkulu, mida kasutatakse erinevatel eesmärkidel (täpsemalt iga kõrgkooli üldkulu kohta selgitus vastava asutuse peatükis). Kui näiteks Tallinna Pedagoogilises Seminaris on võimalik kasutada otseste õppekulude, sealhulgas pedagoogilise praktika rahastamiseks 67% RKT vahenditest, siis samas TÜ VKA huvijuht-loovtegevuse õpetaja erialal on kasutada vaid 27% riikliku koolitustellimuse summast. See muudab veelgi teravamaks erinevate õppekavade lähtekoha ja võimalused pedagoogilise praktika tegevuste rahastamisel, kui mõnel õpetajakoolituse õppekaval on võimalik otseselt kasutada vaid 11€ või 21€ ühe üliõpilase ühe ainepunkti kohta, samas mõnel teisel õppekaval koguni kümme korda rohkem. Enamikel õppekavadel jäävad rahalised vahendid otsesteks õppekuludeks siiski 21€ - 31€ vahemikku. Taolist riikliku koolitustellimuse summade ning üldkulumäärade erinevust on oluline meeles pidada pedagoogilise praktika ühtlustamisel ja üldpõhimõtete väljatöötamisel, sest õppekavade lähtekohad praktikategevuste rahastamisel on juba niivõrd erinevad.

Sarnaselt erinevad ka kulutused pedagoogilise praktika toimimisele nii kõrgkoolide kui ka õppekavade lõikes, varieerudes üheksast eurost ühe üliõpilase ühe ainepunkti kohta TTÜ tehnikaõpetaja erialal kuni saja euronni EMTA muusikapedagoogika erialal, enamikel õppekavadel jäävad need kulud siiski 22€ - 40€ vahemikku. Peamiseks põhjuseks sellele on

¹³ Õppevaldkondade koefitsiendid. Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/733969>

¹⁴ Riikliku koolitustellimuse alusel moodustatud õppekoha baasmaksumus ning doktoriõppe tulemustasu määr 2011. aastal. Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/115022011001>

asjaolu, kas kõrgkoolis makstakse praktikajuhendajatele tasusid ning missugune on sel juhul tasu suurus. Tallinna Ülikooli õppekavadel on praktikakulud võrreldes Tartu Ülikooli sarnaste õppekavadega keskmiselt kõrgemad, sest seal on ka praktikaasutuse-poolsetele juhendajatele määratletud kindel töömaht ja töötasu. TTÜ tehnikaõpetaja õppekava puhul on teada, et juhendamise eest mingisuguseid tasusid ette nähtud pole, seega on ka otsesed praktikakulud minimaalsed. Võrreldes käesolevas analüüsis väljaarvutatud pedagoogilise praktika kulusid kasutada olevate RKT vahenditega, on olukord õppekavadel küllaltki erinev: on õppekavasid, kus juba senised kulutused (mis tegelikult ei ole lõplikud, kuna nendele võivad lisanduda erinevad muud kulutused, mida antud analüüsis polnud võimalik kasutada) on oluliselt suuremad kasutada olevatest RKT summadest pärast üldkulu mahaarvamist – näiteks TPS-i koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava. Samas on õppekavasid, kus kulutused on oluliselt madalamad, näiteks EMTA, EKA ja TTÜ vaadeldavad õppekavad. Kolmas grupp õppekavasid on sellised, kus kulud ja vahendid on sarnases suurusjärgus. Võttes arvesse, et enamikel vaadeldavatel õppekavadel on üheks peamiseks probleemiks praktikajuhendajate töö- ja ajakulu vähene või puuduv rahastamine, mis võib oluliselt mõjutada pedagoogilise praktika kvaliteeti, on eelpool väljatoodud kulude ja vahendite võrdlemisel selge, et rahalised võimalused praktika kvaliteedi tõstmiseks on enamikel õppekavadel minimaalsed või puuduvad täielikult.

Nagu ka varasemalt selgitatud, tuleb nende arvude võrdlemisse siiski suhtuda ettevaatusega, sest kõrgkooliti on rahaliste vahendite ja kulude arvutamise alused suhteliselt erinevad. Lisaks tuleb mees pidada, et enamikel vaadeldavatel õppekavadel on pedagoogilise praktika rahastamine küllaltki läbipaistmatu ning analüüsi jaoks polnud võimalik saada täpset ülevaadet praktikaga seotud kuludest.

Õppekavade võrdlus 1: koolieelse lasteasutuse õpetaja

Esimese võrdluse puhul on vaatluse all koolieelse lasteasutuse õpetaja eriala esmaõpe, mida pakuvad bakalaureuseõppe tasemel Tallinna Ülikool (alushariduse pedagoog) ning rakenduskõrgharidusõppena Tallinna Pedagoogiline Seminar (koolieelse lasteasutuse õpetaja). Mõlema õppekava pedagoogilise praktika korraldust iseloomustavad põhjalikud praktikajuhendid, mis määratlevad küllaltki selgelt erinevate praktika osapoolte ülesanded ja kohustused praktika läbimisel. Seejuures on mõlema kõrgkooli ning Tartu Ülikooli ühise töö tulemusel koostatud mahukas ja põhjalik abimaterjal üliõpilasele ja juhendajale pedagoogilise praktika teostamiseks lasteaias. Kahe õppekava puhul võib olulise sarnasusena välja tuua ka väga mitmekesised ja õpetaja kutseoskusi hästi peegeldavad praktikaülesanded – üliõpilasel on erinevate praktikate käigus võimalik kogeda küllaltki mitmekülgseid lasteaiasõpetaja töö külgi, Tallinna Pedagoogilises Seminaris on üliõpilastel juba võimalik ka praktiseerida algkooli esimeses klassis, et kogeda ka üleminekut lasteaiast kooli, Tallinna Ülikooli õppekaval on plaanis samasugune tegevus ka oma pedagoogilise praktika ainetesse lisada. Peamiste erinevustena vaadeldavatel õppekavadel võib välja tuua:

Praktika maht ja struktuur. Peamiseks erinevuseks kahe õppekava vahel on kindlasti pedagoogilise praktika maht, sest TPS-i rakenduskõrgharidusõpe võimaldab pakkuda praktikat

lausa kaks korda suuremas mahus (35 EAP), kui TLÜ bakalaureuseõpe (17 EAP). Seetõttu on ka TPS-i puhul pedagoogiline praktika jagatud seitsmeks erineva eesmärgi ja ülesannetega praktikaaineks, samas TLÜ õppekava jälgib pedagoogilise praktika puhul ülekoollist ühtlustatud eelpraktika ja kahe põhipraktika struktuuri. Ülevaate õppekavadel pakutavatest pedagoogilise praktika ainetest annab järgnev tabel.

Tabel 34 Pedagoogilise praktika struktuur ja maht vaadeldavatel õppekavadel

Tallinna Pedagoogiline Seminar	Tallinna Ülikool
Tutvumispraktika 3 EAP	Eelpraktika 3 EAP
Sõimepraktika 6 EAP	Põhipraktika I 5 EAP
Lasteaiapraktika I 6 EAP	Põhipraktika II 9 EAP
Lasteaiapraktika II 6 EAP	
Vaatluspraktika I klassis 3 EAP	
Võrdlev praktika 5 EAP	
Diplomieelne praktika 6 EAP	
<i>Erirühma praktika (kõrvalerialal) 6 EAP</i>	
<i>Sobitusrühma praktika (kõrvalerialal) 6 EAP</i>	

Praktika algusaeg. Erinev on ka pedagoogilise praktika paigutus õppekavas – TPS-is toimub tutvumispraktika juba esimese õppeaasta esimesel semestril, mil toimuvad õppekäigud erinevatesse lasteasutustesse. Pedagoogiline praktika on jagatud ühtlaselt üle õpingute ning tudengitel tuleb läbida praktika igal semestril. Tallinna Ülikoolis algab pedagoogiline praktika teise õppeaasta sügissemestril eelpraktikaga, mille käigus samuti tutvutakse eri tüüpi lasteasutustega. Kaks põhipraktikat on paigutatud järgnevatele semestritele, mis tähendab, et esimesel õppeaastal ning kolmanda õppeaasta viimasel semestril pedagoogilist praktikat ei toimu.

Praktikajuhendajate hulk. Tallinna Pedagoogilise Seminari eripäraks on üliõpilaste jagamine 5-6 kaupa praktikarühmadesse kogu õpingute ajaks selliselt, et ühel tudengil on läbi erinevate praktikate üks ja sama kõrgkoolipoolne juhendaja. See tagab teatava järjepidevuse üliõpilase arengu jälgimisel ja juhendamisel. Tallinna Ülikoolis on võimalik samuti läbida praktikad ühe ja sama õppejõu juhendamisel, kuid see ei ole reeglilik.

Koostöö praktikaasutustega. Mõlemal kõrgkoolil on suur ja mitmekesine praktikaasutuste võrgustik ning valdavalt on nendeks Tallinnas ja selle lähiümbruses asuvad lasteasutused. Erinevuseks on aga koostöökorraldus kõrgkooli ja praktikaasutuste vahel, sest TPS-is sõlmitakse praktikaasutustega kolmeaastased lepingud, kuid TLÜ-s eraldi koostöökokkulepped iga uue praktika alguses.

Praktikajuhendajate töökoormus ja -tasud. Mõlemas kõrgkoolis on dokumentidega määratletud nii õppejõudude kui ka praktikaasutuse juhendajate töökoormus ja töötasud praktika juhendamisel. Tallinna Pedagoogilises Seminaris on õppejõudude puhul määratud eraldi töömahud just spetsiaalselt pedagoogilise praktika juhendamisel praktikaliikide kaupa,

Tallinna Ülikoolis kasutatakse õppejõudude koormuse arvestamisel üldist akadeemilise personali koormuse arvestamise alust. Järgnevates tabelites on välja toodud võrdlevalt mõlema kõrgkooli õppejõudude ning praktikaasutuse juhendajate töömahud praktika juhendamisel praktika liikide lõikes 1 tudengi kohta kui ka ühe ainepunkti kohta, et oleks parem võrrelda.

Tabel 35 Õppejõududele ette nähtud töökoormus praktika juhendamisel 1 tudengi kohta praktikaliikide lõikes

KELA õpetaja (TPS)	Koormus 1 tudengi kohta	Koormus 1 EAP kohta	Alushariduse pedagoog (TLÜ)	Koormus 1 tudengi kohta	Koormus 1 EAP kohta
Tutvumispraktika 3 EAP	2,7 tundi	0,9 tundi	Eelpraktika 3 EAP	1,8 tundi	0,6 tundi
Sõimepraktika 6 EAP	5,3 tundi	0,88 tundi	Põhipraktika I 5 EAP	3 tundi	0,6 tundi
Lasteaiapraktika I 6 EAP	5,3 tundi	0,88 tundi	Põhipraktika II 9 EAP	5,4 tundi	0,6 tundi
Lasteaiapraktika II 6 EAP	5,3 tundi	0,88 tundi			
Vaatluspraktika I klassis 3 EAP	2,7 tundi	0,9 tundi			
Võrdlev praktika 5 EAP	6 tundi	1,2 tundi			
Diplomieelne praktika 6 EAP	6 tundi	1 tund			

Nagu näha, on Tallinna Pedagoogilises Seminaris õppejõududele ette nähtud veidi rohkem tööaega ühe tudengi juhendamisel kui Tallinna Ülikoolis, kohati on vahe isegi kahekordne. TPS-i õppejõudude töökoormuse puhul on oluline silmas pidada, et ametlikult arvestatakse töömahtu ühe praktikarühma kohta - siinkohal on võetud arvestuse aluseks see, et ühes praktikarühmas on 6 üliõpilast. Kui rühmas on vähem tudengeid, peaks ka juhendaja töökoormus ühe tudengi kohta suurenema. Tallinna Pedagoogilises Seminaris on õppejõu keskmine tunnitasu juhendamisel ligikaudu 10 eurot, Tallinna Ülikoolis saab aluseks võtta dotsendi minimaalse tunnitasu, milleks on 6,6 eurot (tegelik tunnitasu on kindlasti suurem, kuid keskmise kohta puuduvad andmed).

Tabel 36 Praktikaasutuse juhendajatele ette nähtud töökoormus praktika juhendamisel 1 tudengi kohta praktikaliikide lõikes

KELA õpetaja (TPS)	Koormus 1 tudengi kohta	Koormus 1 EAP kohta	Alushariduse pedagoog (TLÜ)	Koormus 1 tudengi kohta	Koormus 1 EAP kohta
Tutvumispraktika 3 EAP	6 tundi	2 tundi	Eelpraktika 3 EAP	7 tundi	2,3 tundi
Sõimepraktika 6 EAP	20 tundi	3,33 tundi	Põhipraktika I 5 EAP	8 tundi	1,6 tundi
Lasteaiapraktika I 6 EAP	20 tundi	3,33 tundi	Põhipraktika II 9 EAP	29 tundi	3,2 tundi
Lasteaiapraktika II 6 EAP	20 tundi	3,33 tundi			
Vaatluspraktika I klassis 3 EAP	6 tundi	2 tundi			

Võrdlev praktika 5 EAP	24 tundi	4,8 tundi
Diplomieelne praktika 6 EAP	24 tundi	4 tundi

Praktikaasutuse-poolsele juhendajale ette nähtud töökoormus sõltub oluliselt praktikaliigist ning võib ka ühe kõrgkooli sees erineda üle kahe korra. Siiski on näha, et Tallinna Pedagoogilises Seminaris on töökoormus ühe tudengi kohta keskmiselt suurem kui Tallinna Ülikoolis. Erinevused võivad tuleneda sellest, mis on töökoormuse arvestamisel juhendamisenä arvesse võetud – kas ainult vaadeldud tunnid või ka individuaalne juhendamine ja praktika ettevalmistamine. Mõlema kõrgkooli esindajate sõnul on aga tegemist minimaalsete koormustega ning tegelikkuses hinnatakse juhendajate töökoormust oluliselt suuremaks. Suureks erinevuseks kahel õppekaval on ka praktikaasutuse juhendajatele makstav töötasu – kui Tallinna Pedagoogilises Seminaris on selleks 4€ tunnis (muutus alles hiljuti, eelnevalt oli 2€ tunnis), siis Tallinna Ülikoolis on tasuks 6,39€ tunnis.

Õppekavade võrdlus 2: klassiõpetaja

Teise võrdluse puhul on vaatluse all Tallinna Ülikoolis ja Tartu Ülikoolis pakutavad klassiõpetaja eriala integreeritud õppekavad. Mõlemal õppekaval on sarnaselt kõrge pedagoogilise praktika maht: Tallinna Ülikooli 25 ning Tartu Ülikoolis 30 ainepunkti ning praktika on hajutatud läbi õppekava, võimaldades pidevalt õpingutel ühendada teoreetilist õpet praktikaga. Pedagoogiline praktika on kahel õppekaval jaotatud küll erinevateks osadeks, kuid üldjoontes on praktika sisu ja eesmärgid sarnased. Praktikaliigid ja -mahud vaadeldavatel õppekavadel on välja toodud järgnevas tabelis.

Tabel 37 Pedagoogilise praktika struktuur ja maht vaadeldavatel õppekavadel

Tartu Ülikool	Tallinna Ülikool
Vaatluspraktika I 3 EAP	Eelpraktika 3 EAP
Koolipraktika I 6 EAP	Põhipraktika 1-3.klassis 11 EAP
Vaatluspraktika II 2 EAP	Põhipraktika 4-6.klassis 11 EAP
Koolipraktika II 6 EAP	
Lapse esimene koolinädal 1 EAP	
I ja II kooliastme diplomipraktika 9 EAP	
Lisaeriala diplomipraktika 3 EAP	

Sarnane on õppekavadel ka see, et praktikaasutuses võib üliõpilast juhendada kaks õpetajat – aineõpetaja ning klassijuhataja, see eristab klassiõpetaja õppekavasid ka teistest käesolevas analüüsis vaadeldavatest õppekavadest, kus enamasi on praktikaasutuses siiski üks juhendaja (v.a. TLÜ aineõpetaja II põhipraktika). Peamiste erinevustena klassiõpetaja õppekavadel võib välja tuua järgmist.

Pedagoogilise praktika juhtimine ja koordineerimine. Teise olulise erinevusena kahel klassiõpetaja õppekaval võib välja tuua praktikakorralduse juhtimise ja koordineerimise. Tallinna Ülikoolis vastutab pedagoogilise praktika korraldamise eest Pedagoogilise praktika keskus, mis koordineerib õppekavadeüleselt eelpraktikat ning ka põhipraktikate puhul vastutab suhtluse eest praktikaasutustega ning tegeleb juhendajate koormuse- ja töötasu arvestusega. Praktika sisulise koordineerimise eest vastutab klassiõpetaja õppekava peametoodik. Ka Tartu Ülikoolis on pedagoogilise praktika korraldamine antud õppekavadeülese Pedagogicum'i vastutada, kuid tegelikkuses juhib klassiõpetaja õppekava praktikat TÜ haridusteaduste instituut ning klassiõpetaja eriala programmijuht. Praktika sisulise korraldamise ja koordineerimisega tegeleb didaktika lektor. TÜ Pedagogicum'i rolliks on tõendite väljastamine ning dokumentide väljatöötamise koordineerimine.

Praktikajuhendajate töökoormus ja tasustamine: Tallinna Ülikoolis on selgelt määratletud nii õppejõudude kui ka praktikaasutuse juhendajate töökoormus praktika juhendamisel. Õppejõudude puhul toimub koormusarvestus üldise akadeemilise personali koormuse arvestamise alusel, mille kohaselt on õppejõu töömahuks 0,6 tundi ühe üliõpilase kohta ühe ainepunkti kohta. Tartu Ülikoolis pole õppejõudude juhendamisele kuluvat aega eraldi reglementeeritud, mistõttu ei saa ka kahe kõrgkooli õppejõudude töökoormust siinkohal võrrelda.

Praktikaasutuse-poolsete juhendajate töökoormuse arvestamisel on kahe kõrgkooli vahel oluline erinevus: kui TLÜ puhul on koormusarvestuse aluseks juhendaja hinnanguline ajakulu erinevatele juhendamise seotud tegevustele, siis TÜ puhul arvestatakse juhendaja töökoormuse sisse vaid üliõpilase poolt antavate tundide arv, mitte tegelik praktika juhendamise seotud töö. Konkreetset töömahtu TÜ puhul aga kirjalikult fikseeritud ei ole, juhendamisele kulunud tundide arv lisatakse kõrgkooli ja juhendaja vahel sõlmitavasse käsunduslepingusse individuaalselt.

Tabel 38 Praktikaasutuse juhendajatele ette nähtud töökoormus praktika juhendamisel 1 tudengi kohta praktikaliikide lõikes

Klassiõpetaja Tartu Ülikoolis	Koormus 1 tudengi kohta	Koormus 1 EAP kohta	Klassiõpetaja Tallinna Ülikoolis	Koormus 1 tudengi kohta	Koormus 1 EAP kohta
Vaatluspraktika I 3 EAP	2 tundi	0,7 tundi	Eelpraktika 3 EAP	10 tundi	3,3 tundi
Koolipraktika I 6 EAP	14 tundi	2,3 tundi	Põhipraktika 1- 3.klassis 11 EAP	33 tundi	3 tundi
Vaatluspraktika II 2 EAP	2 tundi	0,7 tundi	Põhipraktika 4- 6.klassis 11 EAP	33 tundi	3 tundi
Koolipraktika II 6 EAP	20 tundi	3,3 tundi			
Lapse esimene koolinädal 1 EAP	-	-			
I ja II kooliastme diplomipraktika 9 EAP	42 tundi*	4,7 tundi			

* Tundide arv pole kindel, sest täpsed andmed on juhendist puudu

Väga suur erinevus on kahel õppekaval töötasudes: TLÜ praktikaasutuse juhendajatele makstava töötasu aluseks on tunnitasu 6,39€, samal ajal Tartu Ülikoolis on ette nähtud 0,5 tunnitasmäära iga juhendatud tunni eest, 3,0 tunnitasmäära iga avatud tunni eest, praktikanti juhendavale klassijuhatajale 1,0 tunnitasmäära nädalas iga praktikandi kohta ning tunnitasmääraks on keskmiselt 3-4€, seega võib olla tasu ühe tunni juhendamise eest Tartu Ülikooli praktikaasutustes vaid 2 eurot.

Õppekavade võrdlus 3: aineõpetaja

Kolmanda võrdluse alla on koondatud seitse erinevate kõrgkoolide magistritaseme õppekava, mille läbides on võimalik õpetada kas põhikooli või ka gümnaasiumi tasemel üht või mitut erinevat ainet. Vaadeldavateks õppekavadeks on:

- Muusikapedagoogika (MA) Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias
- Muusikaõpetaja (MA) Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias
- Kunstiõpetaja (MA) Eesti Kunstiakadeemias
- Aineõpetaja (MA) Tallinna Ülikoolis
- Pedagoogika (BA) + Mitme aine õpetaja (MA) Tallinna Ülikoolis
- Gümnaasiumi loodusteaduste õpetaja (MA) Tartu Ülikoolis
- Põhikooli mitme aine õpetaja (MA) Tartu Ülikoolis

Õppekavasid ühendab see, et tegemist on magistriõppe erialadega, kus pedagoogilise praktika maht on enamjaolt ühesugune 15 ainepunkti (v.a. TÜ põhikooli mitme aine õpetaja praktikamaht 18 EAP). Nimetatud erialade pedagoogilise praktika eesmärgid, õpiväljundid, praktikaülesanded ning praktikakorraldus on pikemalt kirjeldatud aruande lisatabelites, käesolevas peatükis tuuakse välja nende õppekavade pedagoogilise praktika peamised erinevused.

Pedagoogilise praktika juhtimine ja koordineerimine. Oluliseks erinevuseks vaadeldavatel õppekavadel on see, kuidas jagatud vastutus ja koormus praktika korraldamisel. TLÜ õppekavadel vastutavad pedagoogilise praktika korraldamise eest pedagoogilise praktika keskus ning vastava õppekava peamethodik, TÜ puhul vastavat õppekava pakkuvad struktuuriüksused programmijuhtidega ning Pedagogicum roll on suurim just aineõpetajate praktikate koordineerimisel, TÜ VKA-s vastutab lisaks sisulise korralduse ja koordineerimise muusikahariduse lektor. EKA puhul osakonnajuhataja/õppekavajuht ning EMTA-s muusikapedagoogika õppekavajuht. Seega on TLÜ ja TÜ puhul vastutus ja koormus rohkem hajutatud, samas kui EMTA ja EKA puhul on kogu vastutus ja koormus praktikakorralduses ühe inimese õlul.

Praktikajuhendajad. Õppekavad erinevad ka selle poolest, mitme juhendajaga üliõpilane ühel praktikal kokku puutub. EKA puhul on üldhariduskoolide tasemel seni rakendatud 2 juhendajaga praktikamudelit ning muuseumipedagoogikas 1 universaalse juhendajaga mudelit. EMTA puhul on tudengi peamiseks juhendajaks praktikaasutuse-poolne õpetaja, kõrgkoolipoolse juhendaja roll on väiksem. TLÜ tudengitel on enamasti üks kõrgkoolipoolne ning üks praktikaasutuse juhendaja, kuid sõltuvalt praktikaliigist ja ainest võib olla ka kaks

juhendajat mõlemas asutuses. TÜ üliõpilasi juhendab ülikooli poolt enamasti kaks juhendajat – ainedidaktika ning klassijuhataja- ja kasvatustöö juhendaja ning vastavalt vajadusele võib ka praktikaasutuses olla kaks juhendajat (v.a. muusikaõpetaja erialal TÜ VKA-s). TÜ VKA muusikaõpetaja erialal õppejõud otseselt praktika toimumise ajal tudengit ei juhenda, juhendab praktikaasutuse mentor.

Praktikaasutuste võrgustik. Erinevused õppekaval seisnevad ka selles, missugustel alustel praktikaasutused kõrgkooliga seotud on. Tartu Ülikoolil on praktikaasutustega pikemaajalised raamlepingud ning iga praktikajuhendajaga eraldi käsunduslepingud, Tallinna Ülikoolil on praktikaasutustega koostöökokkulepped iga praktika liigi jaoks eraldi, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias on muusikapedagoogika erialal lepingud juhendajatega, Eesti Kunstiakadeemias ei sõlmita praktikaasutuste või –juhendajatega lepinguid. EMTA ja EKA puhul toimib praktikaasutuste võrgustik pigem õppejõudude isiklike kontaktide kaudu. Viljandi Kultuuriakadeemias on praktikaasutuste võrgustik pigem juhtumipõhine, sageli sooritatakse praktika oma töökohal või kasutatakse VÕTA võimalusi.

Koostöö kõrgkooli ja praktikaasutuste vahel. Tulenevalt praktikavõrgustiku kujunemise erinevustest, on vaadeldavate õppekavade puhul erinev ka praktikaasutuste osalus pedagoogilise praktika planeerimis- ja arendustegevustes. TLÜ-s peetakse praktikaasutuste kaasamist praktikaarendamisesse oluliseks, kuid praktikaasutuste arvukuse tõttu ei ole võimalik kõiki neid kaasata. Tihedamat koostööd, sealhulgas praktikakorralduse ja -sisu üle omavahelist arutlemist, tehakse enamjaolt selliste asutustega, millega on aja jooksul välja kujunenud head kontaktid. Viimane koostöövorm on levinud ka Tartu Ülikooli õppekavade puhul. EMTA ning EKA puhul on võrgustik siiani püsinud eelkõige isiklike kontaktide baasil ning praktikaasutuse kui terviku osalemine praktika korralduses on olnud väga marginaalne, kuid seda soovitakse muuta.

Praktikajuhendajate töökoormus ja tasu. Väga suured erinevused on vaadeldavatel õppekavadel nii juhendajatele määratud töökoormuses kui ka töötasudes. Õppejõudude puhul on kõikides kõrgkoolides, välja arvatud Tartu Ülikoolis, määratletud kindel töökoormus praktika juhendamisel. EMTA-s on kõrgkoolipoolsetele juhendajatele määratud töökoormuseks keskmiselt 0,5 tundi nädalas ühe üliõpilase ja ainepunkti kohta. Koormusarvestusel ei lähtuta aga tudengite arvust, vaid töökoormus on ette nähtud terviklikult kogu praktika kohta (70 tundi aastas) ning ühe tudengi juhendamisele kuluv aeg sõltub oluliselt tudengite arvust. EKA-s on kõrgkoolipoolsele juhendajale ette nähtud koormuseks keskmiselt 12 tundi ühe üliõpilase kohta tervel praktikal, TLÜ õppejõudude puhul toimub koormusarvestus üldise akadeemilise personali koormuse arvestamise alusel, mille kohaselt on õppejõu töömahuks 0,6 tundi ühe üliõpilase kohta ühe ainepunkti kohta. Võrdlemiseks on keskmised töökoormused ühe ainepunkti kohta välja toodud järgnevas tabelis, oluline on meeles pidada, et tegelikkuses võib erineda erinevusi, sest koormusarvestuse alus on väga erinev. Õppekavade suure hulga tõttu on keskmised töökoormused arvatatud välja terve pedagoogilise praktika kohta õppekaval, mitte praktikaliikide kaupa.

Tabel 39 Õppejõududele ette nähtud töökoormus praktika juhendamisel 1 tudengi kohta tervel praktikal

ÕPPEKAVA:	Koormus 1 tudengi kohta	Koormus 1 EAP kohta	Keskmine tunnitasku*
EMTA muusikapedagoogika	8,2 tundi	0,5 tundi	14,39 €
TÜ VKA muusikaõpetaja	-	-	-
EKA kunstiõpetaja	12 tundi	0,8 tundi	13 €
TLÜ aineõpetaja	9 tundi	0,6 tundi	6,6 €
TLÜ mitme aine õpetaja	9 tundi	0,6 tundi	6,6 €
TÜ gümnaasiumi loodusteaduste õpetaja	-	-	-
TÜ põhikooli mitme aine õpetaja	-	-	-

* Dotsendi keskmine tunnitasku, TLÜ puhul minimaalne tunnitasku

Praktikaasutuse juhendajatele on kindel koormus praktikajuhendamisel ette nähtud kõikidel vaadeldavatel õppekavadel, kuid ka selle koormusarvestuse alused on erinevad. Koormus praktikaasutusepoolsele juhendajale on EMTA-s määratletud konkreetsete tundide summaga, mille vaatlemist oodatakse muusikaõpetajalt ja mille andmist oodatakse tudengilt, selle kohaselt on keskmiseks töökoormuseks 5 tundi nädalas ühe tudengi kohta. Samamoodi on ka Tartu Ülikooli õppekavade puhul juhendaja koormus määratud tudengi poolt antavate tundide arvuga. Tallinna Ülikoolis on koormuse arvestamisel lähtutud ka juhendaja muudest tegevustest ning määratud minimaalne juhendamiskoormus. EKA-s on ette nähtud 22 tundi juhendamist ühe üliõpilase kohta praktikal tervikuna.

Tabel 40 Praktikaasutuse juhendajatele ette nähtud töökoormus praktika juhendamisel 1 tudengi kohta keskmiselt tervel praktikal

ÕPPEKAVA:	Koormus 1 tudengi kohta	Koormus 1 EAP kohta	Keskmine tunnitasku
EMTA muusikapedagoogika	49,5 tundi	3,3 tundi	10,81 €
TÜ VKA muusikaõpetaja	47 tundi	3 tundi	2 €
EKA kunstiõpetaja	22 tundi	1,5 tundi	5,44 €
TLÜ aineõpetaja	46,5 tundi	3,1 tundi	6,39 €
TLÜ mitme aine õpetaja	49,5 tundi	3,3 tundi	6,39 €
TÜ gümnaasiumi loodusteaduste õpetaja	40 tundi	2,7 tundi	2 €
TÜ põhikooli mitme aine õpetaja	48 tundi	2,7 tundi	2 €

Õppekavade võrdlus 4: kutseõpetaja

Neljandas võrdluses on vaatluse alla võetud Tallinna Ülikoolis pakutav kutsepedagoogika bakalaureuseõpe ning Tallinna Tehnikaülikooli tehnikaõpetaja eriala magistriõpe. Tegemist on küllaltki erinevate õppekavadega, alustades sellest, et kutsepedagoogika on õpetajakoolituse esmaõpe bakalaureuseõppe ning tehnikaõpetaja magistriõppe tasemel¹⁵. Seeläbi on erinev ka õppekava maht ja struktuur ning üliõpilaskond, kuigi mõlema õppekava puhul on tegemist

¹⁵ Tallinna Ülikool pakub ka kutseõpetaja magistriõpet, mis õppekavade võrdluses TTÜ tehnikaõpetaja magistriõppega oleks ilmselt asjakohasem, kuid antud analüüsis oli eesmärgiks vaadelda just õpetajakoolituse esmaõppe õppekavasid.

kaugõppega. Viimasest tulenevalt on praktikakorraldus sarnane selle poolest, et pedagoogilist praktikat läbitakse enamasti õppeasutuses, kus üliõpilane juba ise töötab, kuid see pole reeglisk. Sarnane on ka pedagoogilise praktika maht, mis mõlemal õppekaval on 15 ainepunkti. Peamiste erinevustena kahel õppekaval saab välja tuua järgmise:

Õppekava ja praktika eesmärk ning üliõpilaskond. Vaadeldavad kaks õppekava erinevad teineteisest põhjalikult selle poolest, missugusena nähakse õppekava (sealhulgas praktika) eesmärgid õpetajate koolitamisel: kuigi mõlema puhul on tegemist õpetaja esmakoolitusega, seisneb vahe selles, et TLÜ kutsepedagoogika eriala tudengilt ei eeldata varasemaid erialaseid teadmisi, vaid üliõpilane saab nii erialased kui ka didaktilised teadmised ja kogemuse just sellelt õppekavalt ning võib jätkata oma õpinguid kutseõpetaja magistriõppes. TTÜ tehnikaõpetaja õppekavale aga võetakse õppima juba varasemalt magistritasemel erialaspetsiifilised teadmised omandanud üliõpilasi ning õppekava eesmärgiks on ennekõike lisada nendele varasematele teadmistele õpetajakoolituse teadmised ja oskused.

Pedagoogilise praktika maht ja struktuur. Eelnevast tulenevalt on ka erinevused pedagoogilise praktika osakaalus õppekaval. Kuigi mõlemal õppekaval on praktika mahuks 15 ainepunkti, moodustab see erineva osakaalu tervest õppekavamahust, sest TTÜ tehnikaõpetaja õppekava on 1-aastane ning annab 60 ainepunkti, samal ajal TLÜ kutsepedagoogika õppekava on 3-aastane ning annab 180 ainepunkti. Seega moodustab TTÜ puhul pedagoogiline praktika õppekavast 25%, samal ajal TLÜ-s vaid 8%. Samal ajal on erinev ka praktika struktuur, sest TTÜ õppekava puhul on tegemist ühe tervikliku kutsepedagoogilise õppepraktikaga, TLÜ-s on praktika jaotatud eelpraktikaks ja kaheks põhipraktikaks:

Tabel 41 Pedagoogilise praktika struktuur ja maht vaadeldavatel õppekavadel

Tallinna Tehnikaülikool	Tallinna Ülikool
Kutsepedagoogiline õppepraktika 15 EAP	Eelpraktika 3 EAP
	Kutsepedagoogiline praktika I 6 EAP
	Kutsepedagoogiline praktika II 6 EAP

Praktika toimumisaeg. Praktika erinevast struktuurist tulenevalt on see erinevalt õppekavasse ajaliselt paigutatud: TTÜ tehnikaõpetajatel toimub praktika ühes osas õpingute kolmandal semestril ning ülikooli hinnangul ei ole hea praktikaga varem alustada, sest tudengid vajavad eelnevalt aega teoreetiliste teadmiste omandamiseks, mida seejärel praktikal kasutada. TLÜ kutsepedagoogika õppekaval algab eelpraktika juba esimese õppeaasta sügissemestril ning praktika on hajutatud läbi õppekava. Seejuures algab praktika nii ülikooli kui ka tudengite hinnangul liiga vara ning kaalutakse selle lükkamist pigem esimese õppeaasta kevadsemestrise samadel põhjustel mis TTÜ-s.

Praktikajuhendajate töömaht ja tasustamine. Tallinna Ülikoolis on määratletud nii õppejõu kui ka praktikaasutuse juhendaja töökoormus vastavalt praktikaliigile. Õppejõudude puhul toimub koormusarvestus üldise akadeemilise personali koormuse arvestamise alusel, mille

kohaselt on õppejõu töömahuks 0,6 tundi ühe üliõpilase kohta ühe ainepunkti kohta. TTÜ õppejõududele ehk praktikakuraatoritele ettenähtud töökoormus juhendamisel ühe üliõpilase kohta on 0,8 tundi ühe ainepunkti kohta ning tasu selle eest peaks sisalduma juba õppejõu palgas. Minimaalne dotsendi tunnitasu TLÜ-s on 6€ tunnis, TTÜ-s on keskmine 8,4€ tunnis.

Tabel 42 Õppejõududele ette nähtud töökoormus praktika juhendamisel 1 tudengi kohta praktikaliikide lõikes

Tehnikaõpetaja TTÜ-s	Koormus 1 tudengi kohta	Koormus 1 EAP kohta	Kutsepedagoogika Tallinna Ülikoolis	Koormus 1 tudengi kohta	Koormus 1 EAP kohta
Kutsepedagoogiline õppepraktika 15 EAP	12 tundi	0,8 tundi	Eelpraktika 3 EAP	1,8 tundi	0,6 tundi
			Kutsepedagoogiline praktika I 6 EAP	3,6 tundi	0,6 tundi
			Kutsepedagoogiline praktika II 6 EAP	3,6 tundi	0,6 tundi

Ka praktikaasutuse-poolsete juhendajate töömahud ning -tasu ühe tudengi kohta praktika juhendamisel on Tallinna Ülikoolis prorektori korraldusega määratud, kuid Tallinna Tehnikaülikoolis ei olegi praktikaasutuse juhendajatele mingisugust rahastamist ette nähtud, samuti pole kokku lepitud töökoormust. TLÜ pakub praktikajuhendajatele tasu 6,39€ tunnis. Samas ei maksa TLÜ koolipoolsele juhendajale tasu juhul, kui üliõpilane juba töötab omandatavale kvalifikatsioonile vastaval erialal.

Tabel 43 Praktikaasutuse juhendajatele ette nähtud töökoormus praktika juhendamisel 1 tudengi kohta praktikaliikide lõikes

Tehnikaõpetaja TTÜ-s	Koormus 1 tudengi kohta	Koormus 1 EAP kohta	Kutsepedagoogika Tallinna Ülikoolis	Koormus 1 tudengi kohta	Koormus 1 EAP kohta
Kutsepedagoogiline õppepraktika 15 EAP	-	-	Eelpraktika 3 EAP	6 tundi	2 tundi
			Kutsepedagoogiline praktika I 6 EAP	19 tundi	3,2 tundi
			Kutsepedagoogiline praktika II 6 EAP	20 tundi	3,3 tundi

Õppekavade võrdlus 5: huviharidus

Järgnevalt on vaatluse alla võetud Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia interpretatsioonipedagoogika magistriõppekava ning Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia huvijuht-loovtegevuse õpetaja rakenduskõrgharidusõpe. Tegemist on küllaltki erinevate õppekavadega, kuid analüüsi tellija soovil on neid siinkohal võrreldud. Sarnane on kahel erialal pedagoogilise praktika maht 12 ainepunkti ning asjaolu, et praktikajuhendajatele pole ette

nähtud töötasusid ning nende koormuse üle praktika juhendamisel arvestust ei peeta. Peamiste erinevustena kahel õppekaval saab välja tuua järgmised punktid.

Pedagoogilise praktika osakaal õppekaval. Kuigi mõlemal õppekaval on pedagoogilise praktika maht ühesuguselt 12 EAP-d, moodustab see väga erineva osakaalu õppekavamahust terviklikuna: interpretatsioonipedagoogika eriala magistriõpe sisaldab 120 ainepunkti, mis teeb pedagoogilise praktika osakaaluks 10%. Huvijuht-loovtegevuse õpetaja rakenduskõrgharidusõppe mahuks on 240 ainepunkti, mis teeb pedagoogilise praktika mahuks vaid 5% sellest. Viimane on lubatud, sest ametliku liigituse järgi ei olegi tegemist õpetajakoolituse õppekavaga.

Praktika hajutus. EMTA õppekava puhul läbitakse pedagoogiline praktika hajutatult õpingute vältel ning sellele eelneb vaatluspraktika juba bakalaureuseastme viimasel aastal. TÜ VKA õppekava puhul on pedagoogiline praktika küll õpingute viimasel semestril ühe tervikuna, kuid samas tuleb üliõpilastel juba varasemalt igas semestris teha projekte koolikeskkonnas (näiteks erinevad ülesanded erinevatel kooliastmetel, õpilasesinduse töö analüüs ja juhendamine).

Praktika juhtimine ja koordineerimine. EMTA õppekaval on peamiseks vastutajaks pedagoogilise praktika korraldamisel kõrgkoolipoolne praktikajuhendaja ehk vastava pillieriala või inseneripedagoogika instituudi osakonna õppejõud. TÜ VKA-s vastutab praktikate eest programmijuht, praktikate sisulise läbiviimise ja korralduse eest vastutavad pedagoogika dotsent (pedagoogilised ained), huvihariduse lektor (juhtiv õppejõud) ning täiendusõppe spetsialist (tehniline korraldus).

Praktikajuhendajad. EMTA õppekava puhul on üliõpilasel vaid üks juhendaja, kelleks on EMTA õppejõud, kes enamasti praktiseerib samaaegselt ka pilliõpetajana mõnes muus muusikaharidust pakkivas haridusasutuses. TÜ VKA õppekava puhul on üliõpilasel enamasti kolm juhendajat: ülikooli poolt erialajuhendaja ja pedagoogika/didaktika juhendaja ning praktikaasutuses sealne juhendaja. Samal ajal on TÜ VKA õppekava ülikoolipoolse juhendaja roll tagasihoidlikum ning praktikandi tundide vaatlemist pole neile ette nähtud. Selle asemel on oluline roll veebipõhisel praktikafoorumil, kus arutatakse praktikal tekkinud küsimusi ning pakutakse vajadusel tuge, tudengitel on kohustus anda iganädalast tagasisidet oma tegevuste kohta praktikal.

Praktikaasutused. EMTA õppekaval toimuvad tulevase pedagoogi puhul praktikatunnid EMTAs ning juhendatav õpilane leitakse praktikajuhendaja poolt või koostöös tudengiga, juba praktiseeriva tudengi puhul toimub praktika tema tavalise tööaja vältel ning tema oma õpilastega. TÜ VKA puhul on välja kujunenud praktikaasutuste võrgustik (partnerkoolid) ning eelistatud need asutused, kus juhendajaks sama eriala juba lõpetanud inimesed. Huvijuht-loovtegevuse õpetaja õppekava paistab teiste seas silma eriti selle poolest, et sealsed tudengid teevad sagedamini oma praktikaid üle Eesti. Seda võimaldab ka praktikakorraldus, sest ülikoolipoolsed juhendajad ei käi tunde vaatlemas.

Praktikaülesanded. TÜ VKA huvijuht-loovtegevuse õpetaja õppekava paistab silma ka selle poolest, et sealse pedagoogilise praktika juhend on hästi põhjalik ning praktikaülesanded peegeldavad hästi erinevaid õpetaja kutseoskusi ja -tegevusi.

Juhendamise vorm. EMTA interpretatsioonipedagoogika õppekava kogu praktika protsessi iseloomustab väga suur paindlikkus ning individuaalsus, mis on ainuvõimalik olukorras, kus ka tudengil on korraga ainult üks õpilane.

X. KOKKUVÕTE JA ETTEPANEKUD PRAKTIKA KORRALDUS- JA RAHASTAMISMUDELITE ARENDAMISEKS

Järgnevalt on kokku võetud peamised pedagoogilise praktika analüüsi tulemused ning esitatud soovitusel praktikakorralduse ning kvaliteedi edaspidiseks parendamiseks. Järgnevad soovitusel on analüüsi tulemuste põhjal üldistatud ning need ei osuta sellele, et kõikides kõrgkoolides tuleks kõigi küsimustega tegeleda. Need võtavad kokku üldiselt kõige enam silma hakanud probleemid ning pakuvad neile võimalikke lahendusi.

Pedagoogilise praktika üldine korraldus, juhtimine ja koordineerimine

Kõrgkoolide pedagoogilise praktika analüüs osutas sellele, et kuigi praktikad toimivad üldiselt ilma suuremate probleemideta, ei ole praktika korraldus alati läbipaistev, s.o reeglid, põhimõtted, eri osapoolte rollid jne pole selgelt dokumenteeritud ning erinevate eesmärkide ja tegevuste vahelised seosed pole täpselt arusaadavad. Ilmselt on korraldus selgeks mõeldud praktikaga tegelevate inimeste peades, kuid see ei ole dokumentides üldse mitte või piisava selgusega fikseeritud. Viimasega kaasneb aga organisatsiooni järjepideva toimimise tagamise risk. Samas osutas analüüs, et praktikakorralduse kitsaskohad on tihti seotud praktikaga tegelevate inimeste vähesusega (üks inimene täidab mitut eri rolli), mis omakorda on seotud rahaliste ressursside piiratusega. Eelnevalt lähtuvalt vajaks ülevaatamist järgmised aspektid:

- ❖ Seostada üliõpilaste jaoks selgemalt praktika eesmärgid, õpetaja kutseoskused ning praktika ülesanded vastavalt praktika etappidele.
- ❖ Vaadata üle ja täpsustada praktika läbimise nõuded, sh mitmekesistada erinevate praktikaulesannete dokumenteerimise võimalusi. Lisaks on oluline juhendava õppejõu kirjalik tagasiside üliõpilase tulemustele-aruandlusele.
- ❖ Praktikakorralduse tõhustamiseks püüda leida senisest enam võimalusi kõrgkoolidesiseseks koostööks (erinevate osakondade vahel, erinevate õppejõudude vahel, karjääritalitusega jms). Viimane eeldab inimressursside võimaluste kaardistamist.
- ❖ Praktikaperioodil peaks korraldama lisaks algus- ja lõpuseminarile vahepealseid kohtumisi, kus tudengid saaksid vahetada oma kogemusi ning arutada praktiliselt üleskerkinud küsimusi ja probleeme. Ühest küljest aitab see tudengitel saada mitmekülgsemat tagasisidet oma praktikakogemusele, teisalt vähendaks see juhendajate koormust, kuna tudengite murekohad võivad olla sarnased ning neid on võimalik arutada ühisseminaridel.

Analüüs osutas veel sellele, et praktikate korraldamisel ei ole alati silmas peetud pedagoogilise tööga seotud mitmekesisust (nt mitmesugused õpetamisega seotud asutused, eri vanuseastmed, eri piirkondade haridusasutused, kokkupuuted välismaa haridusasutustega).

- ❖ Praktikaid võiks võimaluste piires püüda mitmekesistada, sh kasutada ära nt Erasmus programmi pakutavaid praktikavõimalusi. Erilist tähelepanu vajaks maapiirkondade hariduselu ning õpetajate järelkasvu toetamiseks praktika korraldusvõimaluste avardamine väljapoole linnasid.

Praktika juhendamise kvaliteet

Pedagoogilise praktika üheks võtmeteguriks on juhendamine, mis määrab praktika tulemuslikkuse. Praktikate analüüs osutas juhendamisega seoses peamiselt kahele aspektile, mis vajaks edaspidi tähelepanu. Praktikaasutuste juhendajatele pole alati selgeid kvaliteedinõudeid kehtestatud ning mitte kõigil tudengitel pole praktika ajal kahte juhendajat – nii kõrgkooli kui praktikaasutuse poolt. Need kaks tegurit on aga kriitilise tähtsusega praktikate kvaliteedi tagamisel. Seega tuleks edaspidi tähelepanu osutada järgnevale:

- ❖ Praktikaasutuste juhendajate rolli ning miinimumnõuete määramine, sh võimalusel juhendajakoolituse muutmine kohustuslikuks.
- ❖ Üliõpilasele kahe juhendaja – praktikaasutuse kui ka kõrgkooli poolse – tagamine, sh tuleks nende vahel ülesanded selgelt jagada ning praktika lõpphinne peaks kujunema juhendajate vahelises koostöös. .
- ❖ Võimalusel võiks üliõpilase kõrgkoolipoolne juhendaja olla üks ja sama inimene läbi erinevate praktikate - see toetaks üliõpilase terviklikumat arengut ning annaks asjakohasemat ja tudengi individuaalsetest oskustest tulenevat tagasisidet.
- ❖ Senisest enam tuleks keskenduda üliõpilasele individuaalse tagasiside andmisele, sest ka õpetaja töö õpilasega on ennekõike individuaalne.

Praktikajuhendajate töökoormus ja -tasu

Kõrgkoolipoolsete praktika juhendajate töökoormus ning -maht on enamuses kõrgkoolides ebaselge ning kokku leppimata. Pole selge, millises mahus on õppejõududel kohustus üliõpilasi juhendada (tundide vaatlemise, individuaalse juhendamise kohustus jne). Samuti pole selge, kas ja millisel määral kõrgkool võimaldab tegelikult praktika ajal õppejõudude muud töökoormust praktika juhendamiseks vähendada. Seega vajaks edaspidi täpsustamist järgmised aspektid:

- ❖ Praktikajuhendajate töömaht juhendamisel vajaks ametlikult kokkuleppimist, sh ühtne koormusarvestuse alus (praktilal läbiviidud tundide hulk, individuaalne juhendamine, praktika maht jt).
- ❖ Juhendamisperioodil peaks juhendava õppejõu loengukoormus olema tavapärasemast madalam, et võimaldada kvaliteetselt juhendamist läbi viia.
- ❖ Vajadusel võiksid kõrgkoolid õppejõudude juhendamiskoormuse vähendamiseks, kuid praktikate kvaliteedi tagamiseks, kasutada senisest enam kõrgkooliväliseid lepingulisi (koolitatud) juhendajaid (nagu nt Tallinna Pedagoogilises Seminaris).
- ❖ Juhendajate suurt töökoormust aitaks leevendada ka mitme tudengi saatmine ühte praktikaasutusse.

Pedagoogilise praktika toimumisaeg

Pedagoogilise praktika hajutus läbi õppekava on eri kõrgkoolides ja õppekavadel erinev. Lähtudes põhimõttest, et hajutatud praktika võimaldab üliõpilasel järk-järguliselt õpetajatööd tundma õppida, praktiseerida erineva teoreetilise ettevalmistuse tasemel, tagades järjepideva kontakti praktikaga kogu õpingute vältel, on oluline:

- ❖ Praktika senisest suurem hajutatus õpingute vältel. Seejuures on oluline võimaldada üliõpilasel praktikale pühenduda, koormamata teda muu samaaegse koolitööga.
- ❖ Siduda õpingute esimesel semestril erinevate teoreetiliste ainetega koolikülastusi või praktilisi koolikeskkonnaga seotud ülesandeid, et anda tudengitele võimalus tutvuda õpetajaametiga võimalikult varakult.
- ❖ Õppekavadel, kus õpetajakoolitus algab alles magistritasemel, võiks õpetajapraktikat pakkuda valikainena bakalaureuseastmel, et õpetajaametist huvitatutel oleks siiski võimalik juba varakult õpetajatööd praktiseerida.

Praktikaasutused

Lähtudes praktikakorralduse põhimõttest, et kõrgkool ja praktikaasutus toimivad ühtse õpetamiskogukonnana, vajaks praktikaasutused senisest suuremat kaasamist praktikakorraldusse. Seni on praktikaasutuste kaasamine praktikakorralduse arendusse olnud suuresti mitte-formaalne ning põhinenud isiklikel kontaktidel. Suuremat kaasamist takistab nii praktikaasutuse rolli ja funktsioonide ebaselgus kui ka praktika rahastamise ebapiisavus. Sellest tulenevalt oleks vajalik:

- ❖ Senisest selgemalt täpsustada praktikabaasi roll ja funktsioonid, planeerides ja integreerides praktikajuhendamise asutuse põhiprotsessidesse (mitte töötajate ületööaega nagu seni).
- ❖ Kehtestada praktikaasutusele selged kvaliteedinõuded (võimalusel luues harjutuskoolide võrgustiku).
- ❖ Täpsustada selgemad põhimõtted kõrgkooli ja praktikaasutuse toimimiseks ühtse õpetamiskogukonnana (selgem kaasamine ja koostöövormid).
- ❖ Kõrgkoolide ülesandeks peaks olema tutvustada ja selgitada praktikaasutustele praktika väärtust ning aidata mõista praktikajuhendamise kasulikkust praktikakooli jaoks oma asutuse arendamisel, töötajate koolitamisel (eelkõige siis juhendajate näol), aga ka personali planeerimisel läbi uute kontaktide ning õppemeetodite värskendamisel läbi uute ideede.
- ❖ Kõrgkoolid peaksid välja selgitama, kuidas praktikaasutuse juhendajaid motiveerida lisaks töötasule ja võimalusel erinevaid võimalusi pakkuma (näiteks rahvusvahelise kogemuse pakkumine läbi konverentsidel osalemise).

Praktika rahastamine

Käesolev analüüs osutas praktikate rahastamise puhul kahele peamisele puudujäägile. Ühelt poolt on pedagoogilise praktika rahastamismudel mitmes kõrgkoolis paljuski läbipaistmatu ning ei võimalda saada täpset ülevaadet praktikaga seotud kuludest. Rahastamise läbipaistmatusele aitab kaasa praktika rahastamiskorralduse vähene dokumenteeritus. Teisalt näitab analüüs, et pedagoogilise praktika rahastamine on ebapiisav. Eelkõige on see seotud praktikat juhendavate õppejõudude sõidu- ja ajakulude alarahastamisega. Eelnevast tulenevalt on seega edaspidi oluline tähelepanu osutada järgnevale:

- ❖ Pedagoogilise praktika rahastamismudeli läbipaistvuse tagamine, kaardistades täpselt kõik rahastamisallikad ja reaalsed kulud ning dokumenteerides kirjalikult juhendamisega seotud

kohustused ja töömahu (kokkulepitud ühtne koormusarvestuse alus, sh praktikal teostatud tundide hulk, individuaalne juhendamine, praktika maht jt).

- ❖ Lahendamist vajab õppejõudude juhendamisega seotud sõidu- ja ajakulu hüvitamise küsimus. Ühe võimalusena võiks senisest enam kasutada tudengi poolt antud tundide videosalvestusi, mille korral õppejõul ei ole vajalik tundi vaatlama sõita, kuid mis võimaldab samas tudengil ja juhendajal hiljem tunni läbiviimist igakülgset analüüsida.
- ❖ Kõrgkoolides, kus on mitu erinevat õpetajakoolituse õppekava ja mida pakutakse erinevates üksustes, võiks praktika rahastamismudelid ühtlustada, tagades ühtlasema praktika korralduse ning kvaliteedi.

* * *

Käesolev analüüs keskendus pedagoogilise praktika korraldus ja finantseerimismudelite võrdlusele, lähtudes praktika dokumentatsioonist ja intervjuudest erinevate osapooltega. Läbiviidud dokumendi- ja intervjuude kvalitatiivne analüüs võimaldas saada ülevaate praktikakorraldusest eri kõrgkoolides ning õppekavadel ning esile tuua esinevaid kitsaskohti. Ülevaate saamine erinevate probleemide ulatusest (sh laiem osapoolte vaade ning hinnangud) eeldab kvantitatiivset uuringut.